

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Güneş ERSOY

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SPİTSBERGEN TAKIMADALARI: BALIKÇILIK
KORUMA BÖLGESİ VE KITA SAHANLIĞI ÜZERİNDEKİ HUKUKİ VE POLİTİK
ANLAŞMAZLIKLAR

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Güneş ERSOY

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE SPİTSBERGEN TAKIMADALARI: BALIKÇILIK
KORUMA BÖLGESİ VE KITA SAHANLIĞI ÜZERİNDEKİ HUKUKİ VE POLİTİK
ANLAŞMAZLIKLAR

Danışman

Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ

Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2016

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Uluslararası İlişkilerde Spitsbergen Takımadaları: Balıkçılık Koruma Bölgesi ve Kıta Sahanlığı Üzerindeki Hukuki Ve Politik Anlaşmazlıklar” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

Güneş ERSOY

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SPİTSBERGEN TAKIMADALARI'NIN ÖNEMİ VE TAKIMADALARI'NDAKİ EGEMENLİK MÜCADELELERİ

1.1. Spitsbergen Takımadaları Hakkında Genel Bilgiler	4
1.1.1. Spitsbergen Takımadaları'nın Tanıtımı	4
1.1.2. Spitsbergen Takımadaları'nın Keşfi	6
1.1.3. Ekonomik Faaliyetler	8
1.1.3.1. Balina ve Kürk Avcılığı	8
1.1.3.2. Kömür Madenciliği	10
1.1.4. Bilimsel Araştırmaların Temelleri	11
1.1.5. Spitsbergen Takımadaları'ndaki Statü Sorunu ve Egemenlik Mücadelelerinin Tarihsel Arka Planı	12
1.2. Soğuk Savaş Yıllarından Günümüze Spitsbergen Takımadaları'nın Önemi	17
1.2.1. Enerji Kaynakları ve Balıkçılık	17
1.2.2. Askeri Güvenlik	18
1.2.3. Bilimsel Araştırmalar	21
1.2.3.1. Spitsbergen Küresel Tohum Deposu	22

İKİNCİ BÖLÜM

SPİTSBERGEN ANTLAŞMASI VE ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMELERİ'NİN FARKLI YORUMLANMASI SONUCU SPİTSBERGEN TAKIMADALARI ÇEVRESİNDEKİ DENİZ ALANLARINDA OLUŞAN HUKUKİ TARTIŞMALAR

2.1. Spitsbergen Antlaşması'nın Hükümleri	27
2.1.1. Norveç Egemenliği	28
2.1.2. Muamele Eşitliği	29

2.2. Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri	30
2.2.1. Denizlerin Serbestliği İlkesinden Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'ne Gidilen Süreç	31
2.2.1.1. 1958 Tarihli Cenevre Sözleşmesi.....	32
2.2.1.2. 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi	33
2.2.2. Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri Uyarınca Norveç Tarafından Spitsbergen Takımadaları Çevresinde Kurulan ve/veya İddia Edilen Deniz Alanları	34
2.2.2.1. Karasuları	34
2.2.2.2. Balıkçılık Koruma Bölgesi.....	35
2.2.2.2.1. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Norveç'in Egemenlik Yetkisi	37
2.2.2.2.2. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin Spitsbergen Antlaşması'na Üye Ülkeler Tarafından Reddedilmesi	38
2.2.2.2.3. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin Antlaşma'ya Üye Ülkeler Tarafından Şartlı Onaylanması.....	41
2.2.2.3. Kıta Sahaneliği	42
2.2.2.3.1. Norveç Argümanı.....	44
2.2.2.3.2. Spitsbergen Antlaşması'na Taraf Diğer Ülkelerin Ulusal Çıkarları	45

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARKTİKA BÖLGESİ'NDEKİ GÖRECELİ İŞBİRLİĞİ GİRİŞİMLERİNE KARŞILIK SPİTSBERGEN TAKIMADALARI ÇEVRESİNDEKİ NORVEÇLEŞTİRME POLİTİKASI

3.1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Arktika Bölgesi'nin Yeniden Yapılanması.....	48
3.2. Norveç'in Arktika Politikasındaki Paradigma Değişikliği: Rusya Federasyonu Örneği	51
3.3. Spitsbergen Takımadaları'nın Norveçleştirilmesi Girişimi ve Spitsbergen Antlaşması'na Taraf Ülkelerin Norveç Uygulamalarına Yaklaşımı	53
3.3.1. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Norveç'in Akit Taraflara Uyguladığı Kota Sınırlandırması	54
3.3.1.1. Kota Sınırlandırmaları Sonucu Norveçleştirme'nin Yeni Uygulamalarına Eleştiriler	56
3.3.1.1.1. İzlanda.....	57
3.3.1.1.2. Rusya Federasyonu	58
3.3.1.1.3. İspanya	60
3.3.1.1.4. Finlandiya	61
3.3.2. Kıta Sahaneliği.....	61

SONUÇ	66
KAYNAKÇA	70
EK 1- Spitsbergen Antlaşması'nın Tarafları	70
ÖZGEÇMİŞ	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Spitsbergen Takımadaları	6
Şekil 1.2 Spitsbergen Nüfusu (1990-2015)	7
Şekil 1.3 Spitsbergen Küresel Tohum Deposu	25
Şekil 2.1 Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi	39
Şekil 2.2 Kıta Sahanlığı Kavramının Coğrafik Gösterimi	45

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Spitsbergen Takımadaları'nın Tarihsel Süreci

18

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:	Avrupa Birliği
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
ARCUS	:	Arctic Research Consortium of the United States/ABD Arktika Araştırma Konsorsiyumu
BM	:	Birleşmiş Milletler
BMDHS	:	Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi
CGIAR	:	Consortium of International Agricultural Research Centers / Uluslararası Tarımsal Araştırma Danışma Grubu
FAO	:	Food and Agriculture Organization of United Nations/Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GCDT	:	Global Crop Diversity Trust / Küresel Ürün Çeşitliliği Tröstü
IBPGR	:	The International Board for Plant Genetic Resources/ Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Kurulu
ILC	:	International Law Commission / Uluslararası Hukuk Komisyonu
IPF	:	International Polar Foundation / Uluslararası Kutup Vakfı
ITCPGR	:	International Technical Conference on Plant Genetic Resources / Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Teknik Konferansı
ITPGRFA	:	The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture / Gıda ve Tarım İçin Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Antlaşması
M.Ö.	:	Milattan Önce
M.S.	:	Milattan Sonra
MAGE	:	Marine Arctic Geological Expedition
NATO	:	North Atlantic Treaty Organization / Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
NGB	:	Nordic Gene Bank / Nordik Gen Bankası
NGU	:	Norges Geologiske Undersøkelse / Norveç Jeolojik Araştırmaları
NPD	:	Norwegian Petroleum Directorate / Norveç Petrol İdaresi
NPI	:	Norwegian Polar Institute / Norveç Kutup Enstitüsü
SKTD	:	Spitsbergen Küresel Tohum Deposu
UKY	:	Uluslararası Kutup Yılı

UNIS : University Centre in Svalbard
USGS : The United States Geological Survey / ABD Jeolojik Araştırmalar
Kurumu

ÖZET

Arktika Bölgesi'nde yer alan Spitsbergen Takımadaları ve çevresindeki deniz alanları, yaklaşık 400 yıldır hem Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan hem de farklı coğrafyalarda yer alan ülkelerin ekonomik, bilimsel, kültürel aktiviteler ve jeostratejik konumu ile ilgilendikleri bir alan olmuştur. Takımadaları özellikle sahip olduğu enerji kaynakları, iklim değişikliğinin yol açtığı çevre sorunları ve deniz alanları üzerindeki egemenlik iddiaları nedeniyle, stratejik önemini her geçen an artırmakta ve bu coğrafik alandaki gelişmeler küresel siyasetin odağındaki konular arasında yer almaktadır. 1920 yılında imzalanan Spitsbergen Antlaşması ile Takımadaları'nda kendine mahsus bir egemenliğe sahip olan Norveç, özellikle Soğuk Savaş'ın son dönemlerinden sonra Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında, yani Balıkçılık Koruma Bölgesi ve kıta sahanlığı üzerinde Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri uyarınca egemenlik kapsamını genişletmeye çalışmaktadır. Ancak, Norveç'in hukuki ve politik uygulamaları eşitlik ilkesi esas alınarak imzalanan ve kendine mahsus bir özelliğe sahip olan Spitsbergen Antlaşması'na üye olan diğer ülkeler tarafından hukuka aykırı bulunmakta ve eleştirilmektedir. Bu çalışmada da, ülkelerin Spitsbergen Takımadaları üzerinde ve çevresindeki deniz alanlarında yaptığı ekonomik aktivitelere, bilimsel araştırmalara ve egemenlik iddialarına yer verilmekte ve Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında Norveç ile Spitsbergen Antlaşması'na taraf diğer ülkeler arasında meydana gelen hukuki ve politik tartışmalar nedenleri ve sonuçları ile ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Terra Nullius, Balıkçılık Koruma Bölgesi, Kıta Sahanlığı, Spitsbergen Antlaşması, BMDHS

SUMMARY
SPITSBERGEN ARCHIPELAGO IN INTERNATIONAL RELATIONS: LEGAL AND
POLITICAL DISPUTES IN FISHERIES PROTECTION ZONE AND
CONTINENTAL SHELF

For around 400 years, Spitsbergen Archipelago in the Arctic Region and the marine regions around them have been an area which receives much attention by the nations having a coastline in the Arctic Region and the countries in different geographical regions owing to their economical, scientific and cultural activities, and geostrategic location. The importance of Spitsbergen Archipelago is constantly increasing because of the energy resources they harbour and the sovereignty claims over the marine regions, and the developments in this geographic region are among the top subjects of global politics. Since the last decade of Cold War, Norway, which obtained a unique sovereignty with the signing of the Spitsbergen Treaty of 1920, has been trying to expand the scope of its sovereignty on the marine regions around Spitsbergen Archipelago, namely Fisheries Protection Zone and the continental shelf, under the terms of International Maritime Law Treaties. However, the other signatories of Spitsbergen Treaty, which was signed on the basis of the principle of equality and has a unique feature, consider Norway's judicial and political practices against law and criticise them.

This study aims to discuss the economic activities, scientific researches which have been carried out on Spitsbergen Archipelago and the marine regions around them, and the sovereignty claims by the nations, as well as the judicial and political disputes over the marine regions around Spitsbergen Archipelago between Norway and the other signatories of Spitsbergen Treaty, and the reasons and the results of these disputes.

Keywords: Terra Nullius, Fisheries Protection Zone, Continental Shelf, Spitsbergen Treaty, UNCLOS

ÖNSÖZ

Tez konusunun seçiminde ve araştırılması esnasında, engin bilgi ve tecrübeleriyle çalışmama ışık tutan, onunla beraber çalışmaktan dolayı onur duyduğum saygıdeğer hocam, danışmanım Prof. Dr. Harun GÜMRÜKÇÜ'ye,

Bu zorlu süreç içerisinde her daim yanımda olan değerli arkadaşlarım Hakan BAHALI, Ayşegül DANİŞMAN ve Araştırma Görevlisi Aybüke ŞİMŞEK'e,

Hayatım boyunca, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Güneş ERSOY
Antalya, 2016

GİRİŞ

Ekonomik gereksinimler, teknolojik gelişmeler, kültürel, dinsel ve siyasal yayılmacılık ihtiyacı, öncelikle Portekiz ve İspanya'nın ardından Hollanda ve İngiltere Krallığı (927-1707) gibi Avrupa ülkelerinin Avrupa Kıtası dışında yeni arayışlar içerisine girmesine neden olmuştur (Topdemir, 2013: 90). Bu amaçlar doğrultusunda 1400'lü yıllarda Portekizlerin¹ Afrika Kıtası'nın güney ucundan Hindistan'a ulaşması ile başlayan 'Keşifler Çağı', 1490'lı yıllarda Amerika Kıtası'nın keşfedilmesi ile devam etmiştir. 15. yüzyılın sonlarında kıtayı çeviren denizlerden okyanuslara açılan ve yeni kıtalar bularak dünyanın geri kalan noktalarını tanımaya devam eden Avrupalılar (Doğru, 1999: 31), Uzak Doğu'ya giden yeni ticaret yollarını bulmak amacıyla Kuzey'e yönelmişlerdir. Buna göre Arktika Bölgesi'ne yapılan ilk keşif gezisi, Asya Kıtası'na Arktika Bölgesi'nden direkt olarak gidilebilecek bir deniz yolu bulma çabasıyla İngiliz Robert Throne tarafından gerçekleştirilmiştir (Mills, 2003: 484).

Günümüzde, çeşitli tanımları yapılan Arktika Bölgesi coğrafi olarak bakıldığında 66°33'' Kuzey enlemi ile Kuzey Kutup Noktası arasında kalan, 8 milyon km²'lik kara parçasını ve yaklaşık 18 milyon km²'lik deniz alanını kapsayan dünyanın en kuzeyindeki alan olarak kabul edilmektedir (Spohr vd., 2013: 11). Bölge, özellikle sahip olduğu enerji kaynakları, iklim değişikliğinin etkileri, geçiş yolları ve deniz alanları üzerindeki egemenlik iddiaları nedeniyle stratejik önemini her geçen an artırmakta ve Bölge üzerindeki gelişmeler küresel siyasetin odağındaki konular arasında yer almaktadır.

Arktika Bölgesi'nde yer alan ve stratejik önemi nedeniyle ön plana çıkan alanlardan biri bu çalışmanın konusu olan Spitsbergen Takımadaları'dır². Spitsbergen Takımadaları, Keşifler Çağı'nda Arktika Bölgesi'ndeki deniz yollarının araştırılması esnasında Hollandalı denizci Willem Barents tarafından 1596'da kazara keşfedilen bir alandır. Bu coğrafik alan, yaklaşık 400 yıl boyunca Norveç Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan ülkeler ile farklı coğrafyalarda yer alan ülkelerin ekonomik aktivitelerine, bilimsel araştırmalarına ve egemenlik iddialarına ev sahipliği yapmaktadır.

Bu arka plandan hareketle, çalışmanın ilk bölümünde Takımadaları'nın kısa bir tanıtımı yapılacak, keşfinden günümüze ülkelerin Takımadaları üzerinde ve çevresindeki deniz alanlarında yaptığı ekonomik aktivitelere, bilimsel araştırmalara ve egemenlik

¹ Bu noktada, Portekizli denizci Prens Henry'nin 1400'lü yıllarda yaptığı keşiflerin önemli bir rolü vardır (Topdemir, 2013: 92).

² Spitsbergen ismi, Takımadaları'nın jeolojik özelliklerden ilham alınarak kullanılmaya başlanmıştır. "Spits" veya "Spitze" Almanca'da "sivri", "uç", veya "zirve", "Bergen" ise "dağ" anlamına gelmektedir. Uluslararası terminoloji de Spitsbergen Takımadaları "Spitz" veya "Spits" şeklinde yazılmaktadır. Bu çalışmada, Takımadalarını ifade ederken 'Spitsbergen' ismi kullanılmaktadır.

iddialarına yer verilecektir. Burada, söz konusu faaliyetler ve egemenlik iddiaları ile Takımadaları'nın ve çevresindeki deniz alanlarının stratejik açıdan öneminin vurgulanması amaçlanmaktadır.

Spitsbergen Takımadaları'nın keşfedilmesinden kısa bir süre sonra bu coğrafik alan üzerinde başlayan egemenlik iddialarının hiçbir ülke tarafından kabul edilmemesi sonucu Takımadaları Birinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar *terra nullius*, yani hiç kimseye ait olmayan topraklar olarak görülmüştür. Bir yandan ülke gemilerinin herhangi bir sınırlandırma olmaksızın Takımadaları çevresindeki sulara aşırı avlanması sonucu balık kaynaklarını azaltması ve hatta bu kaynakları tüketmesi, diğer yandan Takımadaları'nda egemenlik hakkı olduğunu iddia eden Rusya Çarlığı'nın (1547-1721) Savaş sonrasında da büyük bir güç olarak uluslararası alandaki varlığını devam ettirmesi Spitsbergen'in hukuki statüsü ile ilgili sorunlara ortak bir çözüm üretilerek Takımadaları üzerinde bir düzen kurulması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Bu amaçla Savaş sonrası bir araya gelen ülkeler, 1919 Paris Konferansı'nda Takımadaları'nın kendine mahsus egemenliğinin 1905 yılında bağımsızlığını kazanan Norveç'e verilmesini kararlaştırmışlardır. Bunun bir sonucu olarak 1920 tarihli Spitsbergen Antlaşması ile Takımadaları'nın kendine mahsus egemenliği Norveç'e verilmiş ve Bolşevik Devrimi'nin doğurduğu sonuçlar ile meşgul olan Rusya İmparatorluğu (1721-1917) da dâhil olmak üzere bu karara hiçbir ülke tarafından sonucu değiştirebilecek bir itiraz gelmemiştir.

1920 tarihli Spitsbergen Antlaşması, Norveç de dâhil olmak üzere Antlaşma'ya taraf ülkelere eşit haklar sunan kendine münhasır bir antlaşmadır. Ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği esas alınarak oluşturulan bu Antlaşma, Norveç'e Takımadaları'nın idari yönetimini vermekle birlikte Takımadaları'nın egemenliği hususunda bazı kısıtlamalar getirmektedir. Bu arka plandan hareketle, çalışmanın ikinci bölümünde Spitsbergen Antlaşması ve Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nin farklı yorumlanması sonucu Norveç ve Antlaşma'ya taraf diğer ülkeler arasında ortaya çıkan hukuki tartışmalar ele alınacaktır. Burada Norveç'in, Takımadaları çevresindeki hukuki uygulamalarıyla Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin bu uygulamalara karşı oluşturduğu ulusal görüşleri değerlendirilecektir. Bu amaçla, kendine mahsus bir yapısı olan Spitsbergen Antlaşması'nın akit taraflara getirdiği yükümlülükler ile Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nin Takımadaları çevresindeki deniz alanları ile ilgili olan karasuları, balıkçılık koruma bölgesi, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı kavramları ayrı ayrı incelenecektir.

Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında varlığını güçlendirmek isteyen Norveç, hukuki uygulamalarının yanı sıra bazı politik uygulamalara da başvurmuştur. Çalışmanın son bölümünde ilk olarak, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile birlikte

Arktika Bölgesi'nde meydana gelen göreceli işbirliği girişimleri ele alınacaktır. Burada, Soğuk Savaş yıllarında Arktika Bölgesi'ndeki politikaları şekillendiren realist yaklaşımın Savaş sonrasında da devam ettiği ancak, aynı zamanda Savaş'ın sona ermesi ile birlikte işbirliği girişimlerinin artmaya başladığı ortaya konulacaktır. Daha sonra, bu değişimin Norveç'in Bölge genelinde izlediği politikalara yansması uzun yıllar söz konusu alan üzerinde rekabet ettiği ve farklı blokta yer alan RF örneği üzerinden değerlendirilecektir. Burada, Arktika Bölgesi'nde meydana gelen siyasi paradigma değişimi sonucu göreceli işbirliğindeki artışın Norveç'in Bölge genelinde izlediği politikaları etkilediğini kanıtlamak amaçlanmaktadır. Son olarak, Arktika Bölgesi'ndeki bu değişimlere karşılık Spitsbergen Takımadaları çevresindeki Norveçleştirme politikaları iddiası kritikselle bir bakışla ele alınacak ve Norveç'in Takımadaları çevresindeki deniz alanları üzerinde kendi hâkimiyetini kurmaya çalışıp çalışmadığı araştırılacaktır.

Çalışmada incelenecek olan hukuki ve politik tartışmalar, Takımadaları ankarası üzerinde herhangi bir sorun olmaması sebebiyle yalnızca Takımadaları çevresindeki deniz alanlarını yani Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi ile kıta sahanlığını kapsayacaktır. Spitsbergen Takımadaları'nın tarihsel arka planı ve günümüzde devam eden ekonomik ve bilimsel araştırmalar ile ilgili ortaya konacak bilgiler, Bölge'nin stratejik öneminin daha iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için yardımcı unsur olarak ele alınacaktır.

Türkçe literatür taraması yapıldığında konu ile ilgili ortaya konan herhangi bir çalışma olmadığı görülmektedir. İngilizce kaynaklardan yararlanılarak, ikincil literatür taraması ile yapılacak olan bu çalışma ile aynı zamanda Türkçe literatürdeki bu boşluğu doldurmak amaçlanmaktadır.

Arktika Bölgesi'ndeki paradigma değişikliği ve Spitsbergen Takımadaları çevresindeki hukuki ve politik tartışmaların ele alınacağı bu çalışma, ulus-devlet çıkarlarını esas alan realist ve neorealist yaklaşımlar çerçevesinde açıklanacaktır. Ancak söz konusu teoriler, kuramsal (teorik) çerçeve olarak ayrı bir alt başlıkta açıklanmayacaktır. Bu teorilerin kapsadığı; uluslararası ilişkilerde savaş, savaştan kaçınma, güç dengesi, güç arayışı, güvenlik mücadeleleri, silah yarışı, ittifak oluşumları ve benzeri konulara (Jakobsen, 2013), çalışmanın gerekli yerlerine değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SPİTSBERGEN TAKIMADALARI'NIN ÖNEMİ VE TAKIMADALARI'NDAKİ EGEMENLİK MÜCADELELERİ

1.1. Spitsbergen Takımadaları Hakkında Genel Bilgiler

1.1.1. Spitsbergen Takımadaları'nın Tanıtımı

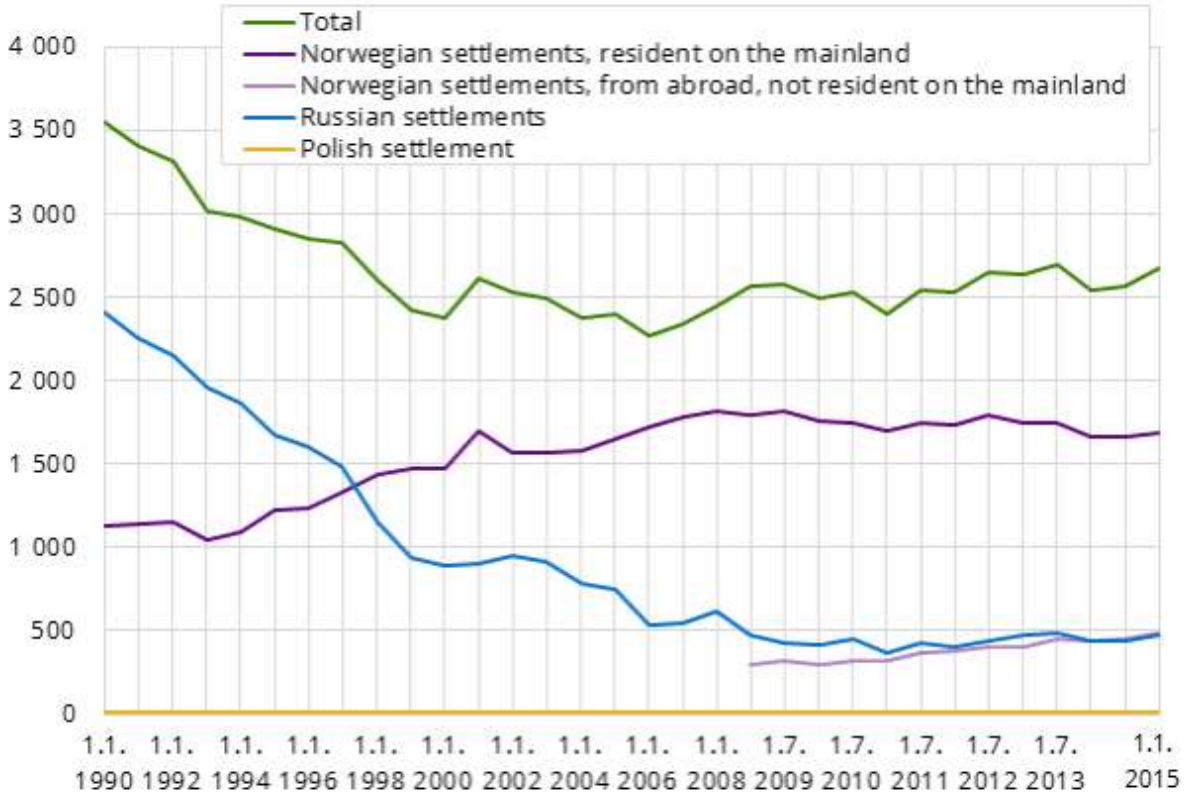
Spitsbergen Takımadaları, Norveç ve Kuzey Kutup Noktası arasındaki 74° - 81° Kuzey ve 10° - 35° Doğu koordinatları arasında yer alan (Şekil 1.1), batısı Norveç Denizi ve Grönland Denizi, doğusu Barents Denizi, kuzeyi ise Arktika Okyanusu ile çevrili olan Norveç'e bağlı bir takımadadır. Spitsbergen'in yer aldığı bu koordinat aralığı, bilimsel ve politik çevrelerde 'Spitsbergen/Svalbard box' olarak da adlandırılmaktadır (Gulliksen vd., 2009: 355; Wolf, 2013: 6; Laruelle, 2015: 107). Belçika ve Hollanda'nın yüzölçümleri toplamına neredeyse eş değer olan Takımadaları'nın yüzölçümü yaklaşık 62.400 km^2 'dir ve bu alanın yaklaşık %60'ı da buzullarla kaplıdır (Churchill ve Ulfstein, 2005: 6; Grydehøj, 2012: 99, Grydehøj, 2014: 45; Konyshev ve Sergunin, 2014: 73).

Şekil 1.1 Spitsbergen Takımadaları

Kaynak: Humlum vd., Permafrost in Svalbard: A Review of Research History, Climatic Background and Engineering Challenges, 2003

Takımadaları'ndaki en büyük ada Spitsbergen Adası'dır ve Takımadaları'nın tümünü ifade etmek için de Spitsbergen ismi kullanılmaktadır.³ (Raaen, 2008: 24). Bu isim, 1596 yılından itibaren 1920 yılına kadar Takımadaları'nın tümünü ifade etmek için kullanılmaya devam edilmiştir (Konyshov ve Sergunin, 2014: 73). Ancak, Takımadaları'nın idaresinin Norveç'e verilmesinin ardından, Norveçliler Takımadaları'nı Svalbard olarak adlandırmaya başlamıştır.⁴ Spitsbergen Takımadaları'nın, Spitsbergen Adası (37.814 km²) dışında en büyük adaları Nordaustlandet (14.500 km²), Edgeøya (5.000 km²) ve Barentsøya'dır (yaklaşık 1300 km²). Bunlar haricinde, Spitsbergen Takımadaları'nın sınırları içerisinde Seven Adası gibi birçok küçük ada ve kayalıklar yer almaktadır. Ancak, yalnızca Spitsbergen Adası'nda yerleşik bir yaşam vardır (Grydehøj, 2014: 45).

Şekil 1.2 Spitsbergen Nüfusu (1990-2015)

Kaynak: Statistics Norway, 2015

1980'lerin başında, yani Takımadaları'ndaki nüfusun yüksek olduğu zamanlarda, yaklaşık 4000 Rus vatandaşı bu coğrafik alanda yaşamış (Bore vd., 2012: 10), ancak

³ Spitsbergen ismi, Takımadaları'nın jeolojik özelliklerden ilham alınarak kullanılmaya başlanmıştır. "Spits" veya "Spitze" Almanca dilinde "sivri", "uç", veya "zirve", "Bergen" ise "dağ" anlamına gelmektedir.

⁴ Takımadaları'na Norveçliler tarafından verilen 'Svalbard' ismi "Serin kıyı" ya da "Serin uç" anlamına gelmektedir. Norveçlilerin Spitsbergen Takımadaları'nı Svalbard olarak adlandırması politik bir durumdur. Svalbard bir Norveç ismi olsa da, söylenişinin daha kolay olması sebebiyle Norveçli olmayanlar tarafından da kullanılmaktadır.

1990'ların başından itibaren Rus vatandaşlarının sayısında hızlı bir düşüş görülmüştür (Şekil 3). Spitsbergen Takımadaları'ndaki Rus nüfusunda meydana gelen bu azalmanın en önemli nedeni Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılması ve yerine RF'nin kurulması ile başlayan reformasyon sürecidir. Bu süreç içerisinde, RF büyük bir ekonomik kriz ile karşı karşıya kalmıştır. Hem ülke içindeki ekonomik çöküntü hem de Takımadaları üzerinde yürütülen ekonomik faaliyetlerin yüksek maliyetli olması Takımadaları üzerindeki Rus nüfusunun azalmasına neden olmuştur. O tarihten sonra, Rus nüfusu sürekli olarak azalmaya devam ederken Norveçli sayısı hızla artmaya başlamıştır. 1970'li yıllardan itibaren günümüze, Spitsbergen Takımadaları'ndaki Norveçli sayısı neredeyse iki kat artarak 1.700'ün üzerine çıkmış, buna karşın 1970'li yıllarda 3.000 civarı olan Ukraynalı ve Rus sayısı ise (sırayla 300 ve 100) 400'lere kadar düşmüştür (Bore vd., 2012: 10).

Dünyanın en seyrek yerleşim yerlerinden biri olan Spitsbergen Takımadaları'nın yerleşik nüfusunun günümüzde 2.500 civarında olduğu belirtilmektedir. Buna göre, Takımadaları'nın başkenti ve en büyük yerleşim yeri olan Longyearbyen'de, dünyanın en kuzeyindeki başkentte, yaklaşık 2.070 kişi (Grydehøj, 2012: 104), en büyük ikinci yerleşim yeri olan Barentsburg'da ise yaklaşık 400 kişi yaşamaktadır (Churchill ve Ulfstein, 2010: 553).

Spitsbergen Takımadaları, dünyanın nüfus bakımından en seyrek yerlerinden biri olsa da nüfus yoğunluğu Arktika Bölgesi'ndeki diğer yerleşkelere oranla daha fazladır. Örneğin; Spitsbergen Takımadaları'nda 100 km²'ye 4 kişi düşüyorken, Grönland ve Kanada'nın Nunavut Bölgesi'nde 100 km²'ye sırasıyla 3 ve 1 kişi düşmektedir (Statistics Norway, 2012: 4). Bunun yanı sıra, son yıllarda Bölge'de gelişen turizm aktiviteleri de göz önünde bulundurulduğunda, Spitsbergen Takımadaları'nın Arktika Bölgesi'ndeki diğer yerleşkelere göre çok daha fazla sayıda insana ev sahipliği yaptığı söylenebilir.

Spitsbergen Takımadaları'nın bu kısa tanıtımı ve coğrafik gösteriminin yapılmasının ardından, çalışmanın ilerleyen kısımlarında incelenecek olan statü sorunu için önem teşkil eden Takımadaları'nın keşfi ile Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarında yürütülen ekonomik faaliyetler üzerinde durulacaktır.

1.1.2. Spitsbergen Takımadaları'nın Keşfi

Spitsbergen Takımadaları'nın oldukça uzun ve bir o kadar da karışık bir geçmişi vardır. Takımadaları'nın keşfi ile ilgili farklı hipotezlerin varlığı ve ortaya konulan hipotezlere ait kaynakların yetersiz olması sonucu keşif yılları ile ilgili kesin bir bilgi elde edilememesi bu karışıklığın bir sebebidir. Albrethsen ve Norveç Üniversitesi rektörü tarihçi

Arlov tarafından kaleme alınan “The Discovery of Svalbard- A Problem Reconsidered” (Svalbard’ın Keşfi- Problemin Yeniden Ele Alınışı) adlı çalışmada bu hipotezler kronolojik sırayla şu şekilde özetlenmiştir:

- a) Svalbard, M.Ö. 3000’li yıllardaki Taş Devri zamanından kalma bir yerleşim yeri (Taş Devri hipotezi),
- b) Svalbard, tahminen 12. yüzyılın sonlarında veya 13. yüzyılın başlarında Norveçli denizciler tarafından keşfedilen bir yerdi (Viking hipotezi),
- c) Svalbard, 16. yüzyılın başlarında Rus Pomorları⁵ tarafından keşfedilmiş veya kullanılmış bir yerdi (Pomor hipotezi),
- d) Svalbard ilk defa Willem Barents (1550-1597) ve mürettebatı tarafından 1596 yılında keşfedilmiş bir yerdi (Barents hipotezi) (1988: 105).

Taş Devri hipotezi, İsveç Uppsala Üniversitesi’nden arkeolog Christiansson ve Tromso Müzesi’nden arkeolog Simonsen’in 1970 yılında kaleme aldığı “Stone Age Finds From Spitsbergen” (Spitsbergen’e Ait Taş Devri Bulguları) adlı çalışmada bahsedilmektedir. Spitsbergen üzerinde taştan araç ve gereçler bulunduğundan yola çıkan iki arkeolog, bu bulgulardan yararlanarak Takımadaları’nın M.Ö. 3000 yılında bir neolitik yerleşim yeri olduğu kanısına varmıştır (Arlov, 2005: 15).

Viking hipotezi, Spitsbergen’in M.S. 1194’te iki kelime ile ‘Fundr Svalbards’, yani ‘Svalbard keşfedildi’ ifadesiyle ilk kez İzlanda Yıllıkları’nda bahsedilmesinde yola çıkarak oluşturulmuştur (Hisdal, 1998: 94; Raaen, 2008: 25). İzlanda Yıllıkları’nda yer alan bu bilgi, Ortaçağ’da Norveçlilerin İzlanda yerleşkeleri hakkında yazdığı eserler (Landnamabok) ile günümüze ulaşmıştır. Hisdal tarafından kaleme alınan “Svalbard’s Nature and History” (Svalbard Doğası ve Tarihi) adlı kitapta, 13. yüzyılda yazılan Landnamabok’un konu ile ilgili biraz daha detaylı bilgi verdiği belirtilmiştir. Spitsbergen’in Norveçliler tarafından keşfedildiği iddiası Yıllıklar’da yer alan şu bilgiye dayandırılarak oluşturulmuştur: “İzlanda’nın kuzey kıyısındaki Langes’ten, Okyanus’un kuzey kenarındaki Svalbard’a 4 gün vardır.” (1998: 94).

Pomor hipotezine göre, 1400’lü yıllarda Beyaz Deniz’e göç eden Novgorod⁶ göçmenleri Spitsbergen’de yer alan Starostin adında bir koyda barınmışlardır (Brown, 1920: 20). Buradan da anlaşılacağı üzere, bu hipotez ile Pomorlar’ın Barents’ten daha önce

⁵ Pomorlar, Rusça konuşan yerlilerdir ve Pomor soyundan gelenler günümüzde Barents Denizi’nin güneyinde ve RF’nin kuzeybatısında yer alan Beyaz Deniz kıyılarında yaşamaktadırlar (Pyzhova, 2011: 4). Oreshenkov, Takımadaları’ndaki Pomor köyünün, Kırım Savaşı (1853-1856) sırasında İngiliz ve Fransız deniz filosu tarafından harap edildiğini ve Pomorlar’ın bu sebeple Takımadaları’na bir daha geri dönmediğini ifade etmiştir (2009: 124).

⁶ Mitchell ve Forbes tarafından kaleme alınan “The Chronicle of Novgorod” (Novgorod’un Kronik Tarihi) adlı çalışmada belirtildiği üzere Novgorod, Kiev Büyük Prenslere yönetimindeki eski Rusya Federasyonu’nun 12. yüzyıldaki en büyük Rus şehridir (1970: 30).

Spitsbergen Takımadaları'nı keşfettiği vurgulanmaktadır. Pomor hipotezi, özellikle Sovyetler Birliği arkeologları tarafından Soğuk Savaş yıllarında kanıtlanmaya çalışılan bir hipotez olsa da Pomorların balina avcılığı döneminden sonra Takımadaları çevresindeki sulara gittiği, çoğu batılı bilim insanı tarafından kabul edilen bir görüşür.

Spitsbergen Takımadaları'na yapılan keşif gezilerine öncülük edenler için öne sürülen hipotezler halen daha tartışılmaya devam edilmektedir. Ancak, söz konusu hipotezlerde bahsedilen coğrafi konumun bugün Spitsbergen Takımadaları olarak bilinen yer olup olmadığı ile ilgili net bir bilgi ortaya koyulamamaktadır. Dolayısıyla bu çalışmada, bilimsel çevrelerde genel olarak kabul gören Takımadaları'nın tarihinin Hollandalı denizci Willem Barents'in 1594 yılında Uzakdoğu'ya giden Kuzey Deniz Yolu'nu bulmak için yaptığı sefer sırasında başladığı görüşü, yani Barents hipotezi kabul edilmektedir.

Barents hipotezinde, Takımadaları'nın Arktika Bölgesi'ndeki geçitlerin araştırılması esnasında bulunduğu belirtilmektedir. Buna göre, M.Ö 3. yüzyıla kadar uzandığı tahmin edilen Arktika Bölgesi'nin keşfine yönelik çalışmalar, 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra hız kazanmıştır. O tarihlerde, Avrupalı büyük güçler, varsayımsal geçişler olan Kuzeybatı ve Kuzeydoğu geçitlerini aramak için Bölge'ye çok sayıda denizci göndermiştir (EducaPoles Resmi İnternet Sitesi, 2009: 5). Bölge'ye giden denizciler arasında yer alan Barents, Kuzey Deniz Yolu'nu bulabilmek için 1594, 1595 ve 1596 tarihlerinde toplam üç sefer düzenlemiş ve son seferle birlikte Norveç anakarasına yaklaşık 220 deniz mili⁷ uzaklıkta yer alan Ayı Adası da dâhil olmak üzere Spitsbergen Takımadaları'nı keşfetmiştir.⁸

1.1.3. Ekonomik Faaliyetler

1.1.3.1. Balina ve Kürk Avcılığı

Spitsbergen Takımadaları, Barents'in Takımadaları üzerine ayak basmasından sonraki 11 yıl içinde hiçbir ülke tarafından ziyaret edilmemiştir. O dönemlerde, İngiltere Krallığı Kuzey Doğu Geçidi ile ilgili daha fazla bilgi almak amacıyla İngiliz denizci Henry Hudson'u (1565-1611) Arktika Bölgesi'ne yollamış ve bu amaçla yola çıkan Hudson 1607'de kazara Spitsbergen Takımadaları'na ulaşmıştır (Roberts, 2003: 43). Hudson, İngiltere Krallığı'na döndüğünde Takımadaları çevresinde büyük miktarda balina ve mors (denizaygırı) olduğunu belirtmiştir (Mathisen, 1954: 9). Hudson'un paylaştığı bu bilgi, Takımadaları'ndaki ekonomik aktivitelerin başlamasına zemin oluşturmuştur.

⁷ Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne göre; 1 deniz mili 1852 metreye karşılık gelmektedir. (Noyes, 2012: 52)

⁸ Spitsbergen Takımadaları, Hollandalı denizci Barents ve van Heemskerck tarafından keşfedilmiş, ancak yalnızca Barents Takımadaları'nı keşfeden geminin kaptanı olması sebebiyle literatürde ön plana çıkmıştır (Zeeberg, 2002: 151).

17. yüzyılın başında, balina ve mors gibi hayvanlar değerli kaynaklar olarak görülmüşlerdi ve o dönemlerde Avrupa pazarında sabun, deri yapımı ve tekstil ürünlerinin renklendirilmesi için bu hayvanların yağına ihtiyaç duyuluyordu (Norwegian Polar Institute Resmi İnternet Sitesi, 2015). Aynı tarihlerde tahıl için belirlenen yüksek fiyatlar ve bitkisel sıvı ve katı yağların üretiminde yaşanan durgunluk, bu balık türlerine duyulan önemi artırmıştır (Avango vd., 2011: 30). İngiliz ve Hollandalı tüccarlar bu durumu fırsat bilerek balina avcılığını kâra dönüştürme amacıyla kısa bir süre içinde Spitsbergen Takımadaları çevresindeki sularda ekonomik faaliyetlerine başlamışlardır (Numminen, 2011: 7; Vasanth, 2015: 1).⁹

Spitsbergen Takımadaları çevresindeki sularda yapılan balina avcılığı, kısa süre içerisinde Avrupa ülkeleri arasında bir rekabete dönüşmüş ve Danimarka'nın da içinde bulunduğu pek çok ülkenin balina avcıları, balina ve mors avcılığından faydalanmak üzere Spitsbergen'e gitmişlerdir. Bu durum, çok geçmeden bir dizi siyasi çekişmeleri beraberinde getirmiştir. Takımadaları'na olan ilginin hızla artması sonucu, Spitsbergen'in hukuki statüsü ile ilgili fikir ayrılıkları gündeme gelmeye başlamıştır. Örneğin, söz konusu coğrafik alanda balina avcılığı ile ilgilenen şirketlerin çıkarlarını koruyabilmek adına İngiltere ve Danimarka Krallığı'na Spitsbergen'in *no man's land*, başka bir ifade ile *terra nullius*¹⁰ statüsünde olması gerektiğini ifade etmişlerdir. (Avango vd., 2011: 30). Ancak, avcılık yapan gemilerin sayılarındaki hızlı artış ve dolayısıyla hayvanların aşırı avlanması, 17. yüzyılın ortalarına doğru balinaların Takımadaları'nı terk etmesine ve köklerinin kurumasına neden olmuştur (Hacquebord, 1999: 379). Bunun sonucu olarak Spitsbergen deniz alanı çevresinde ekonomik faaliyetlerle uğraşan ülkeler de Takımadaları'nı terk etmeye başlamıştır. Böylece, Spitsbergen'de balina avcılığına dayanan ekonomik faaliyetler geçici bir süreliğine sona ermiştir.

1715'ten itibaren kış aylarını Spitsbergen'de geçiren Ruslar, söz konusu coğrafik alanda kürk avına başlamış ve bu süreç aşağı yukarı 1800'lü yılların ilk çeyreğine kadar devam etmiştir (Bore vd., 2012: 2; Norwegian Polar Insitute, 2015: 20). RF'nin kuzeybatısından gelen ve 18. yüzyıl boyunca Spitsbergen üzerindeki insan aktivitelerinde en etkin rol oynayan avcılar, yani Pomorlar, yaz aylarında düzenledikleri seferlerde deniz memelileri avlarken, kış aylarında ise kürk avcılığı yapmışlardır (Avango ve Martin, 2006: 2).

⁹ Takımadaları üzerinde yapılan avcılık faaliyetleri, Takımadaları'nın coğrafik özellikleriyle ilgili bilgilerimizin zamanla gelişmesine yardımcı olması bakımından oldukça önemli olmuştur (Hisdal, 1998: 102).

¹⁰ Avango ve Martin, *terra nullius* statüsünü şu şekilde açıklamaktadır: "Kısıtlamalar ve vergilendirme olmadan, tüm ülkeler bölgenin doğal kaynaklarını ücretsiz olarak işletilebilir" (2006: 4). *Terra nullius* 17. yüzyıldan beri yaygın olarak kabul edilen ulusal bir statüdür. Bu kavrama göre, hiçbir devletin Spitsbergen Takımadaları üzerinde egemen olması mümkün değildir.

Ancak, hayvanların aşırı avlanması sonucu balina avcılığında olduğu gibi kürk avcılığı da bir süre sonra sona ermiş ve Pomorlar da Takımadaları'nı terk etmiştir. Akabinde, Baltazar Keilhau (1797-1858)¹¹ 1827'de Spitsbergen'i ziyaret ettiği zaman Rus yerleşkelerinden bazı yetersiz kalıntılar hariç avcılardan geriye hiçbir iz kalmayan boş bir arazi bulmuştur (akt. Berg, 2013: 162).

Danimarka hâkimiyetinde olan Norveç¹², İngilizler, Hollandalılar, Danimarkalılar ve Ruslara göre Takımadaları üzerindeki ve deniz alanı çevresindeki ekonomik faaliyetlerine daha geç bir tarihte başlamış ve ilk avcılık keşiflerini 1790'da gerçekleştirmiştir (Bore vd., 2012: 2). O tarihten itibaren, özellikle 1795'ten sonra, Danimarka'nın hâkimiyetinde olmasına rağmen Norveçliler tarafından söz konusu coğrafik alana birçok sefer düzenlenmeye başlamıştır. Takımadaları çevresindeki balina avcılığının sona ermesinin ve kürk avcılığından da istenildiği gibi verim alınamaması sonucu Rusların Takımadaları'nı terk etmesinin ardından, bugünkü Norveç Spitsbergen anakarası ve çevresini balıkçılık da dâhil olmak üzere ekonomik olarak kullanan tek ülke konumuna gelmiştir (Lüdecke, 2011: 253).

1.1.3.2. Kömür Madenciliği

Herhangi bir ülkenin Takımadaları'na ve Takımadaları çevresindeki deniz alanlarına ait kaynakların kullanımı üzerinde güç kullanma yetkisinin olmaması ve avlanmanın düzensiz olması nedeniyle, 19. yüzyılın sonlarına doğru söz konusu coğrafik alandaki kaynaklarda büyük oranda azalma olmuştur (Ulfstein ve Churchill, 2010: 552). Bu durum, Takımadaları ile ilgilenen ülkelerin Takımadaları üzerindeki bir başka değerli kaynak olan kömür rezervlerine odaklanmasına neden olmuştur. Ekonomik faaliyetlerdeki bu değişim, yani ülkelerin balina avcılığından kömür madenciliğine doğru yönelmesi, Spitsbergen'deki endüstriyel patlamanın başlamasına zemin hazırlamıştır.¹³

“Ticari amaçlı kömür çıkartmak için ilk girişim, uluslararası kömür fiyatlarının rekor düzeye çıktığı 1890'lı yılların sonlarında gerçekleşmiştir” (Avango ve Martin, 2006: 2). 1899 yılında, Norveçli kutup önderi Soren Zachariassen'in Spitsbergen'den bir kömür kargosu ile dönmesi sonucu, bazı ülkeler adayı işgal etmek amacıyla Takımadaları'na bir dizi seferler

¹¹ Keilhau, hem coğrafik hem de jeolojik olarak Norveç'in haritalandırılmasında önemli rol oynayan Norveçli bir jeologtur.

¹² Norveç, 1536-1814 yılları arasında Danimarka Krallığı'nın egemenliği altında varlığını devam ettirmiştir.

¹³ Esasen, Spitsbergen Takımadaları'nda önemli kömür yataklarının olduğu uzun yıllardır bilinse de, 20. yüzyılın başına kadar ülkeler bu kaynaklara yönelme ihtiyacı duymamış, ekonomik aktivitelerini balina ve kürk avcılığı üzerinden gerçekleştirmeye devam etmişlerdir. Ancak, bir yandan 20. yüzyılın başından itibaren söz konusu enerji kaynağına olan küresel talebin giderek artması, kömür üretiminin dünya genelinde öneminin anlaşılması ve kömür üretiminin teknolojik gelişmeler sonucu rekabet edilebilir bir konuma ulaşması, diğer yandan Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarında balina ve kürk avcılığından istenilen verimin alınamamaya başlanması Takımadaları ile ilgilenen ülkeleri söz konusu coğrafik alandaki kömür rezervlerini araştırmaya ve kullanmaya itmiştir.

düzenlemeye başlamışlardır (Norwegian Polar Insitute, 2015: 20). Boston'dan gelen iki Amerikan işadımı, Frederic Ayer ve John M. Longyear, Trondheim merkezli şirketten Adventdalen'daki kömür yataklarının haklarını satın almış ve 1906 yılında Arctic Coal Company isimli şirketi kurarak Longyearbyen'de maden işletmeciliğine başlamışlardır (Hisdal, 1998: 99). Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) öncülük ettiği kömür madenciliği sonraki yıllarda diğer ülkelerin katılımıyla hız kazanmıştır. Buna göre, 1905-1910 yılları arasında Spitsbergen'de üç İngiliz ve iki İsveçli kömür şirketi kurulmuştur (Georgescu, 2010: 48). O yıllarda, Norveç, ABD, Büyük Britanya ve İsveç'in yanı sıra, Spitsbergen'e yeniden ilgi duyan ülkelerin başında yer alan Rusya İmparatorluğu da, Takımadaları'nda kömür şirketi kurarak maden işletmeciliğine başlamıştır (Avango ve Martin, 2006: 4).

19. yüzyılın sonlarında Spitsbergen Takımadaları'nda başlayan kömür madenciliği Takımadaları üzerindeki ekonomik aktivitelerden biri olarak varlığını devam ettirmektedir. Ancak, günümüzde Takımadaları üzerinde yapılan kömür madenciliği ile ilgili bilgilere "Soğuk Savaş Yıllarından Günümüze Spitsbergen Takımadaları'nın Önemi" alt başlığında yer verilecektir.

1.1.4. Bilimsel Araştırmaların Temelleri

Spitsbergen Takımadaları, Yüksek Kuzey'in¹⁴ diğer alanlarına kıyasla en ince ayrıntısına kadar araştırılan ve en kolay ulaşılan alanlardan biridir (Machowski, 1995: 16). Bu durum, Takımadaları üzerinde ekonomik aktivitelerin yanı sıra, coğrafi harita ve oşinografik araştırma¹⁵ gibi bilimsel gözlemlerin yapılmasına da olanak sağlamaktadır (Nakrem, 2008: 71). Buna göre, Spitsbergen'in sistematik keşfi 19. yüzyılın başlarında Norveçli jeolog Keilhau'nun bu coğrafi alana yaptığı bir yolculuk sırasında başlamış (Nakrem vd., 2011: 24; Statistics Norway, 2012: 2; Wråkberg, 2015: 76), ve bu keşif gezisi Keilhau tarafından kaleme alınan "Reise i Öst-og Vest-Finmarken: samt til Beeren-Eiland og Spitsbergen: i Aarene 1827 og 1828" adlı çalışma ile 1831 yılında kitap halinde yayınlanmıştır. 19. yüzyıldan günümüze bilim insanlarına öncülük eden bu kitabın yüksek kalitede jeolojik ve botanik gözlemler içermesi ve bilimsel araştırmaların hızlanmasına zemin hazırlaması bakımından oldukça önemli bir yeri vardır (Berg, 2013: 162).

¹⁴ Czarny, Yüksek Kuzey'in (High North) tanımını şu şekilde yapmaktadır: "Coğrafi tanımının ülkelerin niyetlerine bağlı olarak değiştiği Yüksek Kuzey, ("European High North", ve "the Northern Areas" olarak da kullanılmaktadır) genel olarak Barents Avro-Arktik Bölgesi, Norveç Denizi, Barents Denizi ve Kuzey Kutup Denizi'nin güney kısımlarını da kapsayan bir alan için kullanılmaktadır" (2015: 7-8).

¹⁵ T.C Milli Eğitim Bakanlığı oşinografiyi şu şekilde tanımlamaktadır: "Okyanus ve denizleri tüm yönleriyle bilimsel olarak inceleyen ve tanımlayan bilim dalına oşinografi denir." (2006: 3).

Keilhau ile sistematik bir şekilde başlayan bilimsel araştırmalar, 19. yūzyılda Avrupalı bilim insanlarının ekonomik bir varlık olarak gōrdükleri Spitsbergen Takımadaları üzerine yoğunlaşması sonucu hız kazanmıştır. Kutup Bōlgeleri genelinde gōzlemler ve incelemelerden elde edilen bilgilerin ũlkelerarası işbirliği yoluyla paylaşımını amaçlayan Birinci Uluslararası Kutup Yılları'nın (UKY/1883-84) da bu noktada bũyũk bir etkisi vardır. UKY'de paylaşılan bilgiler, Arktika Bōlgesi'ne ve dolayısıyla Spitsbergen Takımadaları'na olan ilginin artmasına vesile olmuştur. Bu bağlamda, tũm yũzyıl boyunca, ũzellikle yũzyılın sonuna doğru, birkaç Avrupa ũlkesi tarafından Takımadaları'na çok sayıda bilimsel seferler dũzenlenmiř (Avango ve Martin, 2006: 3), ve Takımadaları'nın bitki ũrtũsũ, hayvan topluluğu, jeolojisi ve coğrafyası ile ilgili incelemeler yapılmıştır (Numminen, 2011: 8). Őzellikle, İſveç bilim insanları yũzyılın ikinci yarısında doęa bilimleri ve haritacılık alanlarında Spitsbergen'in daha detaylı araştırılması için ũnemli çaba sarf etmişlerdir (Hisdal, 1998: 102). Aynı tarihlerde, Kutup Havzası'nın iklimsel ũnemini incelemek için Spitsbergen'de meteorolojik bir gōzlemevi kurulması konusu da Avrupa genelinde dikkate alınmaya başlanmıştır (Berg, 2013: 164).

Spitsbergen anakarasındaki ve çevresindeki bilimsel faaliyetler, 20. yũzyılın başından itibaren hava yolu ũzerinde de yũrũtũlmeye başlanmıştır. Örneğin; Alman Ferdinand Graf von Zeppelin (1838-1917), Arktika Bōlgesi'nin keşfi için kullandığı zeplinin fizibilite çalışması için Spitsbergen'e 1910 yılında bir sefer dũzenlemiřtir. Bu sefer, Arktika Bōlgesi'nde gũvenli zeplin uçuşları gerçekleştirmek için mevcut meteorolojik bilgilerin oldukça yetersiz olduğunu gōstermiřtir (Lũdecke, 2011: 254). Sonuç olarak, 1911 yılında Spitsbergen'de araştırma yapmak için ũzel bir ũs ũzerinde Alman jeofizik gōzlemevi kurulmuştur (Lũdecke, 2011: 254). Kısa bir sũre sonra, 1928 yılında, Takımadaları ũzerindeki bilimsel çalışmaları ve sistematik incelemeleri yōnetmek amaçıyla Norveç hũkũmeti tarafından Ny-Alesund'da Norveç Polar Institute (Norveç Kutup Enstitũsũ) kurulmuştur. Kısacası, Spitsbergen Takımadaları ũzerindeki Keilhau ile başlayan bilimsel araştırmalar, Norveç'in araştırma stratejileri ile gelişerek yeni aktōrlerin Takımadaları'na adım atmalarına ve kutup politikaları ũzerinde etkili olmalarına olanak sağlamıştır (Grydehōj, 2012: 112).

1.1.5. Spitsbergen Takımadaları'ndaki Statũ Sorunu ve Egemenlik Mũcadelelerinin Tarihsel Arka Planı

Hollandalı kaptan Barents'in, Spitsbergen Takımadaları'nı keşfettiği tarihte sōz konusu coğrafik alan ile ilgili herhangi bir hak iddiası sōz konusu olmamıştır (Brunet-Jailly, 2015: 812). Ancak, 1600'lũ yıllarda Takımadaları'nda başlayan ekonomik faaliyetler ve

sonrasında yapılan bilimsel araştırmalar ülkeleri egemenlik yarışı içerisine sokmaya ve/veya Takımadaları'nın statüsü ile ilgili konularda fikir farklılığına sürüklemeye başlamıştır. Buna göre, Hollanda ile birlikte Fransa ve İspanya Krallığı Hollandalı Hugo Grotius'un (1583-1645) savunduğu *mare liberum*¹⁶ ilkesinden yola çıkararak Takımadaları üzerinde avcılık hakları olduğunu ileri sürerken (Arlov, 2005: 9), benzer tarihlerde Danimarka-Norveç, İngiltere Krallığı ve Rusya arlığı Takımadaları üzerinde egemenlik haklarının olduğunu iddia etmeye başlamışlardır (Churchill ve Ulfstein, 2010: 552). O tarihlerde, Norveçliler Takımadaları'nın 12. yüzyılda İzlandalı metinlerde bulunduğunu belirtmiş, Ruslar da Pomorlar'ın Spitsbergen'e Barents'ten önce ulaştığını savunmuşlardır (Umbreit, 2009: 25). Benzer şekilde, 17. yüzyıl ve 18. yüzyıl boyunca Danimarkalılar Spitsbergen üzerinde egemen olmak istemiş (Wolf, 2013: 7), Moskof şirketi'nde alışan İngiliz araştırmacı ve balina avcısı Robert Fotherby ise 1614'te Spitsbergen Takımadaları'nın Kral Birinci James'e (1566-1625) yani İngiltere Krallığı'na ait olduğunu ifade etmiştir (Grydehøj vd., 2012: 101, Grydehøj, 2013: 45). Fakat ne sürülen bu iddiaların hiçbiri diğer ülkeler tarafından kabul edilmemiş ve Spitsbergen Takımadaları'nın hukuki statüsünde keşif yıllarında olduğu gibi o tarihlerde de herhangi bir değişim olmamıştır.

1870'li yılların başında, İsveçli bilim insanı Adolf Erik Nordenskiöld (1832-1901), Spitsbergen Takımadaları'na gitmiş ve orada mineral kaynaklar olduğunu fark etmiştir (Pedersen, 2006: 341). Ardından, Spitsbergen'in kolonileştirilmesi ve o dönemlerde İsveç egemenliği altında olan Norve¹⁷ tarafından ilhak edilmesi gerektiğini belirterek Takımadaları'nin egemenliğinin Norveç'e verilmesi teklifinde bulunmuştur (Pedersen, 2006: 341; Numminen, 2011: 8; Wolf, 2013: 7). Böylece, Spitsbergen Takımadaları'nın hukuki durumu ile ilgili fikir ayrılıkları tekrar gündeme gelmiş ve konu ile ilgili tartışmalar hız kazanmıştır. Batılı gler teklife uygun bakarken, Rusya İmparatorluğu bu fikre karşı çıkmış

¹⁶ Mare Liberum ilkesi, Hollandalı Hugo Grotius'un 1609 yılında yayımlanan "De jure praeda commentarius" (Ganimet Hukuku zerine Yorum) adlı eserinde ortaya attığı bir uluslararası hukuk ilkesidir. Grotius bu ilke ile ulusların tüm denizler üzerinden özgürce geçebileceğini ilan etmiştir. Akten, "Türk Boğazları ve Gemilerin Geçiş Rejimi" adlı makalesinde mare liberum ilkesinin ortaya çıkış nedenini şu şekilde açıklamıştır: "Grotius'u byleyi bir çalışmaya iten neden, 1601 yılında Birleşik Doğu Hindistan kumpanyası donanmasının Santa Catarina adlı Portekiz gemisine el koymasıyla hukuk alanındaki gelişen uluslararası olaylar olmuştur. Felemenk Cumhuriyet, o dönemde Birleşik İspanya ve Portekiz Krallığıyla barışçı ilişkiler içindeydi. Ne var ki, Portekiz Krallığı Doğu Hint Adaları'na yönelik ticareti kendi tekelinde tutmak istiyordu. El konan geminin yüküyle birlikte savaş ganimeti olarak satılması üzerine geminin kumpanyası 1604 yılında Grotius'dan bu konuda hukuki görüş istedi. Hugo Grotius, Mare Liberum başlıklı çalışmanın da yer aldığı, uluslararası hukuk alanında adının duyulmasına yol açan ünlü yapıtında Portekiz'in Felemenkileri ticaret haklarından yoksun bıraktığını ileri sürerek gemiye el konmasını savundu" (2004: 41-42). Bu arka plandan hareketle, mare liberum ilkesinin ortaya çıkış sebebinin o dönemlerde Portekiz'in sömürgeci bir politika izleyerek denizler üzerinde hâkimiyet kurması ve Portekiz ve İspanya'nın öncülüğünde Papa'nın hkimiyetiyle dünyanın adil paylaşımı ile alakalı olduğunu söylemek mümkündür.

¹⁷ Norveç, 1814'te Danimarka ile bir hanedan birliğinden ayrıldıktan kısa bir süre sonra İsveç tarafından işgal edilmiş ve Danimarka ile İsveç arasında imzalanan Kiel Antlaşması ile birlikte Norveç İsveç'in hâkimiyeti altına girmiştir (Feldbæk, 2001: 91).

ve Spitsbergen'in hukuki statüsünün terra nullius olarak belirlenmesini teklif etmiştir (Rothwell, 1996: 170; Oreshenkov, 2009: 124).

Norveç, Takımadaları üzerindeki egemenlik iddialarının uygulama aşamasındaki maliyetin yüksek olması ve ekonomisinin kötüye gitmesi sebebiyle Nordenskiöld'ün teklifini değerlendirememiştir (Norwegian Polar Insitute, 2015: 20). Diğer ülkeler tarafından ortaya atılan iddiaların da kabul edilmemesi sonucu, Rusya İmparatorluğu ve İsveç-Norveç arasında 1872 yılında imzalanan bir antlaşma (1872 Agreement Between Russia and Sweden-Norway) ile Takımadaları'nın uluslararası hukuki statüsü terra nullius olarak belirlenmiştir (Vylegjanin, 2007: 4; Georgescu, 2010: 48).

20. yüzyılın ilk yıllarında başlayan kömür araştırmaları ve kullanımı ülkelerin Spitsbergen Takımadaları ile daha yakından ilgilenmesine sebep olmuştur. Ülkeler, ulusal çıkarlarını güçlendirmek ve bu anlamda Takımadaları üzerindeki değerli enerji kaynaklarından faydalanmak istemişlerdir. Spitsbergen'in jeostratejik öneminin artması hukuki statüsü ile ilgili yeni tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu bağlamda, kaynakların etkin yönetimini ve düzenlenmesini sağlamak için Spitsbergen'de yeni bir yasal rejimin gerekliliği ön plana çıkmıştır (Wolf, 2013: 7). İsveç-Norveç'in ilk ilhak girişiminin başarısız olmasının ardından, Norveç'in 1905 yılında bağımsızlığını elde etmesi¹⁸ ve Spitsbergen'in yetki alanını aydınlığa kavuşturmak istemesi sonucu Takımadaları üzerindeki egemenlik tartışmaları bir kez daha gündeme gelmiştir.

Norveç, bağımsızlığını kazandıktan birkaç yıl sonra kömür kullanımının uluslararası alanda artması nedeniyle ilgisini Spitsbergen üzerinde yoğunlaştırmış ve hiç kimseye ait olmayan Takımadaları'nın Norveç topraklarına dâhil edilmesini teklif etmiştir (Riste, 2001: 115). Ancak, bu teklif İsveç hükümeti tarafından bir kışkırtma olarak yorumlanmış ve kabul edilmemiştir (Avango ve Martin, 2006: 4).¹⁹ Aynı tarihlerde, Norveç Spitsbergen üzerindeki doğal kaynakların akılcı kullanımını ve Spitsbergen'in hukuki statüsü ile ilgili sorunlara ortak bir çözüm üretilerek Takımadaları üzerinde bir düzen kurulması gerekliliğini vurgulamak için bu kez Belçika, Hollanda, Rusya İmparatorluğu, İsveç, Büyük Britanya, Alman İmparatorluğu, Fransa ve Danimarka'ya konunun görüşülmesine ilişkin bir teklifte bulunmuştur (Churchill ve Ulfstein, 1992: 22). Bu teklif sonucu 1907'te bir araya gelen İsveç, Rusya İmparatorluğu ve Norveç, Spitsbergen'in hukuki statüsünün terra nullius olarak

¹⁸ 1905 yılında kazanılan bağımsızlık, Spitsbergen Takımadaları üzerinde geliştirdiği ve uyguladığı politikalar ile Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarına ilgisi olan diğer ülkeleri yeni bir karar alma sürecine itmesi bakımından bir dönüm noktası olarak görülebilir.

¹⁹ Norveç tarafından Spitsbergen'in egemenliğine yönelik öne sürülen bu fikrin İsveç tarafından reddedilmesinin, bağımsızlığını kazanan Norveç'in Spitsbergen üzerinde İsveç'ten bağımsız politikalar yürütmesi ile alakalı olduğu söylenebilir.

kalması gerektiğini belirtmişlerdir. Bununla beraber, Takımadaları'nın söz konusu üç ülkenin yönetiminde olmasını ('con-dominium' yani 'ülke üzerindeki birkaç devletin egemenliği') (Churchill ve Ulfstein, 1992: 22; Wolf, 2013: 7) ve Takımadaları'nın kontrolünün de antlaşmaya imza atan devletlerden oluşan uluslararası bir komisyonun elinde bulunmasını önermişlerdir (Numminen, 2011: 8). Ancak Alman İmparatorluğu ve ABD tarafından bu duruma ciddi bir itiraz gelmiştir (Grydehøj, 2012: 101; Wolf, 2013: 7).

Spitsbergen Takımadaları üzerindeki egemenlik iddialarının uzun yıllar çözülememesi sonucu, 1910-1914 tarihleri arasında Christiania'da (Oslo'nun 1624-1924 yılları arasındaki resmi adı) uluslararası bir konferans düzenlenmiş ve Spitsbergen'in hukuki statüsü ile ilgili görüşmeler başlamıştır (Oreshenkov, 2009: 124-125). Bu konferansların sonucunda, Spitsbergen Kongresi'nin bir taslağı oluşturulmuştur. Kongrenin ana hükümlerini Georgescu şu şekilde özetlemiştir:

1. Terra nullius'un Takımadaları için yapay bir statü olması,
2. Toplu teminat altında Takımadaları'nın askerden arındırılması ve tarafsızlaştırılması,
3. Takımadaları'nın en yüksek yönetimi olarak, Norveç, İsveç ve Rusya İmparatorluğu temsilcilerinden oluşan bir Spitsbergen Komisyonu'nun kurulması (2010: 48).

Ancak, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Spitsbergen üzerindeki çözüm süreci başarısızlıkla sonuçlanmış ve görüşmeler ertelenmiştir. Savaş sonrası, kalıcı bir barışın sağlanması ve dünyanın yeniden düzenlenmesi için ülkeler arasında genel bir istek hâkim olmuştur (Berg, 2013: 167). Versay düzeni ve Milletler Cemiyeti gibi kurumsal düzenlemelerle uluslararası barışın ve güvenliğin sağlanacağı ve korunacağını varsayan liberal ve idealist unsurlar uluslararası alanda ön plana çıkmıştır (Arı, 2014: 4). Böyle bir dönemde, Spitsbergen Takımadaları'ndaki terra nullius statüsünün yaratmış olduğu anlaşmazlıkların²⁰ ortadan kaldırılması ve bu anlaşmazlıklara barışçıl bir çözüm getirilmesi amaçlanmıştır. Bu arka plandan hareketle, 1919 yılında düzenlenen Paris Barış Konferansı'nda, Spitsbergen Komisyonu kurulmuş ve Takımadaları'nın idari yönetiminin Norveç'e verilmesi kararlaştırılmıştır. Bu karar, Norveç'in Takımadaları üzerinde ekonomik faaliyetlere ve bilimsel araştırmalara devam etmesinin yanı sıra Takımadaları'na ilgisi olan ABD'nin söz konusu coğrafik alan üzerindeki ekonomik çıkarlarının azalması, Almanların ve Rusların Savaş sonrası güçsüz kalması ve Norveç'in politik bağlantısızlığı gibi bir dizi faktörlerle ilgilidir (Grydehøj vd., 2012: 101; Grydehøj, 2013: 5). Spitsbergen üzerinde egemenlik iddiasında bulunan Rusya İmparatorluğu tarafından 1917 tarihli Bolşevik devrimi

²⁰ Chrástanský ve Kříz, anlaşmazlığı şu şekilde açıklamaktadır: "Karşılıklı olarak çıkarları uyuşmayan en az iki aktörün bulunduğu ve bu uyumsuzluğun anlaşmazlıklara taraf olmayan en az bir ülke tarafından açıklandığı sosyal bir durumdur" (2011: 6).

ile başlayan iç savaşla uğraşması nedeniyle büyük bir tepki gelmeyeceğinin anlaşılması da bu kararın alınmasında etkili olan bir başka faktördür.²¹

Sonuç olarak, zamanın beş süper gücü (Fransa, İtalya, Japonya, Büyük Britanya ve ABD) Takımadaları üzerindeki haklarının yani devam eden ekonomik ve bilimsel aktivitelerinin korunması şartıyla Norveç'in Spitsbergen üzerindeki idari yönetimini tanımayı kabul etmiştir. Böylece, Spitsbergen'in uluslararası hukuki statüsü 18 Ocak 1919 Paris Konferansı ile düzenlenmiş ve 9 Şubat 1920'de imzalanan, 14 Ağustos 1925'te ise yürürlüğe giren Spitsbergen Antlaşması'yla Takımadaları'nın kendine mahsus egemenliği Norveç'e verilmiştir.²²

Tablo 1.1 Spitsbergen Takımadaları'nın Tarihsel Süreci

1600	1700	1800	1900'lü yılların ilk çeyreği
Takımadaları'nın keşfi ve Balina avcılığının başlaması	Balina avcılığının azalması, kürk avcılığının başlaması,	Bilimsel araştırmaların başlaması	Kömür madenciliği ve statü tartışmaları

Kaynak: Arlov, T. B. (2005). "The Discovery and Early Exploitation of Svalbard. Some Historiographical Notes". *Acta Borealia*, 22(1): 7.

Bu arka plandan hareketle 1596'da Takımadaları'nın keşfedilmesi ile başlayan tarihsel süreçte ön plana çıkan gelişmeleri 100 yıllık dönemler ile özetlenmek gerekirse: 1600'lü yıllarda Takımadaları'nda ön plana çıkan aktiviteler balina ve mors avcılığı, 1700'lü yıllar da ise kürk avcılığı olmuştur. 1800'lü yıllarda Takımadaları daha çok bilimsel çalışmaları ile ön plana çıkmıştır. 1900'lü yıllar ise, kömür madenciliğinin yanı sıra, Birinci Dünya Savaşı' ile stratejik önemi giderek artan Takımadaları'ndaki statü tartışmalarının hâkim olduğu bir dönemi temsil etmiştir (Tablo 1.1).

²¹ İç savaşın bitmesi ile beraber uluslararası alanda tanınmaya başlayan Sovyetler Birliği, Rus temsilcisi Alexandra Kollontai aracılığıyla Norveç'e bir teklifte bulunmuş ve Sovyetler Birliği'nin tanınması halinde Spitsbergen Takımadaları'ndaki Norveç'in kendine mahsus egemenliğinin kabul edileceği bilgisini vermiştir (Oreshenkov, 2009: 125). Nitekim Norveç Sovyetler Birliği'ni tanımış ve Ruslar Spitsbergen Antlaşması'nı 1935 yılında imzalamıştır. (Spitsbergen Antlaşması'na imza atan ülkelerin ve imza attıkları tarihlerin detaylı bilgisi için Ek1'e bakınız.)

²² Norveç, Birinci Dünya Savaşı'na katılmadığı halde, Spitsbergen Takımadaları üzerinde kendine mahsus egemenliğini kazanarak Savaş'tan kazanç elde eden ülkelerden biri olmuştur.

1.2. Soğuk Savaş Yıllarından Günümüze Spitsbergen Takımadaları'nın Önemi

1.2.1. Enerji Kaynakları ve Balıkçılık

Spitsbergen, gerek potansiyel enerji kaynakları gerekse coğrafi konumu itibari ile hem Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan hem de farklı coğrafyalarda yer alan ülkelerin yakından ilgilendiği bir alandır ve önemini her geçen an artırmaktadır. Şüphesiz, bu ilginin artmasında 20. yüzyılın başında başlayan ve azalarak da olsa halen devam etmekte olan kömür ticaretinin bir payı vardır. O tarihlerde Spitsbergen'in en büyük gelir kaynağı olan kömürün Takımadaları'ndaki maden şirketleri aracılığı ile 1906'dan itibaren (İkinci Dünya Savaşı yıllarında kesintiye uğraması dışında)²³ günümüze Almanya, Hollanda, Danimarka, Fransa, Türkiye, Polonya ve Birleşik Krallık gibi birçok ülkeye ihracatının yapılması, kömürün Takımadaları için önemine bir örnek teşkil etmektedir. (NGU, 2014: 26).

Spitsbergen Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarını enerji kaynakları açısından cazip kılan tek unsur kömür kaynakları değildir. Takımadaları ve çevresindeki potansiyel enerji kaynakları, Norveç ve RF başta olmak üzere bu coğrafik alan ile ilgilenen ülkelerin kısa ve orta vadeli politikalarında yer almakta ve kömür kaynaklarına kıyasla Spitsbergen'in stratejik öneminin artmasında çok daha öncelikli bir yere sahip olmaktadır. İklim değişikliği ve küresel ısınmaya bağlı olarak buzullarda meydana gelen erime de, bu kaynaklara erişimin kolaylaşması ve Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarına duyulan ilginin artması açısından önem arz etmektedir.

Yapılan araştırmalar, Arktika Bölgesi'ndeki ortalama sıcaklığın dünyanın geri kalan yerlerine göre iki kat fazla olduğunu göstermektedir (Flesch ve Kelly, 2015: 1). Bu durum, küresel ısınma ve iklim değişikliği etkilerinin Bölge üzerinde daha belirgin ve hızlı olmasına ve Bölge'deki buzulların erimesine neden olmaktadır. Buzullar üzerinde meydana gelebilecek bir değişimin yalnızca Arktika ekosistemi ile sınırlı kalmaması, deniz seviyesinin yükselmesi, buzullar içerisindeki tatlı suların tuzlu su ile karışarak su kıtlığının giderek artmasına ortam hazırlaması gibi küresel ölçekli birçok olumsuzluğu beraberinde getirmesi söz konusudur. Ancak, bu durum Arktika Bölgesi ile ilgilenen ülkelere göre tamamen olumsuz bir durum olarak değerlendirilmemektedir. Aksine, mevcut değişim özellikle Bölge'ye sınırı olan ülkelere ve enerji şirketlerine deniz yatağındaki petrol ve doğalgaza erişim için ekonomik fırsatlar sunmaktadır.

ABD Jeolojik Araştırmalar Kurumu (USGS) tarafından 2008 yılında yapılan araştırmaya göre, tüm dünyanın keşfedilmemiş petrol rezervlerinin en az dörtte biri Arktika Bölgesi'nde yer almakta ve bunun da yaklaşık %84'ü deniz alanında bulunmaktadır (2008:

²³ İkinci Dünya Savaşı yıllarında Spitsbergen Takımadaları, meteorolojik veri sağlamak amacıyla Almanya tarafından işgal edilmiş ve bu coğrafik alandaki birçok yapı yerle bir edilmiştir.

3049). Dünyadaki petrol, doğalgaz, kömür gibi yenilenemeyen enerji kaynaklarının hızla tükenmesi nedeniyle ülkeler Bölge üzerinde petrol ve doğalgaz rezervlerine yönelmişlerdir. Bunun bir sonucu olarak, Spitsbergen deniz alanı çevresinde 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren deniz dibindeki potansiyel enerji kaynakları araştırılmaya başlanmıştır. Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında yer alan enerji kaynakları ile ilgili daha fazla bilgi almayı amaçlayan Norveç, 2005'te Spitsbergen Takımadaları'nın doğu kıyısındaki Barents Denizi'nde sondaj çalışmaları yapmıştır (NPD Resmi İnternet Sitesi, 2005). Son yıllarda, Spitsbergen'in yaklaşık 300 km güneydoğusunda, Barents Denizi'nin merkezinde, Norveç menşeli petrol şirketi Statoil tarafından sondaj çalışmaları devam etmektedir (Vester vd., 2014: 6). NPD, bu araştırmaların sonucunda Norveç kıta sahanlığı üzerindeki keşfedilmemiş enerji kaynaklarının üçte ikisinin Norveç Denizi'nde ve Barents Denizi'nde, yani Spitsbergen çevresindeki deniz alanında bulunduğunu belirtmiştir (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2006: 14).

Spitsbergen Takımadaları ve çevresindeki sular kömür kaynakları, petrol ve doğalgaz gibi potansiyel enerji kaynaklarının yanı sıra, balık kaynakları açısından da Arktika Bölgesi'nin önemli alanlarından biridir. Takımadaları'nın güneyindeki deniz alanları canlı deniz kaynakları açısından deyim yerindeyse bir hazine işlevi görmektedir. Kuzeydoğu Atlantik Morinası ve bahar aylarında yumurtlayan Norveçli Ringa balığı gibi ticari açıdan önemli stokların olduğu verimli balık sahaları Spitsbergen çevresindeki 200 deniz mili sınırları içerisinde bulunmaktadır (Åtland ve Pedersen, 2008: 242). Var olan balık stoklarının yanı sıra, iklim değişikliği sonucu buzulların erimesi ile birlikte kuzeye göç eden balıkların sayısında da artış yaşanmaktadır. Bu artış, ülkelere daha önce ulaşılması zor alanlarda balıkçılık yapma imkânı sunması açısından önemlidir. Balık için artan küresel talep göz önünde bulundurulduğunda, Spitsbergen çevresindeki verimli balık sahalarının balıkçılık yapan ülkelerin ekonomilerine daha fazla katkı sağladığı söylenebilir. Kömür madenciliğinin aksine, RF ve Norveç dışında İzlanda, İspanya gibi ülkelerin de Spitsbergen deniz alanı çevresindeki balık kaynaklarından yararlanması, söz konusu coğrafyadaki balıkçılığın önemini giderek artırmaktadır.

1.2.2. Askeri Güvenlik

Spitsbergen Takımadaları, ekonomik nedenlerin yanı sıra güvenlik bakımından da Arktika Bölgesi'nin en önemli noktalarından bir tanesidir. Özellikle, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Takımadaları'na yönelik güvenlik endişeleri oldukça ön plana çıkmıştır. Frydenlund'un notlarından aktarılan "Dönemin Norveç Dışişleri Bakanı John Lyng'ın 1965-

1970 yılları arasında gecenin bir yarısı ne zaman telefonu çalsa, ilk endişesi muhtemelen Svalbard ile ilgili olurdu.“ sözleri, bu güvenlik endişesine bir örnek teşkil etmektedir (akt. Pedersen, 2009: 150). Soğuk Savaş yıllarında özellikle Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan ülkeler için oldukça kritik bir role sahip olan bu coğrafik alan üzerinde, söz konusu ülkelerin birbirini etkileyen stratejik çıkarları bulunmaktadır. Bu noktada, Takımadaları'nda tarihsel bir geçmişe sahip olan Norveç ve Sovyetler Birliği bir adım öne çıkmaktadır.

Kuzey kutbu seferlerinde ve ticari faaliyetlerinde uzun bir geleneğe sahip olan Norveç, uluslararası ilişkilerde küçük bir oyuncu olmasına rağmen Arktika Bölgesi'ndeki 'büyük oyun' da önemli bir role sahiptir (Rottem, 2013: 235). Bu rol, ağırlıklı olarak 1970'li yıllardan itibaren Norveç kıta sahanlığından çıkarılan petrol ve doğal gaz ile yani ekonomik gelişmelerle bağlantılı olduğu gibi (Gotkowska, 2014: 9), Norveç'in büyük güçlerin grubunda yer alması ve Bölge'deki askeri konuşlanması ile de birebir bağlantılıdır (Holst, 1981: 66).

Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında, 1949'da, Norveç NATO'ya üye olarak Arktika Bölgesi'nde potansiyel zorluklar ve tehditlerle başa çıkabilmek için NATO ile işbirliğine Doğu bloğuna karşı ise caydırıcılığa dayalı bir politika izlemiştir. Norveç, bu politika ile kolektif bir savunma ittifakı olarak NATO'nun itibarını güçlendirme, Norveç'in kendi savunma yeteneklerini oluşturma, ABD ile askeri işbirliğini artırma ve Kuzey Avrupa'da politik ve askeri işbirliğini geliştirme hedeflerine ulaşmayı amaçlamıştır (Gotkowska, 2014: 20). Norveç'in NATO'ya üye olmasıyla beraber Spitsbergen Takımadaları askeri açıdan stratejik bir tehdit alanı olarak Sovyetler Birliği'nin güvenlik politikalarında yer almaya başlamıştır.

Sovyetler açısından bakıldığında, Norveç'in NATO'ya üye olması, Spitsbergen Takımadaları'nın Sovyet gemilerine ve anakarasına karşı askeri operasyonlar için potansiyel bir üs olarak yorumlanmasına zemin hazırlamıştır (Østreng, 1984: 869). Operasyon bölgelerine -yani Atlantik'e- erişim için Spitsbergen'in güneyi ve doğusundaki potansiyel savaş noktalarını kullanan Kuzey Filosu ile Norveç'in ve dolayısıyla NATO'nun karşı karşıya gelme ihtimali artmıştır (Østreng, 1984: 869). Bu gelişme, Rusların Spitsbergen Takımadaları çevresindeki askeri güvenliğine yönelik endişelerinin en önemli sebepleri arasında yer almıştır.

Sovyetler Birliği'nin Arktika Bölgesi'ndeki temel ulusal çıkarlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

1. Ülkenin sosyo-ekonomik gelişimindeki problemlerin çözümünün sağlandığı kaynak tabanı olarak Arktika Bölgesi'nin kullanılması;
2. Arktika Bölgesi'nin eşsiz ekosisteminin korunması;
3. Ulusal ulaşım aracı olarak Kuzey Deniz Rotası'nın kullanılması (Bobrova, 2013: 1).

Buradan anlaşılacağı üzere, Sovyetler Birliği için Arktika Bölgesi sadece doğal kaynaklar açısından bir hazine olarak değil, aynı zamanda Rus gücünü yansıtan bir alan olarak da algılanmıştır (Chrášťanský ve Kříz, 2011: 10). Bu sebeple Soğuk Savaş yılları boyunca, Bölge'deki stratejik çıkarlar ekonomik çıkarlarla yakın ilişki içerisinde ve hayati bir öneme sahip olmuştur.

Sovyetler Birliği, Arktika Bölgesi genelinde izlediği politikayı benzer şekilde Spitsbergen Takımadaları üzerinde ve çevresinde de uygulamaya çalışmıştır. Takımadaları çevresindeki Rus varlığını garanti altına alma, bilgilere ilk elden ulaşma isteği ve Sovyet güvenlik çıkarlarını tehdit eden herhangi bir gelişmeyi belirleyen bir konumda olmak gibi temel hedefleri olmuştur (Østreng, 1984: 869). Rusların bu hedeflere ulaşma isteği, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde detaylı olarak incelenen Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarındaki mevcut anlaşmazlıklara zemin hazırlaması bakımından oldukça önemlidir.

Rus bakış açısına göre, Arktika Bölgesi genelindeki güvenlik kaygıları günümüzde çatışma potansiyeli açısından yüksek risk faktörlerini temsil eden Spitsbergen Takımadaları'nın statüsü ile yakından ilgilidir (Chrášťanský ve Kříz, 2011: 12). Rus siyasi tartışmalarına, Rus savunması ve güvenliği ile ilgili güncel makalelere bakıldığında, Rusların Takımadaları etrafında mevcut çıkarlarına algılanan tehditler şu şekilde belirtilmektedir:

1. Takımadaları'nın Norveç, ABD veya NATO tarafından askeri amaçlarla kullanılabilmesi,
2. RF'nin Takımadaları üzerinde gelecekteki maden faaliyetlerinin Spitsbergen Çevre Koruma Yasası²⁴ tarafından engellenebileceği,
3. Rus balıkçılarının Norveç Sahil Güvenliği tarafından Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarının dışına itilebileceği (Åtland ve Pedersen, 2008: 231).

Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarının potansiyel enerji kaynağı olarak görülmesi, Norveç ve RF'nin Takımadaları ve çevresindeki askeri güvenliğe yönelik endişelerinin artmasında etkili olan bir diğer unsurdur. Birçok ülkede olduğu gibi RF ve Norveç de enerjiyi, güvenlik politikalarının bir parçası olarak tanımlanmaya başlamıştır (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2006: 14). Neorealizmin hâkim olduğu bu coğrafik alanda, ülke ekonomisinin güçlenmesi ile enerji kaynaklarının güvenliğinin sağlanması arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Geçmişten günümüze kadar geline süreçte Spitsbergen Takımadaları ve Norveç anakarası arasında kalan suların Ruslar tarafından 'hassas boğaz'

²⁴ 2001 yılında yürürlüğe giren Spitsbergen Çevre Koruma Yasası, Spitsbergen Takımadaları turizmine, tarımına, kamp aktivitelerine ilişkin düzenlemeler ile Spitsbergen ekosistemini korumayı amaçlamaktadır (Jaklin ve Holmén, 2005: 9-10).

olarak algılanması da ekonomi-enerji ilişkisinin önemini vurgular niteliktedir (Åtland ve Pedersen, 2008: 242).

Vladimir Putin'in İkinci Başkanlığı döneminde (2000-2008) yüksek benzin ve doğal gaz fiyatları ile önemli bir ekonomik büyüme yaşayan RF, Kola Yarımadası'ndaki askeri gücünü artırarak enerji rezervleri olduğu bilinen Barents Denizi'ndeki faaliyetleri sürekli olarak gözlemlenmeye çalışmıştır (Åtland, 2010: 280). RF'nin elde ettiği doğalgazın %80'inin Spitsbergen Takımadaları'nın yer aldığı Arktika Bölgesi'nden sağlanması bunun en önemli sebepleri arasında yer almaktadır (Thessismun, 2015: 13). Norveç'in de toplam ihracat gelirinin %45'inin yalnızca petrol sektörü tarafından sağlandığı (Statistics Norway, 2015: 38) göz önünde bulundurulduğunda, iki ülkenin Bölge'deki enerji kaynaklarına sahip olma konusunda birbirleriyle rekabet halinde olduğu gözlenmektedir.

1.2.3. Bilimsel Araştırmalar

Antarktika Bölgesi'nin aksine, Spitsbergen Takımadaları'nda yapılan bilimsel araştırmalar ekonomik çıkarlara kıyasla ülkelerin Takımadaları ile ilgili ikincil önceliklerini oluşturmaktadır (Machowski, 1995: 24). Sert kutup şartlarına adapte olabilen zengin bitki ve hayvan topluluklarını bünyesinde barındıran Spitsbergen Takımadaları, 'doğal bir laboratuvar' olarak Kutup biliminde özel bir konuma sahiptir. (Machowski, 1995: 16). Takımadaları'nın, iklim değişikliği ve çevre bilgisi oluşturmak gibi geniş bir yelpazede eşsiz fırsatlar sunan bir coğrafyada bulunması (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2006: 14), söz konusu alanda kara, deniz, buzul ve atmosfer ile ilgili çok sayıda bilimsel çalışmaların yapılmasına ortam hazırlamıştır. Spitsbergen Antlaşması'nın (2. Bölüm'e bakınız), Spitsbergen karasularında ve anakarasında bilimsel araştırmalara ilişkin herhangi bir sınırlandırma getirmemesi [Spitsbergen Antlaşması, Madde 5(1)], Takımadaları'nı kısa sürede küresel bir bilimsel araştırma üssüne dönüştürmüştür.

Bilimsel kurumlar için hem bir gözlemevi hem de laboratuvar ve saha operasyonları üssü olan 79°55' Kuzey enlemi, yani Ny-Alesund, dünyanın en kuzeydeki kalıcı arazi istasyonlarından biridir (Machowski, 1995: 33). Düzenli ticari hava servisine, modern bir limana ve kutup araştırmaları için en uygun üssü yapmak da dâhil olmak üzere birçok disipline gelişmiş bir altyapı sunması nedeniyle, araştırmaların çoğu bu coğrafik alan üzerinde yoğunlaşmaktadır (ARCUS, 2000: 4). Arktika Bölgesi'ni ve Spitsbergen Takımadaları'nı tanımak ve hakkında daha çok bilgi edinmek amacıyla başlayan bilimsel araştırmalar ve kurulan üsler birçok ülkenin katılımıyla hızla artmaktadır. Günümüzde, Norveç dışında

Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan ve farklı coğrafyalarda yer alan toplam on bir ülkenin Spitsbergen Takımadaları üzerinde araştırma üsleri vardır.²⁵

Yalnızca üsler vasıtasıyla değil 1993 yılında Norveç hükümeti tarafından Norveç'in dört üniversitesi ile işbirliği içinde kurulan UNIS (University Centre in Svalbard) vasıtasıyla da Spitsbergen Takımadaları üzerindeki bilimsel araştırmalar devam etmektedir. Üniversite, yaz kış devam eden eğitim programları ile öğrencilere kurslar sunmakta ve hem Spitsbergen Takımadaları hem de Arktika Bölgesi ile ilgili araştırmalar yapmaktadır (ARCUS, 2000: 4). Böyle bir girişim, Longyearbyen'in sadece kömür madenciliğine bağlı olan ekonomisini çeşitlendirdiği için bilimin yanı sıra ekonomiye de katkı sağlanmaktadır.

Spitsbergen Takımadaları üzerindeki belki de en önemli bilimsel çalışmalar Spitsbergen Küresel Tohum Deposu vasıtasıyla gerçekleşmektedir. O nedenle, Depo'nun tarihsel geçmişine, özelliklerine ve küresel açıdan önemine ayrı bir alt başlıkta değinilmesi gerekli görülmektedir.

1.2.3.1. Spitsbergen Küresel Tohum Deposu

Günümüzde, tahmin edilen toplam 350.000 bitki türü içerisinde yalnızca 150 bitki türü dünyanın tarımsal alanlarına hükmetmektedir (Füleky, 2009: 1-42). Aralarında buğday, mısır, arpa ve pirinç gibi tahıllardan oluşan yalnızca 12 ürün çeşidi ise dünya besin zincirinin %80'sini oluşturmaktadır (Dias, 2015: 6). Ancak, ormanların tahrip edilmesi, aşırı otlama, sanayi atıkları, tarım ilaçlarının bilinçsizce kullanılması, su/hava kirliliği ve bu kirliliğe bağlı olarak topraktan elde edilen verimin azalması, kimyasal ve biyolojik silahların kullanılması, iklim değişikliği ve dünya nüfusunun hızla artması gibi insan etkisi ile meydana gelen birçok tahribatın yanı sıra sel, erozyon, toprak kayması ve tsunami gibi doğal afetler nedeniyle bu ürünlerin miktarı ve çeşitliliğinde büyük bir azalma görülmektedir.

²⁵ Spitsbergen Takımadaları üzerinde araştırma üssü bulunan ülkeler: Çin (2003), Güney Kore (2002), Hindistan (2008), Japonya (1991), Birleşik Krallık (1991), Hollanda (1995), Almanya ve Fransa (2003), İtalya (1997), Çek Cumhuriyeti (2007), İsveç (2008).

Şekil 1.3 Spitsbergen Küresel Tohum Deposu

Kaynak: Crop Trust Resmi İnternet Sitesi, 2015

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre, gerek insan etkisi gerekse doğal afetler nedeniyle küresel ürün çeşitliliğinin %75'inden fazlası 20. yüzyıldan günümüze kadar gelinen süreçte yok olmuştur (2011: 7). Günümüzde de birçok ürün çeşidi aynı sebeplerden dolayı yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. İnsan etkisi ve doğal afetler nedeniyle bitkilerin kendi doğal ortamlarında korunamamasına bir alternatif olarak 1970 yıllardan itibaren dünyanın hemen hemen her ülkesinde faaliyete geçmeye başlayan gen bankaları, bugün birçok bitki türünü doğal yaşamlarından alıp (in-situ) depolama sistemi ile yaşadıkları ortam dışına (ex-situ) çıkararak gıda güvenliğini sağlamaya çalışmaktadır (FAO, 1996: 24).

Günümüzde, 1.750 üzerinde gen bankası vardır. (FAO, 2010: 55). Bu bankalar, doğal afetler, savaş, kötü yönetim, ya da küresel ısınma gibi diğer felaketler karşısında bitkilerin tür ve genetik çeşitliliğini garanti altına almak amacıyla oluşturulmuştur. Ancak, bazıları tohum canlılığının uzun yıllar sürdürülebilmesi ve ayrıca soğuk ve kuru ortamlarda korunabilmesi için gerekli olan materyallere sahip olmamakta ve uluslararası standartlara göre işletilmemektedir (Fowler, 2008: 11). Bazıları ise finansal yetersizlik, kötü yönetim,

buldukları bölgede çıkan savaş ve/veya çatışma veya jeolojinin elverişsiz olması gibi önemli problemlerle karşı karşıya kalmaktadır.²⁶

Bitki türlerinde ve genetik çeşitlilikte gözlenen kayıplar ve mevcut gen bankalarındaki güvenlik açıklarının farkına varılması, depolama tesisi olarak hizmet verecek küresel bir tohum deposu kurma fikrine öncülük etmiştir. Bu bağlamda, 26 Şubat 2008’de Norveç’e bağlı Longyearbyen’deki, sıcaklığın -6 derece olduğu *Plataberget (Plateau) Dağı*’nda “Kıyamet Ambarı” olarak da bilinen SKTD inşa edilmiştir. Deponun amacının, dünyanın her yerindeki ulusal, bölgesel ve uluslararası bankalarda bulunan tohum çiftlerini güvenli bir ortamda depolayarak bitki türlerini ve genetik çeşitliliği korumak ve gelecek nesillere aktarmak olduğu iddia edilmektedir (Statsbygg, 2008: 6).

Yapımı tamamen Norveç hükümeti tarafından finanse edilen SKTD yaklaşık 45 milyon Norveç Kronu’na (9 milyon Amerikan Doları) mal olmuştur. Dünyanın en büyük tohum deposu olan bu tesis, deniz seviyesinden 130 metre yüksekte ve Kuzey Kutbu’na 810 mil (yaklaşık 1300 km) uzaklıkta yer almaktadır (Daily Development, 2015: 20). SKTD, Norveç hükümeti ve Küresel Ürün Çeşitliliği Tröstü (GCDT) tarafından Gıda ve Tarım İçin Bitki Genetik Kaynakları Uluslararası Antlaşması’na (ITPGRFA) bağlı olarak yönetilmektedir.

Depolamaya uygun tohum örneklerini Spitsbergen Takımadaları’nda saklama planının ilk olarak Uluslararası Bitki Genetik Kaynakları Kurulu (IBPGR) tarafından 1988 yılında geliştirildiği (IBPGR, 1991: 10) bilinse de, esasen bu proje Nordik Gen Bankası’nın (NGB) Spitsbergen’de terk edilmiş kömür madeninde kuzey bitkilerinin donmuş tohumlarını depolamaya başladığı 1980’li yılların ilk yarısında tasarlanmıştır (Goldenberg, 2015). 2004 yılında tohum deposu projesi yeniden gündeme gelmiş ve Uluslararası Tarımsal Araştırma Danışma Grubu (CGIAR), Norveç’e Spitsbergen Takımadaları’nda bir tohum güvenliği stoku kurulma olasılığını dikkate almalarına yönelik bir istekte bulunmuştur (Statsbygg, 2008: 4). Sonuç olarak 2006 yılında, Norveç hükümeti Spitsbergen’de küresel bir tohum deposu kurulması gerekliliğine karar vermiş ve aynı yıl projenin temelleri atılmıştır.

Kumtaşı dağının 120 metre (yaklaşık 400 ft) içine kazılmış bir tünel sisteminin parçası olan SKTD, betonarme destekli kalın duvarlar, patlama geçirmez kapı ve üst düzey güvenlik izni gerektiren iki hava kilit girişinden oluşmaktadır. Depreme ve nükleer bombaya dayanıklı oldukça sağlam bu depoda tohumlar -18 derecede “black box” adı verilen su geçirmeyen kutular içinde saklanmakta ve kutular depoya girmeden önce güvenlik taramasından

²⁶ Ruanda, Afganistan, Suriye, Burundi ve Solomon Adaları’nda bulunan gen bankalarının buldukları coğrafyada çıkan çatışmalar nedeniyle ya tahrip olmaları ya da kullanılamaz hale gelmeleri gen bankalarının karşılaştığı önemli problemlere örnek olarak gösterilebilir (Gewin, 2015).

geçmektedir (Yadav vd., 2016: 33). Oldukça yüksek güvenlik önemleri ile kontrol edilen bu depoda tam zamanlı çalışan hiçbir insan bulunmamaktadır (Engdahl, 2016). SKTD’de, birçoğunun tarlalarda yetişmediği dünyanın her yerinden gelen ve içinde mısır, buğday, arpa, pirinç gibi önemli tahılların da bulunduğu 4000 üzerinde farklı tür ve yaklaşık 840.000 farklı tohum çeşidi vardır. Tohum örneği kapasitesi 4,5 milyon olan (-18 derecede maksimum 2,25 milyon tohum örneği saklama kapasitesine sahiptir.) bu depo, her bir çeşidin ortalama 500 tohum kapsayacağı şekilde dizayn edilmiştir (Upadhyaya vd., 2008: 44).

SKTD’nin Norveç’in kendine mahsus egemenliğine sahip olduğu Spitsbergen Takımadaları’nda yer alması birçok nedenle açıklanabilir. Depo tamamen donmuş toprağın altında yer aldığı için tabii sıcaklık -6 derecedir. Dolayısıyla içeride elektrik kesintisi olsa dahi tohumlar uzun yıllar donmuş halde kalmaya devam edecektir. Ancak, bu yerin seçilmesi yalnızca hava sıcaklığı ile alakalı bir durum değildir. Norveç’in politik bağlantısızlığı, ekonomik istikrarı ve çevre korumasına verdiği önemin yanı sıra, jeolojik uygunluğu ve yapım maliyetini ödeme konusundaki istekliliği küresel bir tohum deposunun Spitsbergen Takımadaları’nda yer almasında oldukça etkili olmuştur (Breen, 2014: 43).

SKTD’yi diğer gen bankalarından ayıran oldukça önemli özellikleri vardır. Depo’da uygulanan “black box” sistemi kutuları açma ve tohumları alma yetkisinin yalnızca donörlere ait olduğunu belirtmektedir (Crop Trust Resmi İnternet Sitesi, 2015). Bu nedenle, Depo’da saklanan tohumlara bilim insanları, araştırmacılar gibi kişilerin direkt olarak erişimi diğer depoların aksine mümkün değildir. Depo’nun bir diğer özelliği kullanıcıları ile ilgilidir. GCDDT’nin eski yönetici müdürü Carry Fowler, konu ile ilgili şu açıklamaları yapmıştır:

“Bu depo dünyada türünün tek örneğidir. Birçok tohum bankası kullanıcıları araştırmacılar, bitki yetiştiriciler ve bir dereceye kadar çiftçilerden oluşmaktadır. Ama biz, araştırmacılara, bitki yetiştiricilere ve çiftçilere tohum dağıtmayan dünyadaki tek tohum bankasıyız. Bizim müşterilerimiz yalnızca diğer gen bankalarıdır” (2014: 143).

SKDT yalnızca Çok Taraflı Sistem veya ITPGRFA’nın 15. maddesi veya tohumların geldiği donör ülkelerin idaresinde tohum almayı kabul etmektedir. Tohum dağıtımı da donör ülkenin bağışta bulunduğu tohumları geri istemesi üzerine yapılmaktadır. Buna göre 2015 yılında Uluslararası Kurak Alanlar Tarımsal Araştırma Merkezi (ICARDA), Suriye’de devam eden iç savaşın tarımsal alanlara büyük ölçüde zarar vermesi nedeniyle SKTD’ye gönderdiği 325 kutu tohum örneğinin 130 kutusunu (yaklaşık 116.000 tohum örneğini) Suriye’de kullanmak üzere geri istemiştir (Arap Times Resmi İnternet Sitesi, 2015). 7 yıldır faaliyet gösteren ancak tohum bağışı için daha önce kullanılmayan Depo’nun Suriye’de devam eden iç savaş nedeniyle 2015’te ilk defa açılması uluslararası kamuoyu ilgisinin bir kez daha

Spitsbergen Takımadaları'na çekilmesi ve uluslararası işbirliğine katkıda bulunabilecek bir gelişme olması bakımından büyük önem arz etmektedir.

Takımadaları üzerinde yapılan bu bilimsel çalışmalar, geçmişten günümüze kadar hem bölgesel ve küresel ölçekli fiziksel süreçlerin anlaşılabilmesi için hem de canlılığın geleceğinin korunması için oldukça kritik bir role sahiptir. Önceki satırlarda belirtilen tüm çalışmalar günümüzde Spitsbergen'in jeostratejik açıdan önem kazanmasında etkili olmuşlardır.

İKİNCİ BÖLÜM
SPİTSBERGEN ANTLAŞMASI VE ULUSLARARASI DENİZ HUKUKU
SÖZLEŞMELERİ'NİN FARKLI YORUMLANMASI SONUCU SPİTSBERGEN
TAKIMADALARI ÇEVRESİNDEKİ DENİZ ALANLARINDA OLUŞAN HUKUKİ
TARTIŞMALAR

Çalışmanın bu bölümünde Antlaşma ve Sözleşmeler'in²⁷ farklı zaman dilimlerinde imzalanması nedeniyle Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında oluşan kavram eksikliği ve bu kavramlar ile ilgili yorum farklılıklarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda öncelikle, kendine mahsus bir antlaşma olan Spitsbergen Antlaşması tanıtılacak, daha sonra Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri olarak bilinen 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne (BMDHS) değinilecektir. Ardından Takımadaları çevresindeki deniz alanları ile ilgili olan kavramlara ait bilgiler Sözleşmeler çerçevesinde ortaya konulacaktır. Bu bağlamda, yalnızca karasuları, münhasır ekonomik bölge, balıkçılık koruma bölgesi ve kıta sahanlığı kavramları ele alınacaktır. Son olarak, Takımadaları çevresindeki sularda kurulan Balıkçılık Koruma Bölgesi ve Spitsbergen kıta sahanlığının hukuki tartışmaları Antlaşma'ya taraf ülkelerin öne sürdüğü argümanlar ile birlikte değerlendirilecektir.

2.1. Spitsbergen Antlaşması'nın Hükümleri

Spitsbergen Antlaşması,²⁸ daha önce de bahsedildiği gibi Norveç, Rusya İmparatorluğu ve İsveç'in Birinci Dünya Savaşı'ndan önce düzenlediği kongredeki taslağa dayanmaktadır (Oreshenkov, 2009: 128). 2016 yılının başına kadar toplam kırk iki ülke tarafından imzalanan bu Antlaşma ile, Spitsbergen Takımadaları üzerindeki mevcut statü tanımlanmakta ve Spitsbergen'in hukuki, ekonomik, ekolojik ve askeri konumu ile ilgili bir çerçeve çizilmektedir. Antlaşma'da yer alan maddeler, Antlaşma'yı imzalayan her ülke için bağlayıcı kabul edilmektedir.²⁹

Spitsbergen Antlaşması, genel olarak altı temel ilke üzerine dayanmaktadır. Bu ilkeler, Machowski tarafından şu şekilde özetlenmiştir:

1. Uluslararası erişim ve ekonomik kullanım hakkı ilkesi (Madde 1 ve 3);

²⁷ Metinde yer alan Antlaşma, Spitsbergen Antlaşması'nı, Sözleşmeler ise 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ni ve 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ni ifade etmektedir.

²⁸ Spitsbergen Antlaşması'nın orijinal ismi "Treaty between Norway, the USA, Denmark, France, Italy, Japan, the Netherlands, Great Britain and Ireland and the British Overseas Dominions and Sweden with regard to Svalbard"tır (Numminen, 2011: 8).

²⁹ Wolf'a göre, söz konusu hükümler yalnızca akit taraflara değil, uluslararası teamül hukuku kapsamında Spitsbergen Antlaşması'na taraf olmayan devletler açısından da bağlayıcı kabul edilmelidir (2013: 9).

2. Tüm akit taraflara eşit davranış ilkesi (Madde 2, 3, 4, 7 ve 8);
3. Askerden arındırma ilkesi (Madde 9);
4. Vergi ve aidattan tahakkuk edilen gelirin yerelde kullanılması ilkesi (Madde 8);
5. Eskiden hak iddia eden devletlerin önceki haklarının tanınması ilkesi (Madde 6 ve 10)
6. Norveç'in tam egemenliği ilkesi (Madde 1) (1995: 19).

Bu ilkeler, hem Takımadaları üzerinde kendine özgü egemenliğini kuran Norveç'in hem de Antlaşma'ya taraf devletlerin vatandaşlarına, firmalarına diğer uluslararası antlaşmalarda bulunmayan bazı kazanımlar sağladığı gibi, aynı zamanda kısıtlamalar da getirmektedir.

2.1.1. Norveç Egemenliği

Spitsbergen Antlaşması'nın imzalanması ile birlikte, Takımadaları üzerindeki statü sorunu sona ermiş ve tüm akit taraflar Spitsbergen üzerindeki kendine mahsus Norveç egemenliğini tanımıştır. Buna göre Antlaşma, “10°-35° Doğu boylamı ve 74°-81° Kuzey enlemleri arasındaki³⁰ ‘büyük ya da küçük tüm adalar ve onlara ait kayalar’ üzerinde Norveç'in tam ve mutlak egemenliğinin olduğunu belirtmektedir. Başka bir ifade ile, söz konusu Antlaşma madde 1’de belirtilen sınırlar içinde Norveç'in diğer ülkelerden bağımsız olarak Spitsbergen Takımadaları için yerel yönetim ve yasama şeklini belirlemesine (Machowski, 1995: 17; Kaczmarzka vd., 2012: 4; Churchill ve Ulfstein, 2010: 554-555), ve Takımadaları üzerindeki tüm aktiviteleri ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği çerçevesinde düzenlemesine olanak sağlamaktadır (Tiller, 2011: 375; Tiller ve Nyman, 2015: 144). Bu Antlaşma, akit tarafların Antlaşma hükümlerini yerine getirmediği süre içerisinde Takımadaları üzerinde Norveç medeni hukukunu, ceza hukukunu ve usûl hukukunu geçerli kılmaktadır (Kaczmarzka vd., 2012: 4). Ayrıca, Norveç hükümetine Takımadaları üzerinde üst düzey temsilci atama ve aynı zamanda polis şefi olarak görev yapma hakkı vermektedir (Statistics Norway, 2012: 20).

Ancak, Antlaşma'da belirtilen ‘tam ve mutlak egemenlik’ tanımı (Madde 1), ulusal egemenlik tanımı³¹ ile karıştırılmamalıdır. Norveç, Antlaşma'yı imzalayan kırk iki ülke adına Spitsbergen'in idari kontrolünü üstlenmekte, deyim yerindeyse, Spitsbergen Takımadaları'nın kâhyalığını (stewardship) yapmaktadır. Dolayısıyla, Norveç'in Spitsbergen Takımadaları üzerindeki egemenliği, ulusal egemenlikten farklı olarak Norveç'e egemenlik hakkını

³⁰ Belirtilen bu koordinat aralığı, özellikle Batı Spitsbergen, Ayı Adası (Bear Island), Barents Adası (Barentsøya), Edge Adası (Edgeøya), Wiche Adaları, Hope Adası, Prens Charles Burnu'nu kapsamaktadır.

³¹ İpek tarafından kaleme alınan “Ulus Egemenliği ve Halk Egemenliği Karşılaştırması ve Yeni Anayasa için Halk Egemenliği Önerisi” adlı çalışmada ulusal egemenlik (ulus egemenliği veya milli egemenlik) kavramı şu şekilde açıklanmaktadır: “Ulus egemenliği kavramı, egemenliğin tüm ulusa ait olması demektir. Buradaki ‘ulus’ kavramı, sadece belirli bir zamanda yaşayan fiziki varlık olarak halkı değil, halkı da içine alan, geçmişten geleceğe uzanan manevi ve tüzel (hukuki, siyasi) bir varlığı anlatır.” (2008: 224).

kullanmada önemli kısıtlamaları da beraberinde getirmektedir. Bir sonraki alt başlıkta söz konusu bu kısıtlamalar ayrıntılı olarak incelenecektir.

2.1.2. Muamele Eşitliği

Norveç'in Takımadalar üzerindeki egemenliği, Antlaşma'yı imzalayan her ülke tarafından kabul edilmektedir. Ancak, söz konusu Antlaşma, Norveç'e Takımadaları üzerinde ulusal egemenliğini kullanma hakkı vermemektedir. Çünkü Norveç'in elde ettiği imtiyazlar karşılığında Antlaşma'yı imzalayan diğer ülkelerin kendi vatandaşları ve firmaları için erişim hakları da dâhil olmak üzere mevcut rejimden bazı hak kazanımları söz konusudur (Anderson, 2009: 374).

Antlaşma'ya imza atan tüm devletlerin Spitsbergen Takımadaları üzerinde muamele eşitliği ile yararlandığı haklar; balıkçılık, denizcilik, avcılık ve maden faaliyetleri ile endüstriyel ve ticari aktiviteleri yani, Spitsbergen Takımadaları üzerinde ve çevresindeki deniz alanlarında yapılan önemli aktivitelerin birçoğunu kapsamaktadır (Madde 2 ve Madde 3). Churchill ve Ulfstein bu ilkeyi, ekonomik faaliyetlerin sürdürülmesi için terra nullius rejimi altında akit tarafların haklarının korunması olarak yorumlanmaktadır (2010: 571). Spitsbergen Antlaşması, Antlaşma'ya taraf olan ülke gemilerinin ve vatandaşlarının madde 1'de belirtilen bölgelerde ve Spitsbergen Takımadaları'nın karasularında, balıkçılık ve avcılık konusunda eşit haklara sahip olduğunu belirtmektedir [Maddesi 2(1)].

Tüm akit tarafların vatandaşlarının hangi sebeplerle ilgili olursa olsun yerel yönetmelik ve kurallara uyulması şartıyla madde 1 'de belirtilen bölgeye ait sulara, fiyortlara ve limanlara ayırım gözetmeksizin erişim ve giriş özgürlüğü vardır ve vatandaşlar mutlak eşitlik temeli ilkesi ile söz konusu coğrafik alanda her türlü ticari aktivitelerine devam edebilmektedir [Madde 3(1); Holstmark, 2009: 6]. Norveç egemenliği, mülkiyet hak sahipliğini Antlaşma'ya akit tarafların vatandaşlarına eşitlik ilkesine uygun olarak vermeyi, başka bir ifadeyle akit tarafların elde ettiği bu hakları korumayı taahhüt etmektedir [Madde 7(1)]. Bu korumanın ayrımcı olmayan uygulamalar ile nasıl gerçekleştirileceği, Antlaşma'da daha ayrıntılı bir şekilde açıklanmıştır. Buna göre, bitki ve hayvan koruması konusundaki yeniden yapılanma örneğinden yola çıkarak bu düzenlemelerin, tüm akit taraflara doğrudan veya dolaylı yollardan herhangi bir ayrıcalık yapılmadan eşit bir şekilde uygulanacağı belirtilmektedir [Madde 2(2)].

Antlaşma, akit taraflardan tahsis edilen vergilerin, harçların ve aidatların yalnızca Spitsbergen yönetimine tahsis edilmesini zorunlu hale getirmektedir [Maddesi 8(2)]. Ayrıca, Takımadaları'nda katma değer vergisi ve devlet kazancını artırmaya yönelik başka vergilerin

alınması tamamen yasaklanmaktadır (Madde 8; Kaczmarzka vd., 2012: 4; Rothwell, 1996: 344). Norveç, yetkisini yalnızca Takımadaları'nın yönetimi için kullanabilmekte, bunun için ihtiyaç duyduğu miktarın dışında başka yerlerden gelir elde edememektedir. Böylece, Norveç devletinin aşırı vergilendirme yoluyla Spitsbergen Takımadaları'ndan ekonomik avantaj elde etmesi engellenmektedir (Pedersen, 2009: 321; Grydehøj, 2014: 46). Vergi ve aidatlara ek olarak Antlaşma, Norveç ile Antlaşma'ya taraf diğer devletler arasında maden düzenlemelerinin iletişim kurularak benimsenmesine hükmeden bir prosedür içermektedir [Madde 8(3)].

Antlaşma, Spitsbergen Takımadaları'nın savaş yanlısı amaçlar için kullanılmamasını taahhüt ederek Norveç'in Takımadaları üzerinde deniz üssü veya askeri tahkimat kurmasına izin vermemektedir (Madde 9). Bu sebeple, çoğunluğu sahil güvenlik gözetiminden oluşan Norveç'in Takımadaları üzerindeki askeri varlığı belli belirsizdir. Churchill ve Ulfstein'a göre, bu hükmün iki amaca hizmet ettiği söylenebilir. Bunlardan ilki, Norveç'in Spitsbergen Takımadaları üzerindeki kendine mahsus egemenliğini kullanarak Takımadaları'ndan stratejik olarak yararlanmasını engellemeye çalışmak, ikincisi ise Takımadaları'nın barışçıl kullanımının korunmasını sağlamaktadır (2010: 557).

Bu arka plandan hareketle, Norveç'in Spitsbergen Takımadaları üzerindeki egemenliğinin per se ve ab initio (başlangıçtan beri yalnızca ona ait) olmadığı, Takımadaları üzerindeki egemenliğinin sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Yani, Takımadaları üzerindeki tüm aktiviteler Norveç düzenlemelerine tabi olmak zorundadır ancak, Norveçli yetkililerin inisiyatif kullanarak hem kendisine hem de Antlaşma'ya taraf herhangi bir ülkeye tercihli muamele yapma hakkı yoktur. Buradan da anlaşılacağı üzere, Spitsbergen Takımadaları'ndaki Norveç egemenliği kendine mahsus bir egemenlik olup, Takımadaları üzerinde ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri çerçevesinde tanınmaktadır. Antlaşma bu bakımdan diğer uluslararası antlaşmalardan çok belirleyici bir farklılık göstermektedir.

2.2. Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri

Spitsbergen Antlaşması'nda akit taraflara verilen hükümler, Spitsbergen anakarası aksine, Takımadaları çevresindeki deniz alanları konusunda kesin bilgiler içermemektedir. Antlaşma'da, daha önce de bahsedildiği gibi yalnızca karasularına, madde 1'de belirtilen bölgedeki sulara, limanlara ve fiyortlara yer verilmektedir. Bu kavram eksikliği, Spitsbergen Takımadaları çevresindeki sularda çalışmanın ilerleyen kısımlarında daha detaylı incelenecek olan Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi ve kıta sahanlığı ile ilgili hukuki sorunlar doğurmaktadır. Bu sorun, Wolf'un da belirttiği üzere *lex specialis* (özel kanun) ve *lex-prior*

lex posterior ilkesi (sonraki kanun-önceki kanun) bakımından Spitsbergen Antlaşması ve Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri arasındaki ilişki ile ilgilidir (2013: 11).

Çalışmanın bu kısmında ilk olarak 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ve uluslararası deniz hukukunun en kapsamlı hukuki metni olan 1982 tarihli BMDHS'nin oluşum evresi ele alınacaktır. Ardından, Spitsbergen Antlaşması'nda yer almadığı ve/veya sınırları belli olmadığı halde, Sözleşmeler uyarınca Norveç tarafından Spitsbergen çevresinde kurulan ve iddia edilen deniz alanlarına ait kavramlara yer verilecektir.

2.2.1. Denizlerin Serbestliği İlkesinden Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'ne Gidilen Süreç

Yüzyıllar boyunca, açık denizlerin özgürlüğü ve bilhassa balıkçılık özgürlüğü deniz hukukunun en temel doktrinlerinden biri olmuştur. Bunun sebebi, insanlarda okyanus kaynaklarının tükenmez olduğuna dair bir inanın hâkim olmasıdır (Magnússon, 2010: 3). Uluslararası hukukun kurucusu olarak kabul gören Hugo Grotius'un 17. yüzyılda kaleme aldığı "The Freedom of Seas" (Denizlerin Serbestliği) adlı eserinde bu görüş şu ifade ile desteklenmektedir: "Pek çok kişi kara üzerinde veya nehirde avlanıyorsa, kısa süre içinde yabancı hayvanlar ve balıklar tükenecektir, ancak böyle bir ihtimal deniz içerisinde imkânsızdır." (1916: 43). Bu inanış ile birlikte, uzun yıllar denizler ve okyanuslar denizlerin serbestliği ilkesinden hareketle ülkelerin sömürgecilik mücadelelerine uzak kalmıştır. Bu nedenle, okyanuslar ve denizler hiçbir devlete ait olmamış, aksine tüm devletlerin kullanımına açık bırakılmıştır (Norwegian Supreme Court, 2015: 8).³²

20. yüzyılın ilk çeyreğinde, Birinci Dünya Savaşı'nın henüz bittiği yıllarda, açık denizlerdeki kirlilik, balık stoklarının azalması gibi çevre sorunları alanlarında farkındalık oluşmaya başlamıştır. Zaman içinde, çevre sorunlarından farklı olarak denizlerdeki enerji kaynakları da önem kazanmaya başlamıştır. 1945 yılında dönemin ABD Başkanı Harry S. Truman'ın petrol fiyatlarına karşılık olarak kıta sahanlığı içerisindeki deniz yataklarında ve toprak altında bulunan kaynakların korunmasına yönelik ABD yargılarının genişletileceğini duyurması deniz yatağı altındaki enerji kaynaklarına duyulan ilginin oluşmasında en önemli etkenlerden biri olmuştur (Truman Bildirisi, 1945: 66). Bu ve buna benzer siyasi gelişmeler, çevre sorunlarının yanı sıra denizlere ve okyanuslara kıyısı olan diğer ülkelerin karasuları ve ötesindeki alanlarda özellikle enerji kaynakları ve canlı kaynaklar üzerinde daha fazla

³² Ancak, Hollandalı hukukçu Cornelius Bynkershoek'in 1700'lü yılların başında geliştirdiği top atışı kuralına göre, ülkeler kıyı şeridinden itibaren 3 deniz mili boyunca bölge üzerinde egemenlik haklarını kullanabilmişlerdir (Wilder,1998: 14-15). Buradan da anlaşılacağı üzere, o yıllarda da karasuları sahildar devletin egemenlik alanı içerisinde yer almış, karasularının 3 deniz mili ötesi ise uluslararası sular olarak kabul edilmiştir.

hâkimiyet kurmak istemesine neden olmuştur. Böylece, ülkeler denizler üzerindeki kontrollerini genişletme arayışlarına girmişlerdir (Georgescu, 2010: 50-51). Denizlerin serbestliği ilkesinin hâkim olduğu dönem yerini ülkelerin denizler üzerinde daha çok hak iddia ettikleri bir doktrine bırakmıştır.

2.2.1.1. 1958 Tarihli Cenevre Sözleşmesi

“Uluslararası deniz hukukunun temel kaynağı örf ve adet (teamül) hukukudur” (Kuran, 2009: 2). Ancak dünya üzerinde küresel bir gelişme yaşanmasıyla birlikte teamül hukuku yeterli gelmemeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra, uluslararası toplum kıyıdaş ülkeler ile ilgili konularda uluslararası yasal anlaşmaların önemini fark etmiştir (Oreshenkov, 2009: 128). Akabinde ise, uluslararası alanda konu ile ilgili görüşmeler başlamıştır. Bu noktada deniz hukukunun uluslararası bir hale gelmesine 29 Nisan 1958 tarihli Birinci Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmesi, başka bir ifadeyle 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi yardımcı olmuştur (Kuran, 2009: 2).

“1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi, 4 ana bölüm ve 1 protokolden oluşmaktadır” (Pazarcı, 2009: 251). Cin tarafından kaleme alınan “Devletlerarası Hukukta Balıkçılık” adlı çalışmada bu dört sözleşme şu şekilde özetlenmektedir:

1. Karasuları ve Bitişik Bölge Sözleşmesi, karasuları, boğazlar, bitişik bölge konularını düzenlenmiştir.³³ Ancak, söz konusu Sözleşme’de karasularının genişliği konusunda herhangi bir hükme yer verilmemiştir.
2. Kıta Sahaneliği Sözleşmesi: Kıta Sahaneliği Kurumu 1945 yılında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Truman tarafından ortaya atılmış ve 1958 Cenevre Sözleşmesi ile düzenlenmiştir.³⁴
3. Açık Deniz Sözleşmesi: Bütün devletlerin müşterek malı olarak kabul edilen açık denizlerin hukuksal durumu düzenlenmiştir. Bu Sözleşme ile açık denizlerin hukuki rejimi, seyrüsefer özgürlüğü, avlanma özgürlüğü, sualtı kablo ve boru döşeme özgürlüğü, kesintisiz takip gibi konular düzenlenmiştir.
4. Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşme, balıkçılık konusunda düzenlenen ilk uluslararası Sözleşmedir. Bu Sözleşme ile genel olarak bütün devletlere, sözleşmelerden kaynaklanan sorumluluklarını ve diğer devletlerin haklarına saygılı olmak koşuluyla açık denizlerde avlanma hakkı tanınmaktadır. Ayrıca bütün devletler açık denizin canlı kaynaklarının korunması bakımından vatandaşlarına uygulanmak üzere gerekli olan bütün tedbirleri tek başlarına veya birlikte almak için diğer devletler ile işbirliği yapmak zorundadırlar³⁵ (2006: 25).

³³ BMDHS’ye göre; bitişik bölge, karasuları genişliğinin ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren maksimum 24 deniz miline kadar uzanmaktadır [Madde 33(2)].

³⁴ 1958 Cenevre Kıta Sahaneliği Sözleşmesi’nden çıkan kararlara ‘Kıta Sahaneliği’ alt başlığında yer verilecektir.

³⁵ 1958 Cenevre Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşme’sinden çıkan kararlara ‘Balıkçılık Koruma Bölgesi’ alt başlığında yer verilecektir.

2.2.1.2. 1982 Tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi

1958 yılında başlayan deniz hukuku görüşmeleri 1960'lı yılların ortalarında gelişme kaydetmiş ve Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı ile son halini almıştır. Bu görüşmelerden çıkan kararlar sonucunda, BMDHS 1982 yılında imzalanmış ve 16 Kasım 1994'te yürürlüğe girmiştir. BMDHS, deniz yatağı kaynaklarındaki egemenlik hakları için farklı yasal temeller sağlaması ve denizcilik hakları ile ilgili dünyanın önde gelen uluslararası antlaşmaların başında yer alması bakımından oldukça önemlidir (Pedersen, 2006: 344).

Genel olarak 'Okyanusların Anayasası' olarak adlandırılan BMDHS'nin birçok farklı tanımı yapılmaktadır (Raaen, 2008: 18; Norberg, 2014: 1). Örneğin; Fleischer, Sözleşme'yi, "muhtemelen gelmiş geçmiş en iyi hukuki gelişme ve dünya kaynaklarının yönetiminde, sürdürülebilirlik ve hesap verilebilirlik yolunda önemli bir değişim" olarak tanımlarken (2007: 1), Avrupa Komisyonu Denizcilik İşleri ve Balıkçılık Genel Müdürlüğü'nün (The European Commission's Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries) "Legal Aspects of Arctic Shipping" (Arktika Taşımacılığının Yasal Yönleri) adlı raporunda BMDHS'den şu cümleler ile bahsedilmiştir:

"Uluslararası hukuk, devletlerin ve uluslararası hukuk tarafından tanınan uluslararası kuruluşlar gibi diğer aktörlerin hak ve görevlerini düzenleyen hukukun bir parçasıdır. Denizin tüm kaynakları ve kullanımları ile ilgilenen deniz hukuku ise, uluslararası hukukun bir parçasıdır ve uluslararası teamül hukukunun yanı sıra bir dizi kongre, antlaşma ve sözleşmeleri içermektedir ki bunların en önemlisi de 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'dir." (2010: 6).

Caracciolo ise "Devletlerin egemenlik haklarını çok daha büyük deniz bölgeleri ile genişleten 1982 tarihli Sözleşme, uluslararası deniz hukukunda önemli bir dönüm noktası olmuştur" ifadelerine yer vererek BMDHS'nin uluslararası hukuktaki önemine değinmiştir (2010: 6).

Günümüzde Sözleşme'ye taraf olan yüz altmış yedi ülke vardır (BM Resmi İnternet Sitesi, 2016). Ancak, BMDHS'nin taraf devletler açısından öncelikli olarak uygulanması (BMDHS, Madde 311) yanında Spitsbergen Antlaşması'nın aksine örf adet hukuku kuralı haline gelen pek çok hükmünün taraf olmayan devletler açısından da bağlayıcı olması söz konusudur (Topsoy, 2012: 384-385). O nedenle, herhangi bir ülkenin Sözleşme'ye taraf olmaması, Sözleşme'nin ilkelerini ihlal edeceği anlamına gelmemektedir. Örneğin ABD, BMDHS'yi henüz imzalamayan ülkelerin içerisinde yer almaktadır.³⁶ Ancak, Sözleşme'yi uluslararası teamül hukuku olarak yorumladığı için genellikle hükümlerine göre hareket etmektedir (Thessismun, 2015: 13).

³⁶ Georgescu, ABD'nin BMDHS'ye taraf olmamasının belki de en büyük nedenini şu şekilde açıklamaktadır: "Uluslararası bir hükme karşı olan cumhuriyetçiler, Sözleşme'ye de şiddetle karşı çıkmakta ve Kongre'yi uzun süredir kontrol ettikleri için Sözleşme'ye imza atılmamasında etkili olmaktadır." (2010: 54).

2.2.2. Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri Uyarınca Norveç Tarafından Spitsbergen Takımadaları Çevresinde Kurulan ve/veya İddia Edilen Deniz Alanları

Çalışmanın bu kısmında, Spitsbergen çevresindeki deniz alanında kavram eksikliği sonucu Norveç ile Antlaşma'ya taraf diğer ülkeler arasında meydana gelen hukuki tartışmalar ele alınacaktır. Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanları ile ilgili detaylı olarak incelenecek iki temel sorun vardır. Bunlar, Spitsbergen Antlaşması ile belirlenen akit tarafların haklarının kapsamı ve Norveç'in egemenlik hakkının kapsamının Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile farklı bir şekilde yorumlanmasıdır. Bu nedenle çalışmanın bu kısmı, Spitsbergen Takımadaları ile ilgili olan ve Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri ile uluslararası deniz hukuku kavramları haline gelen münhasır ekonomik bölge, karasuları ve kıta sahanlığı kavramları ile ilgili değerlendirmeleri kapsayacaktır.

2.2.2.1. Karasuları

Spitsbergen Antlaşması'nda kapsamı resmi olarak belli olmayan ve Üçüncü Deniz Hukuku Konferans ile sınırları netleşen kavramlardan biri karasularıdır. BMDHS, karasularının hukuki rejimini şu şekilde açıklamaktadır:

“Sahildar devletin egemenliği kara ülkesinin ve iç sularının ötesinde ve bir Takımadada Devleti söz konusu olduğunda, takımadada sularının ötesinde karasuları denilen bir bitişik deniz bölgesine kadar uzanır. Bu egemenlik karasuları üzerindeki hava sahasını ve de bu suların deniz yatağı ile toprak altını da kapsar.” [Madde 2].

Bu tanımdan yola çıkarak, karasularının egemen devletin iç suları olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. Bu nedenle, sahil boyunca uzayan en düşük cezir hattı olarak kabul edilen karasularının sınırları içerisindeki tüm yetkiler sahildevlete verilmiştir.³⁷

1958 ve 1960 yıllarında deniz hukukunu sistemleştirmek amacıyla BM konferansları düzenlenmiş ve her iki konferansta da kara sularının genişliği önemli bir konu olarak ele alınmıştır (Olenicoff, 1972: 31). 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nde karasuları 4 deniz mili olarak sınırlandırılırken, 1960 tarihli İkinci Uluslararası Deniz Hukuku Konferansı'nda bu sınır 12 deniz miline kadar genişletilmiştir (Johnson, 1972: 73). Bu sınır uzunluğu BMDHS'de de aynı şekilde korunmuş ve devletlere 12 deniz milini geçmemesi şartıyla karasularının genişliğini tespit etme hakkı verilmiştir (Madde 3). Buna göre, Antlaşma'nın imzalandığı tarihte 4 deniz mili olarak belirlenen Spitsbergen Takımadaları etrafındaki esas

³⁷ Egemen devlete söz konusu alan içinde getirilen tek kısıtlama zararsız geçiş hakkıdır. Buna göre, sahildevletin barışına, düzenine veya güvenliğine zarar vermeden sahili bulunsun veya bulunmasın, bütün devlet gemileri, sahildevletin karasularından zararsız geçiş hakkı elde edebilmektedir (BMDHS, Madde 17 ve 18).

hat, 2001 yılında yeniden düzenlenmiş ve 2003 yılında bu hattın sınırları Norveç tarafından 12 deniz mili boyunca genişletilmiştir (OLA, 2004: 99).

Spitsbergen Antlaşması hukuki açıdan incelendiğinde, söz konusu kavram ile ilgili belirsizlikler olduğu gözlenmektedir. Örneğin, Wolf ‘madde 1’de belirtilen bölge’ ifadesinin coğrafi olarak uygulanacağı alanların tanımını yapma konusunda oldukça belirsiz olduğunu belirtmektedir. Wolf’a göre Antlaşma kelimesinin tam anlamıyla, sistematik bir şekilde yorumlanırsa, hükümlerinin yalnızca karada uygulanabileceği ve deniz alanlarını kapsamadığı iddia edilebilir (2013: 13). Açıkça belirtilmediği takdirde, bu tanım genellikle kara için ifade edilmekte ve bitişik deniz alanlarını kapsamamaktadır (Wolf, 2013: 13). Ancak, karasuları üzerinde Antlaşma’ya taraf ülkeler arasında bir ayırım ve sınırlandırma olmaması nedeniyle Takımadaları’na ait karasuları ile ilgili bir anlaşmazlık bulunmamaktadır. Yine de çalışmanın sonraki alt başlıklarında bahsedilecek olan Balıkçılık Koruma Bölgesi’nin ve kıta sahanlığının yasallık tartışmalarında sıklıkla kullanılan bir kavram olması nedeniyle karasularına ayrıca değinilmesi gerekli görülmüştür.

2.2.2.2. Balıkçılık Koruma Bölgesi

Balıkçılık Koruma Bölgesi ile ilgili bilgi vermeden önce, balıkçılık koruma bölgesini kapsayan ve özel bir deniz alanı olan münhasır ekonomik bölge kavramına değinilmesi gerekmektedir. Münhasır ekonomik bölge, Spitsbergen Antlaşması’nda yer almayan ve BMDHS ile uluslararası deniz hukuku literatürüne giren bir deniz alanı kavramdır. Bu kavramın kökeni 1940’lı yıllara uzanmaktadır. O tarihlerde, Latin Amerika ülkelerinin karasuları ötesindeki sularda hak talebinde bulunması (Kovalev, 2003: 49), bu bölgeyi uluslararası alanda tartışılan bir kavram haline getirmiştir. Ancak, münhasır ekonomik bölgeye ait sınırların belli olmaması nedeniyle bu kavramın hukuki olarak uygulanması o tarihlerde mümkün olmamıştır. Bu kavram esas olarak 1960 tarihli İkinci Uluslararası Deniz Hukuku Konferansı’ndan sonra gelişmiş ve BMDHS ile bu kavramın sınırları belirlenerek çoğu teamül hukuku haline gelmiş kurallar geliştirilerek kodifike edilmek yoluna gidilmiştir (Bozkurt, 2006: 51).

Münhasır ekonomik bölge, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz miline kadar uzanan bir alanı kapsamaktadır (BMDHS, Madde 57). Özel yetki alanı olan bu bölge, sahildevletinin mutlak egemenliği altında bir alan olmayıp, sahildevletine sadece doğal kaynaklar üzerinde münhasır yetkiler tanıyan bir deniz alanıdır (Ece, 2011). Buna göre münhasır ekonomik bölgede sahildevletine deniz yatağı üzerindeki sularda, deniz yataklarında ve bunların toprak altında canlı ve cansız doğal kaynakların araştırılması,

işletilmesi ve muhafazası gibi bölgenin ekonomik amaçlarla araştırılması, kullanılması ve bilimsel araştırma yapılması konusunda yetki vermektedir (BMDHS, Madde 56). Münhasır ekonomik bölge, sahildevletlerin mutlak egemenliği altında olmadığı için BMDHS tarafından söz konusu bölge sınırları içerisinde bu devletlere kısıtlamalar getirmektedir. Buna göre, bölgeye kıyaslı olan veya olmayan tüm devletlere seyrüsefer ile uçuş serbestliği ve denizaltı kabloları ile petrol boruları döşeme serbestliğinden yararlanabilme hakkı vermektedir [BMDHS, Madde 58 (1)]. Yani, sahildevlet münhasır ekonomik bölge sınırları içerisinde kendisine tanınan hakları kullanırken diğer devletlerin hak ve yükümlülüklerini gerektiği şekilde göz önünde bulundurmakla görevlidir. Öte yandan, devletler münhasır ekonomik bölge sınırları içerisinde BMDHS uyarınca haklarını kullanırken, sahildevletin haklarını ve yükümlülüklerini gerektiği şekilde göz önünde bulundurmakla görevlidirler [BMDHS, Madde 58(3)].

BMDHS, deniz alanının korunması konusunda çok sayıda hüküm içermektedir. Buna göre BMDHS, sahildevletlere münhasır ekonomik bölge sınırları içerisindeki alanlarda gemilerin sebep olduğu deniz kirliliğinin önlenmesi ve/veya azaltılması konusunda ayrımcı olmayan yasa ve yönetmelikler uygulama hakkı tanımaktadır (Madde 192 ile Madde 236 arası). Ancak, Wolf'un da belirttiği gibi bu kavram ile ilgili oldukça detaylı bilgi veren BMDHS'de balıkçılık koruma bölgesi gibi diğer fonksiyonel deniz bölgelerine dönük açık bir ifade bulunmamaktadır (2013: 14).

Bozkurt balıkçılık koruma bölgesi ile ilgili şu ifadelere yer vermiştir: "Sahildevletin, balık kaynakları ile ilgili kullandığı egemen haklar veya yetkiler, balıkçılık bölgesinin çıkmasına neden olmuştur. Bir tanıma göre balıkçılık bölgesi, geniş anlamda, balık avlanması konusunda sahildevletin ülkesel egemenliğinin söz konusu olduğu deniz bölgesidir." (2006: 55). Balıkçılık koruma bölgesi, Truman Bildirisi ile uluslararası alanda üzerinde durulan bir konu olsa da, esas olarak 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi'ndeki Balıkçılık ve Açık Denizin Canlı Kaynaklarının Korunması Hakkında Sözleşme uyarınca kurulabildiği söylenebilir. Sözleşme şu bilgilere yer vermektedir:

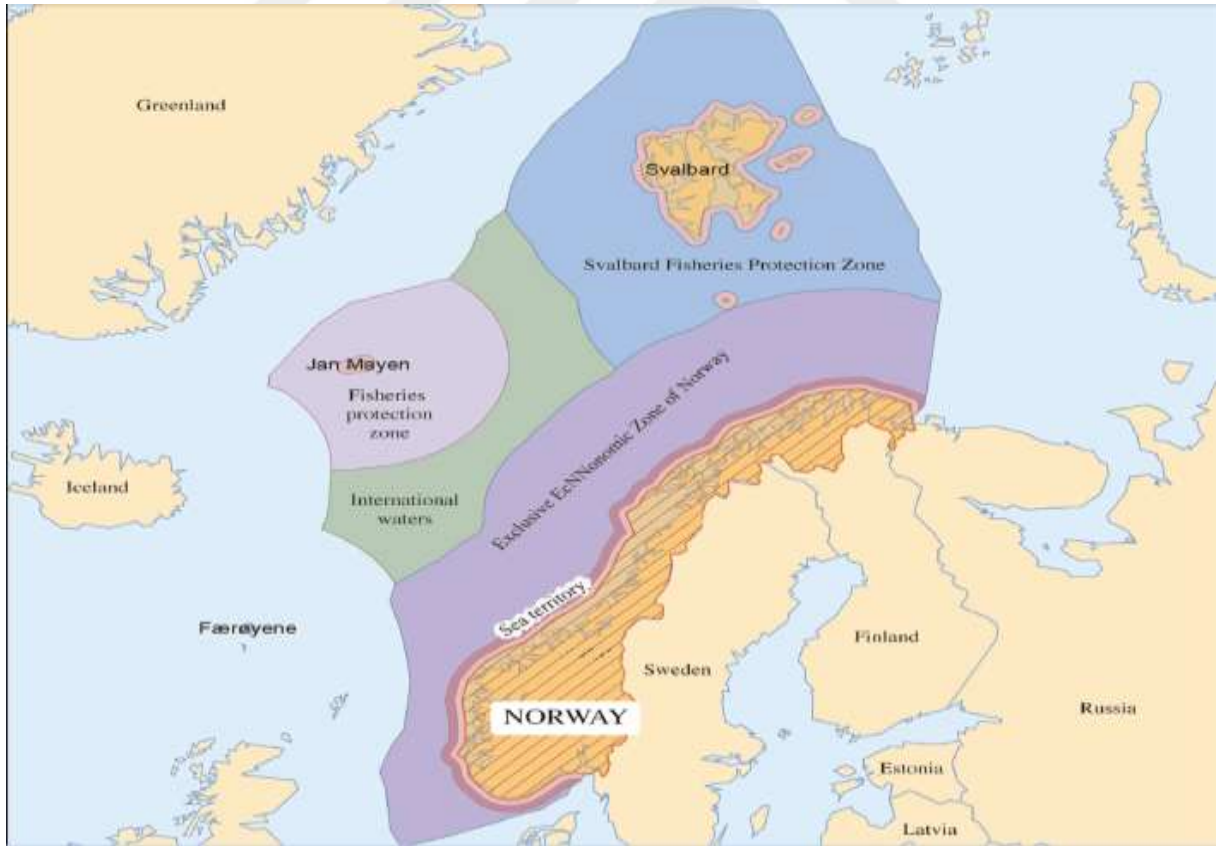
1. Bir Devletin karasularına bitişik olan açık deniz bölgelerindeki deniz tabanına tespit edilen teçhizat vasıtasıyla işletilen balıkçılık sahalarının (fisheries) o Devlet tarafından düzenlenebilmesi, o Devlet vatandaşlarının uzun zamandan beri bu balıkçılık sahalarını idame ettirmiş olmaları ve işletmiş olmalarına bağlıdır. Şu kadar ki, balıkçılığın uzun zamandan beri teamüle göre münhasıran vatandaşlar tarafından yapılmış olduğu sahalar dışında vatandaş olmayanlar, vatandaş olanlarla eşit şekilde bu faaliyetlere katılmaya mezdurlar. Bununla beraber, bu düzenlemeler, o sahaların genel açık deniz statüsünü etkilemeyecektir.
2. Bu maddede kullanılan 'deniz tabanına tespit edilmiş teçhizat vasıtasıyla işletilen balıkçılık sahaları' ifadesi, deniz tabanına tespit edilmiş istinat unsurları olan, bir mahalde kurulu olan ve

daimi şekilde çalışmak üzere orada bırakılan veya, kaldırılrsa dahi, her mevsim aynı mahalde eski haline getirilen teçhizatın kullanıldığı balıkçılık sahaları mânâsına gelir. (Cin, 2006: 26-27).

Bu arka plandan hareketle, balıkçılık koruma bölgesinin temelleri 1958 Cenevre Sözleşmesi ile atılmış ve sahildevlete söz konusu alan içinde sınırlı yetkiler tanınmıştır. Sahildevletin kaynakları korumak ve yönetmek için sınırlı egemenlik yetkisini uyguladığı karasuları ötesindeki bu kavram, Birleşik Krallık ve Almanya'nın İzlanda'ya karşı deniz alanları ile ilgili tepki gösterdiği 1960'lı yıllarda ise devlet uygulamalarının temelinde uluslararası hukukun bir parçası haline gelmiştir (International Court of Justice, 1973: 52).

2.2.2.2.1. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Norveç'in Egemenlik Yetkisi

Norveç 25 Eylül 1970 tarihli Kraliyet Kararnamesi ve 1974 tarihli Resmi Rapor ile birlikte Spitsbergen Antlaşması'ndan bağımsız olarak Spitsbergen anakarasında ve deniz alanlarında Norveç'in egemenlik haklarına sahip olduğunu idda etmiş ve 1976'da Ekonomik Bölge Yasasını ilan etmiştir (Dyndal, 2014: 84). Akabinde, 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi'nden çıkan kararlar doğrultusunda 3 Haziran 1977 tarihli Kraliyet Kararnamesi ile Spitsbergen çevresindeki deniz alanında Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni kurmuştur (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi

Kaynak: Tiller, R. ve Nyman, E. "Having the cake and eating it too: To manage or own the Svalbard Fisheries Protection Zone". *Marine Policy*, 60: 142.

Pedersen, Spitsbergen Takımadaları'nın bitişik bölgelerinde Norveç'in egemenlik haklarının yasal görünümünün münhasır ekonomik bölge ile uyumlu olduğunu belirtmektedir (2011: 127). Bu durumda, Norveç bir sahil devleti olarak geniş bir bölge üzerinde egemenlik hakkı elde edebilecektir. Örneğin; Norveç'in ekonomik bölgesi 870.000 km²'dir. Yani, Norveç anakarasının 2,5 kat büyüklüğünde bir alanı kaplamaktadır. Ancak, Spitsbergen Takımadaları ve Jan Mayen Adası³⁸ çevresindeki münhasır ekonomik bölge de eklendiğinde, Norveç deniz alanının 1981 yılındaki Avrupa Topluluğu'ndan yani, Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Lüksemburg, Hollanda, Birleşik Krallık, İrlanda, Danimarka ve Yunanistan'ın toplam arazi alanından daha büyük bir alanı kapladığı görülmektedir (Holst, 1981: 65). Ancak, Norveç, Barents Denizi ve Norveç Denizi'nin kuzeyindeki balık stoklarını korumak için ayrımcı olmayan balıkçılık rejimini ilan ettiğini belirtmiştir (Pedersen, 2011: 127).

Burada, balıkçılık koruma bölgesinin karasuları ötesinde ve münhasır ekonomik bölge sınırları içerisinde özel bir deniz alanı olması nedeniyle sahil devletinin bu alan üzerinde sınırlı yetkilere sahip olduğu bilinmesi gereken bir husustur. Yani, münhasır ekonomik bölge normal bir rejime tabi iken Spitsbergen Takımadaları etrafındaki Balıkçılık Koruma Bölgesi oldukça sınırlı bir yetki alanına tabi tutulmaktadır (Anderson, 2009: 375). Buna göre, sahil devleti yalnızca belirli ekonomik ve koruyucu amaçlarla söz konusu deniz alanı üzerinde egemenlik hakkını ve yargı yetkisini uygulayabilmektedir. Ancak Norveç, Spitsbergen Antlaşması'nın kendi ifadesi ile yorumlandığı takdirde Antlaşma'nın 12 deniz mili karasuları ötesi için herhangi bir şart koşmadığını ve dolayısıyla mevcut bölgede Antlaşma'nın hükümlerine ters düşen herhangi bir düzenlemenin uygulanmadığını savunmaktadır (Holst, 1981: 83). Başka bir ifade ile, Norveç Spitsbergen deniz alanı çevresinde Balıkçılık Koruma Bölgesi kurarak Antlaşma'nın Norveç'e şart koştuğu ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerini ihlal etmediğini belirtmektedir.

2.2.2.2.2. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin Spitsbergen Antlaşması'na Üye Ülkeler Tarafından Reddedilmesi

Norveç'in Spitsbergen Antlaşması'nı sistematik bir şekilde kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yani reel politika çerçevesinde yorumlaması ve Antlaşma dâhilinde olmayan bir deniz alanını Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri uyarınca kurması, Antlaşma'nın hukuki boyutu üzerinde akit taraflar arasında yorum farklılıklarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu noktada, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ne ve Norveç'in Takımadaları üzerindeki egemenliğine yönelik eleştiriler iki ana gruba ayrılarak şu şekilde özetlenebilir:

³⁸ Jan Mayen, Orta Atlantik Sırtı ya da Yükselimi'nin en kuzeyinde yer alan Norveç'e bağlı bir adadır.

Birincisi, Norveç'in yasal olarak Balıkçılık Koruma Bölgesi kurma ve bu alan üzerinde yasama ve yargı yetkisini uygulama hakkının olmadığını savunan görüşlerdir. İkincisi ise, Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi kurmasının yetki dâhilinde olduğunu ancak, akit tarafların ayrımcılığa maruz kalmadan Bölge'deki balıkçılık faaliyetlerine devam etmesi gerektiğini savunan görüşlerdir.

Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi ilan etmesi ve bu alan üzerinde yargılama yetkisine sahip olduğunu belirtmesi üzerine yapılan hukuki değerlendirmelerde *lex prior-lex posterior* ilkesi öne sürülen argümanlardan biridir. Çünkü, Balıkçılık Koruma Bölgesi Antlaşma ile Sözleşmeler'in *lex prior-lex posterior* ilkesi çerçevesinde karşılaştırılmasına neden olmuştur (Wolf, 2013: 15). Burada ortaya atılan asıl soru şudur: Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında 1920 Antlaşması mı yoksa daha sonraki bir tarihte imzalanan 1958 Cenevre Sözleşmesi ve/veya 1982 BMDHS mi kabul edilmelidir? BMDHS bu konu ile ilgili şu ifadelerle yer vermekte ve sorunun çözümüne ışık tutmaktadır:

“İşbu Sözleşme, kendisine aykırı olmayan ve diğer Taraf Devletlerin Sözleşme dolayısıyla elde ettikleri haklardan yararlanmalarına ve Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerine halel getirmeyen diğer antlaşmalardan doğan hak ve yükümlülüklerini herhangi bir şekilde değiştirmeyecektir. İki veya ikiden fazla Taraf Devlet işbu Sözleşmenin hükümlerinin uygulanmasını değiştiren veya askıya alan ve sadece karşılıklı ilişkilerinde uygulanacak antlaşmalar akdedebilirler. Yeter ki bu antlaşmalar, Sözleşmenin, riayet edilmemesi onun konusunun ve amacının gerçekleştirilmesine aykırı düşecek bir hükmüne ilişkin olmasın ve yine aynı şekilde, yeter ki bu antlaşmalar, Sözleşmede belirtilen temel ilkeleri etkilemesin ve ne diğer Taraf devletlerin Sözleşme dolayısıyla elde ettikleri haklardan yararlanmalarına ve ne de Sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmelerine halel getirsin.” [(Madde 311 (2 ve 3)).

Yukarıdaki bilgiler ışığında, *lex prior-lex posterior* ilkesinin uluslararası hukuka aykırı bir yanı görülmemektedir. Bu ilke eski ve yeni antlaşmaların ikisinde de yer alan aynı konu üzerinde taraflar arasında uzlaşma sağlanamadığı takdirde uygulanabilmekte ve sonraki antlaşma öncekinden üstün gelmektedir. Ancak, balıkçılık koruma kavramının Spitsbergen Antlaşması'nda belirtilmemesi, bu ilkenin Spitsbergen Takımadaları'nda ve Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında uygulamaya konamayacağı anlamına gelmektedir (Wolf, 2013: 15).

Spitsbergen Antlaşması'na taraf olan çoğu ülkeye göre, Spitsbergen Takımadaları ve çevresindeki deniz alanı için *lex prior-lex posterior* ilkesi yerine *lex specialis* ilkesi kullanılmalıdır. Bu ilkeye göre, Antlaşma Sözleşme'den daha özel olarak kabul edilmekte ve Antlaşma'da yer alan hükümler bağlayıcı kabul edilmektedir. Bu arka plandan hareketle, Norveç pozisyonuna yönelik en önemli hukuki eleştiriler RF ve İspanya'dan gelmektedir. Söz

konusu ülkeler Norveç uygulamalarının hukuki dayanağını sorgulamakta ve Spitsbergen Takımadaları için Antlaşma'nın esas alınması gerektiğini belirtmektedirler (Åtland, 2010: 283).

Norveç uygulamalarının hukuki boyutunu eleştiren RF ve İspanya'nın öne sürdüğü bir başka argüman Spitsbergen Antlaşması'nın yorumlanması ile alakalıdır. Bu bakış açısına göre, Antlaşması'nın yorumlanmasının sınırlı olması, yani Norveç egemenliğinin hem coğrafik olarak hem de kapsam olarak kısıtlanması gerekmektedir. Bu egemenlik daha önce de ifade edildiği gibi yalnızca kara, karasuları, iç sular, fiyortlar ve limanları kapsamakta ve Norveç'e bir sahil devleti olarak 200 deniz mili sınırları içinde Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni uygulama hakkı tanımamaktadır (Pedersen, 2006: 345). Aksine, Spitsbergen karasuları ötesindeki deniz alanları BMDHS uyarınca açık denizler³⁹ olarak kabul edilmeli ve Bölge'de de balık avlama serbestisinin olması gerekmektedir (Pedersen, 2008b: 246).

Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin hukuki boyutuna yönelik eleştirilerde öne sürülen başka bir argüman, terra nullius ilkesinin ihlal edilmesi ile alakalıdır. Bu ilke, Norveç egemenliğinin Spitsbergen Takımadaları üzerinde tanınması için temel oluşturmaktadır. Ancak böyle bir egemenlik, Antlaşma'nın 2., 3., 7. ve 8. maddesi uyarınca tüm akit tarafların vatandaşlarına herhangi bir ayırım gözetmeksizin Takımadaları'nın biyolojik ve mineral kaynaklarından yararlanmak için ücretsiz erişim izni vermektedir (Numminen, 2011: 12). Bu bakış açısına göre, Spitsbergen Takımadaları üzerinde geçerli olan ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerinin Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında da geçerli olması gerekmektedir.

Spitsbergen Antlaşması'nın eşit koşullardaki ekonomik erişim ile ilgili hükümlerinin Spitsbergen karasularının yanı sıra münhasır ekonomik bölge sınırlarının tümü içinde de geçerli olduğu kabul edilmektedir (Kulander ve Lomako, 2010: 81). Dolayısıyla, Norveç'in tek taraflı bir uygulama ile Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni ilan edemeyeceği, aksine böyle bir bölgenin kurulabilmesi için ilk etapta Antlaşma'ya taraf ülkeler ile müzakere yoluna gidilmesi gerekmektedir (Vylegzhanin ve Zilanov, 2007: 82-83). Aksi takdirde, terra nullius ile özel bir statüye sahip olan Takımadaları çevresindeki deniz alanı üzerinde inşa edilen Balıkçılık Koruma Bölgesi, Spitsbergen Antlaşması'na taraf olan diğer devletlerin haklarını ihlal etmektedir (Grydehøj, 2012: 109).

Eski Varşova Paketi ülkelerinden Çekoslovakya, Macaristan ve Polonya da Norveç'in böyle bir yetkiye sahip olmadığını iddia ederek Balıkçılık Koruma Bölgesi'ne karşı çıkan

³⁹ BMDHS açık denizleri şu şekilde tanımlamaktadır: "Açık denizler, sahili bulunsun veya bulunmasın bütün devletlere açıktır. Açık denizlerin serbestliği, işbu Sözleşmede yer alan şartlar ve diğer uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde kullanılır" (Madde 86).

lkeler arasında yer almışlardır (Pedersen, 2008c: 22). 1977 yılında, ilk defa kendi pozisyonlarını savunan Çekoslovakya, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni "Norveç haklarının resmi olmayan uzantısı" olarak adlandırmış; Polonya, hiçbir devletin Spitsbergen ve çevresindeki deniz alanlarında hukuki rejim ile ilgili tek taraflı bir değişiklik yapmaya yetkisi olmadığını belirtmiş; Macaristan ise, Antlaşma'nın 2. ve 3. maddesi ile sağlanan hakların tek taraflı önlemler ile ihlal edilmesini mümkün kılan Norveç Kraliyet Kararnamesi'nin Spitsbergen Antlaşması ile uyumlu olmadığını savunmuştur (Pedersen, 2008b: 241).

Bu arka plandan hareketle, söz konusu lkeler Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında balıkçılık aktivitelerinin yalnızca uluslararası rejimler vasıtasıyla dzenlenilmesi ya da söz konusu coğrafik alanda sınırlandırma/kısıtlama olmadan serbest bir Şekilde balıkçılık yapılması gerektiği konusunda Norveç ile hukuki olarak fikir ayrılığına düşmektedirler. Spitsbergen Antlaşması'nı hazırlayanların uluslararası hukukun ve kısıtlamalarının geleceğini tahmin edememesi ise bu fikir ayrılığının temelini oluşturmaktadır (Scotcher, 2011: 26; Tiller ve Nyman, 2015: 144).

2.2.2.2.3. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin Antlaşma'ya ye lkeler Tarafından Şartlı Onaylanması

Ulfstein ve Churchill'e göre, Spitsbergen Antlaşması'nın imzalandığı tarihte deniz alanı ile ilgili herhangi bir kavramının uluslararası hukuk çerçevesinde tanınmaması, bu kavramların Spitsbergen Antlaşması'nda bahsedilmemesine neden olmuştur (2010: 558). Ancak, Antlaşma'da Spitsbergen karasuları ötesindeki deniz bölgelerinde Norveç'in hak talebinde bulunmasını engelleyen herhangi bir hüküm açıkça belirtilmemiştir. Bu sebeple Ulfstein ve Churchill, BMDHS uyarınca bir sahillar devletin bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge gibi özel deniz bölgeleri oluşturmaya hakkı olduğunu belirtmektedirler (2010: 558).

Bu arka plandan hareketle, Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki Oslo egemenliği ve ulusal düzenlemelerin uygulanması RF, İşpanya, İzlanda ve Danimarka dışında Spitsbergen Anlaşması'na taraf olan devletlerin büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmekte ve hukuka uygun bulunmaktadır. Ancak, Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki egemenlik yetkisinin kabul edilmesi bu ülkelerin söz konusu coğrafik alanda ekonomik faaliyetlere yönelik haklar elde etmesi ile alakalıdır. Başka bir ifadeyle, bu yetki Spitsbergen Antlaşması'nın özellikle 2. ve 3. maddesinde belirtilen ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerine bağlı kalınması halinde tanınmaktadır. Bu noktada, Birleşik Krallık, Almanya,

Danimarka, Hollanda, ABD gibi büyük güçler Norveç'in Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında egemenlik yetkisini şartlı onaylayan ülkeler arasında yer almaktadır.

Spitsbergen Antlaşması, akit taraflara hukuki olarak doğrudan ve/veya dolaylı yollardan ayrımcılık yapılmasını yasaklamaktadır. Ancak bu durum, bazı faaliyetlerin düzenlenemeyeceği anlamına gelmemektedir. Norveç gerekliliği gördüğü zaman, bu aktiviteleri koruma amacıyla faaliyetleri düzenleme ve yasaklama hakkına sahiptir (Wolf, 2013: 10). Bu nedenle ABD, Norveç'in Spitsbergen çevresindeki kaynakları yönetme yetkisine itiraz etmemekte, ancak Antlaşma gereği akit tarafların bu kaynaklardan ekonomik olarak eşit koşullarda faydalanması gerektiğini belirtmektedir (Tiller ve Nyman, 2015: 147).

Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında Norveç'in kendine mahsus egemenliğini kabul eden bir başka ülke olan Birleşik Krallık, kaynakların doğru yönetiminde ve yasadışı balıkçılık ile mücadelede işbirliğine ihtiyacın olduğunu ve Norveç düzenlemelerinin Spitsbergen Antlaşması'nın hükümleri ile tutarlı olduğu sürece, yani ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri çerçevesinde Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni desteklemekten kaçınmayacağını ifade etmektedir (Czarny, 2015: 223). Keşif yıllarından itibaren Takımadaları ile ilgilenen ve aynı zamanda Spitsbergen Antlaşması'na başlangıçtan itibaren taraf olan ülkelere biri olan Hollanda da, Antlaşma'da yer alan hükümlerin uygulanması halinde Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni tanıyacağını belirtmekte ve Bölge'deki Norveç'in kendine mahsus egemenliğinin uluslararası hukuka aykırı bir yanının olmadığını savunmaktadır (Pedersen, 2008b: 242).

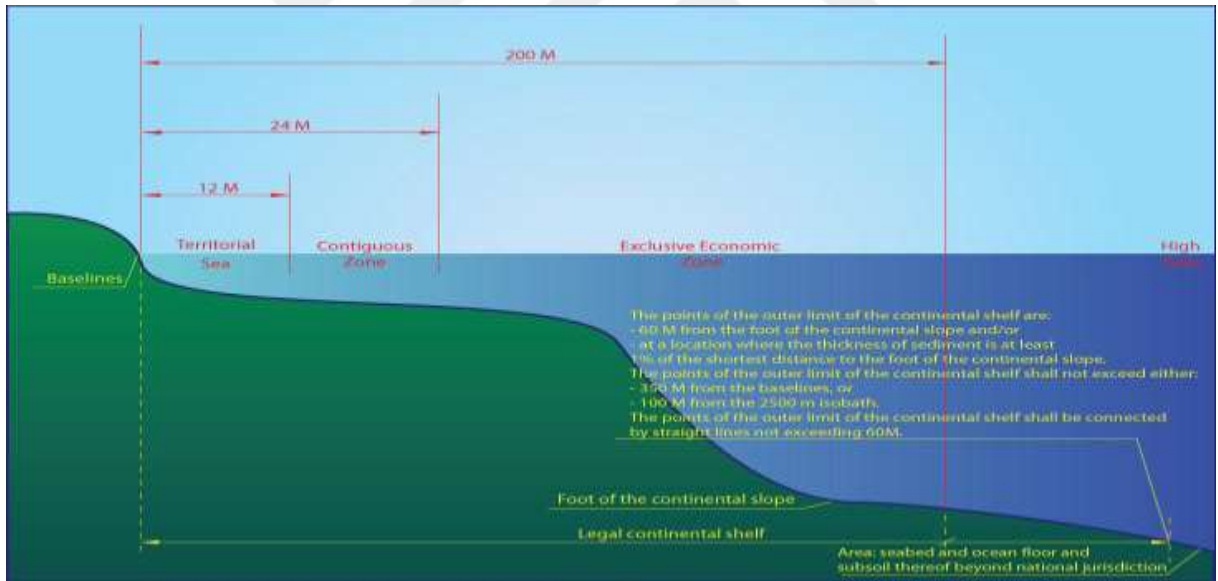
2.2.2.3. Kıta Sahahlığı

Spitsbergen Antlaşması'ndan farklı olarak Cenevre Sözleşmesi ve BMDHS'de yer alan bir başka kavram kıta sahanlığıdır. Kıta sahanlığı kavramı esasen 1940'lı yıllarda uluslararası alanda tartışmaların konusu olmaya başlamıştır. Teknolojik gelişmeler ile birlikte, deniz yatağı altındaki kaynakların araştırılması ve kullanılması 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren daha önemli bir hale gelmiş ve böylece karasuları ötesindeki alanlar da önemini artırmaya başlamıştır (Wolf, 2013: 19). Buna göre, kıta sahanlığı konusundaki ilk sözleşme 1942 yılında Paria körfezi ile ilgili olarak Birleşik Krallık ile Venezuela arasında imzalanmıştır (Chakalall, 1992: 22). Sahildar devletlere kendi kıyılarına yakın yerlerdeki deniz yatağı altında bu tür aktivitelerin düzenlenilmesini amaçlayan 1945 tarihli Truman Doktrini ise, kıta sahanlığını yasal bir kavram haline dönüştürmüştür (Pedersen, 2008b: 239).

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun 1951 yılındaki Üçüncü Oturumu'nda, kıta sahanlığı işletilebilme esası olarak, Beşinci Oturumda jeolojik unsurlarla 200 metre (veya 100

kulaç) derinliğe kadar olan deniz dibi ve bunun toprak altı olarak kabul edilmiştir (Meray, 1958: 84-85). “Komisyon’un 1956’da hazırladığı tasarıda ise bu iki kıstas birleştirilmiştir.” (Meray, 1958: 84-85). Buna göre, kıta sahanlığı önce 200 metre derinliğe kadar, o derinlikten sonra ise suların işletmeye imkân verdiği yere kadar kabul edilmiştir (ILC, 1956: 296). 1958 Cenevre Sözleşmesi’nde ise sahildevlet ile diğer devletlerin kıta sahanlığına yönelik hakları açık bir şekilde belirtilmiştir (United Nations-Treaty Series, 1964: 312-320). Buna göre, 1964 yılından itibaren geçerli olan 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne göre, uluslararası deniz tabakasına uzanan alanı kapsayan bölgedeki kaynakları keşfetmeye/araştırmaya hak kazanmıştır (Pedersen, 2008b: 239). Ancak, münhasır ekonomik bölge gibi kıta sahanlığı sınırları da BMDHS’de tanımlanmıştır. BMDHS bu kavramın sınırlarını şu şekilde açıklamaktadır:

“Sahildar bir devletin kıta sahanlığı, karasularının ötesinde kıt’a kenarının dış eşığına kadar veya bu eşik daha az bir mesafede ise, karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 deniz mili mesafeye olan kısımda, bu devletin kara ülkesinin doğal uzantısının bütünündeki denizaltı alanlarının deniz yatağı ve toprak altlarını içerir.” [Madde 76 (1)].⁴⁰

Şekil 2.2 Kıta Sahanlığı Kavramının Coğrafik Gösterimi
Kaynak: Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu Resmi İnternet Sitesi

Kıta sahanlığı üzerinde sahildevlet hakları ise şu şekilde açıklanmaktadır:

“Sahildar devlet kıta sahanlığı üzerinde araştırmada bulunmak ve buranın doğal kaynaklarını işletmek amacıyla egemen haklar kullanır. Sahildar devlet, kıta sahanlığında araştırmada bulunmadığı veya

⁴⁰ Kıta sahanlığı sahildevletlerin egemenlik alanlarını genişletebilmeleri açısından oldukça önemli bir kavramdır. Örneğin; Norveç’in denizaltındaki egemenlik alanı 235,000 km²’dir. Ancak, uluslararası deniz hukukundaki gelişmeler sayesinde, görülebilir kanıtlarla Komisyon’a başvurduğu takdirde bu egemenlik Norveç’in anakarasından 6 kat büyüklüğünde, yaklaşık 2 milyon km²’lik bir alanı kapsayacaktır (Jensen ve Rottem, 2010: 77; Rottem, 2013: 244).

buranın doğal kaynaklarını işletmediği takdirde hiç kimse, sahildevletinin açık rızası olmadan bu çeşit faaliyetlere girişemez.”[Madde 77 (1 ve 2)].

Sahildevletinin, kıta sahanlığı üzerinde hak iddia edebilmesi için BMDHS’yi imzaladığı andan itibaren 10 yıl içerisinde kıta sahanlığının sınırlarına ilişkin Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu’na talepte bulunması gerekmektedir (Madde 312). “Sözleşme uyarınca, Komisyon sahildevletlere kıta sahanlığına ait dış sınırlarının tespitine ilişkin konularda tavsiyelerde bulunmakta ve bu tavsiyeler esas alınarak tespit edilen sınırlar kesin ve bağlayıcı olmaktadır.” [Madde 76 (8)]. Deniz altındaki çıkıntılarının, kıta sahanlığının uzantısı olduğu jeomorfolojik kanıtlarla ispat edildiği takdirde de, kıta sahanlığının dış sınırı karasularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren maksimum 350 deniz miline kadar çıkarılabilmektedir [Madde 76 (5 ve 6)].

Kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölgenin birbirine benzeyen ancak, birbirinden farklı iki kavram olduğu bilinmelidir. Sahildevlet, kıta sahanlığı ile kendi karasularının ötesinde münhasır ekonomik bölge olarak bilinen özel denizcilik alanları oluşturabilmektedir (Brunet-Jailly, 2015: 815). Münhasır ekonomik bölgenin aksine, bir ülkenin kıta sahanlığını ilan etmesine gerek yoktur. BMDHS, bu hakkın *ab initio* ve *ipso facto* olduğunu yani başlangıçtan beri kendiliğinden oluşan doğal bir durum olduğu kabul etmektedir. [Madde 77(3)].

2.2.2.3.1. Norveç Argümanı

Norveç, Spitsbergen Takımadaları’nın kendine ait bir kıta sahanlığının olmadığını, aksine Norveç kıta sahanlığının bir parçasını oluşturduğunu ileri sürmektedir. Dolayısıyla, Spitsbergen kıta sahanlığının Spitsbergen Antlaşması’na göre değil (Johnson, 1972: 75), 1958 tarihli Cenevre Sözleşmesi ile yönetilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Kulander ve Lomako, 2010: 81).

Esasen, Norveç’in Spitsbergen kıta sahanlığı doktrini 1950-1960’lı yıllarda, kıta sahanlığı kavramının ortaya çıktığı uluslararası çabaların bir sonucu olarak şekillenmiştir ve kıta sahanlığının Norveç anakarasından Spitsbergen Takımadaları’nın kuzeyine doğru uzandığı (yaklaşık 84.30 enlem) belirtilmiştir (Dyndal, 2014: 84). Daha sonra, Spitsbergen kıta sahanlığının Norveç anakarasına bağlı olduğunu Deniz Hukuku Konferansları’ndan çıkan kararlar doğrultusunda 1974 yılında ilk kez resmi olarak ifade etmiştir. Norveç hükümetinin bu kararı, Spitsbergen karasuları sınırları içindeki haklarının yanı sıra, karasuları ötesinde de özel haklarının olduğunu savunması anlamına gelmektedir.

Norveç'in, kıta sahanlığı üzerinde hak talebinde bulunmasını yasal olarak uygun bulan Fleischer, Spitsbergen Antlaşması'nda kıta sahanlığı ile ilgili bir kavramdan bahsedilmemesi nedeniyle, Antlaşma'nın karasuları ötesinde geçerli olmadığını iddia etmektedir (Fleischer, 2007: 6). Fleischer gibi, Ulfstein da Norveç pozisyonuna destek çıkmakta ve Antlaşma'nın coğrafi olarak yorumlandığında kıta sahanlığı ile ilgili herhangi bir sınırlandırma getirmediğini ve bu sebeple söz konusu deniz alanının Antlaşma için geçerli olmadığını savunmaktadır (1995: 423). Ancak Ulfstein, Norveç anakarası ile Spitsbergen Takımadaları arasındaki uzaklığın 200 deniz mili ötesinde olması nedeniyle, Takımadaları'nın Norveç anakarasının bir uzantısı olmadığı aksine, Takımadaları'nın kendine ait bir kıta sahanlığının olduğunu ve bu sahanlık üzerinde Norveç egemenliğinin uygulanabileceğini belirtmektedir (1995: 423).

Spitsbergen Antlaşması'nın Norveç tarafından bu şekilde yorumlanması, Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi dışında hem bölgesel hem de uluslararası alanda yeni bir tartışma konusunu ortaya çıkartmıştır. Bu bağlamda, Antlaşma'ya üye ülkeler tarafından Spitsbergen çevresindeki deniz alanında kıta sahanlığının hukuki boyutuna yönelik farklı argümanlar öne sürülmeye başlanmıştır.

2.2.2.3.2. Spitsbergen Antlaşması'na Taraf Diğer Ülkelerin Ulusal Çıkarları

Norveç dışında Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin Spitsbergen kıta sahanlığı üzerindeki Norveç iddiasının yasallığı ile ilgili iki farklı ulusal görüş bulunmaktadır. Birincisi, bu kararın uluslararası hukuk normalarına tamamen aykırı bir işlem olarak değerlendirilmesidir. İkincisi ise, bu kararın Spitsbergen Antlaşması'nın hükümlerine aykırı olmadığı ancak, Spitsbergen Antlaşması normlarında öngörülen ayrımcılık yasağı ve muamele eşitlik ilkeleri esas alınarak uygulanabileceğinin belirtilmesidir. Aslında, Balıkçılık Koruma Bölgesi ile ilgili yasallık tartışmalarında belirtildiği gibi burada da benzer ulusal görüşlerin öne sürüldüğü söylenebilir.

RF, Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde olduğu gibi, Takımadaları'nın kıta sahanlığı konusunda da Norveç uygulamalarının uluslararası hukuka tamamen aykırı olduğunu savunan ülkelerin başında yer almaktadır. Konu ile ilgili fikrini ilk kez Ağustos 1970'de belirtmiş ve Norveç'in Spitsbergen kıta sahanlığında herhangi bir yetkisinin olmadığını ileri sürmüştür (Thomassen, 2013: 25).

RF, Spitsbergen Antlaşması'nın sahanlık üzerindeki egemenliğin temelini oluşturduğuna ve Takımadaları üzerindeki Norveç egemenliğinin teamül hukuku yerine kendine mahsus uluslararası bir antlaşma üzerine kurulduğuna dikkat çekmektedir (Østreng, 1984: 879). Bu nedenle, Antlaşma'nın sınırlı yorumlanması ve Takımadaları'nın ve

çevresindeki deniz alanlarının *lex specialis* ilkesine bağlı kalınarak, yani Spitsbergen Antlaşması esas alınarak yönetilmesi gerektiğini iddia etmektedir (Wolf, 2013: 19). Burada ayrımcılık yasağı ve muamele eşitlik ilkeleri üzerinde önemle durulmaktadır. Bu ilkeler çerçevesinde, Norveç'in bu kararı mevcut rejime aykırı bir girişim olarak görülmekte ve Antlaşma'nın ihlali olarak yorumlanmaktadır (Pedersen ve Henriksen, 2009: 144; Wolf, 2013: 21).

Spitsbergen Antlaşması'nda karasuları ötesindeki deniz alanları ile ilgili herhangi bir bilgi verilmemesi ve bu sebeple karasuları ötesindeki alanlar üzerinde egemenlik iddiasında bulunulmaması gerektiği öne sürülen bir başka ulusal görüştür. Buna göre, Spitsbergen Takımadaları'nın kıta sahanlığı olarak belirlenen alan aslında açık denizleri temsil etmektedir. (Vylegzhani ve Zilanov, 2007: 57). Yani, Spitsbergen Antlaşması'na taraf olan ülkeler de dâhil olmak üzere Takımadaları'na ait karasularının ötesinde tüm devletlerin münhasır ekonomik bölgede olduğu gibi yararlandığı haklar kısıtlanamamaktadır [BMDHS, (Madde 86)].

Birçok Avrupa ülkesi ve ABD, Takımadaları'nın idari kontrolünün tartışmasız bir şekilde kendine mahsus, özel bir antlaşma ile Norveç yetkisinde olduğunu kabul etmelerine rağmen, Norveç'in kıta sahanlığı iddiasına RF gibi karşı çıkmakta ve Norveç tarafından öne sürülen bu farklı yorumun yasallığını tartışmaktadır (Brunet-Jailly, 2015: 812). Norveç'in kıta sahanlığı ile ilgili ulusal görüşlerine karşı çıkan Avrupa ülkelerinin başında Birleşik Krallık yer almaktadır.

Birleşik Krallık, Takımadaları'nda kendine mahsus bir egemenliğe sahip olan Norveç'in Spitsbergen kıta sahanlığı üzerinde hak iddia etmesini yasallığa aykırı bir durum olarak değerlendirmemekte, ancak Spitsbergen Antlaşması ile belirlenen rejime uygun olarak söz konusu alan içinde akit tarafların da eşit ve kendilerine ayrımcılık uygulanmasını yasaklayan hakları olduğunu belirtmektedir (Wolf, 2013: 17). Birleşik Krallık, özel bir statüye sahip olan Spitsbergen Antlaşması uyarınca, Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarından ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkeleri temel alınarak yararlanılması gerektiğini Kasım 1974'te Norveç'e sunduğu yazısında resmi olarak açıklamış (Fløistad, 2008: 4) ve 1986 yılında Lordlar Kamarası'nda "Svalbard Antlaşması'nın rejimine göre Svalbard'ın kendine ait bir kıta sahanlığı vardır" ifadesi ile bu görüşünü desteklemiştir (Lordlar Kamarası, 1986).

İngiliz hükümetinin resmi görüşüne göre, Spitsbergen Antlaşması'nın amacı Takımadaları üzerinde ve çevresindeki deniz alanlarında akit tarafların çıkarlarını eşitlik bazında gözetilen özel bir rejim sağlamaktır. Daha açık bir ifade ile kendine mahsus olan bu Antlaşma, Norveç'in tam ve mutlak egemenliği ile akit tarafların Takımadaları ve

çevresindeki kaynaklara eşit koşullarda yani, ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri çerçevesinde erişim sağlamaları arasında bir denge gözetmeye çalışmaktadır (Fløistad, 2007: 37). Dolayısıyla, Norveç Spitsbergen kıta sahanlığı üzerinde egemenlik haklarını kullanacaksa, Antlaşma'ya taraf ülkelerin haklarının da ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerine uygun olarak Spitsbergen karasuları yerine Takımadaları'nın kendi kıta sahanlığına kadar uzatılması gerekecektir (Dyndal, 2014: 85).

Çalışmanın bu bölümünde, Spitsbergen Antlaşması ve Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri'nin Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında farklı yorumlanması sonucu Antlaşma'ya akit taraflar arasında ortaya çıkan hukuki tartışmalar ele alınmıştır. Bir sonraki bölümde, bu yasallık tartışmalarına ek olarak akit tarafların Spitsbergen Takımadaları'nda ve Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında Norveç uygulamaları sebebiyle oluşan politik tartışmalara yer verilecektir. Bu uygulamalar ve dolayısıyla meydana gelen tartışmalar, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ile Arktika Bölgesi'nde meydana gelen paradigma değişikliği çerçevesinde açıklanmaya çalışılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARKTİKA BÖLGESİ'NDEKİ GÖRECELİ İŞBİRLİĞİ GİRİŞİMLERİNE KARŞILIK SPİTSBERGEN TAKIMADALARI ÇEVRESİNDEKİ NORVEÇLEŞTİRME⁴¹ POLİTİKASI

3.1. Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Arktika Bölgesi'nin Yeniden Yapılanması

Doğu ve Batı olarak iki bloğa bölünen ve bu blokların birbiriyle sağlıklı iletişim kurmadığı Soğuk Savaş yıllarında ulusal algı ve politikalarda ulusal güvenlik⁴² kaygılarının belirgin bir hâkimiyeti söz konusu olmuştur (Åtland, 2010: 285). Realist yaklaşıma göre, o dönemlerde devletlerarası ilişkileri düzenleyen bir üst otoritenin olmaması yani uluslararası sistemin anarşik bir yapıya sahip olması bunun en önemli nedenidir (Baylis, 2008: 71). “Realist düşüncenin, sistemin anarşik yapısı üzerine yaptığı vurgu, devletlerin birbirlerini endişe ve korku kaynağı olarak gördüğü varsayımına dayanmaktadır” (Serdar, 2015: 16-17). Anarşik bir sistemde devletleri koruyacak bir yapının olmaması ve sistemin aktörleri çıkarıcı ve faydacı olmaya zorlaması nedeniyle, devletlerin kendi kendine yetebilmesi ve birincil öncelik olarak egemenliğini ve güvenliğini sağlaması gerekmektedir (Väyrynen, 1995: 362; Çıtak, 2014: 54). Bu yaklaşıma göre, güvenliğin sağlanması hükümetlerin temel sorumluluğudur ve devletler, kendi kendine yeterliliğe dayanan bir dünyada, kendilerini korumak dışında alternatifleri olmadığını düşünmektedirler (Baylis, 2008: 71).

Soğuk Savaş yıllarına damgasını vuran neorealist yaklaşıma göre, devlet güvenliğinin temel kaynağı güçlü bir savunmaya sahip olmaktır (Birdişli, 2011: 155). Gücü her zaman bir ‘amaç’ olarak gören klasik realistlerin aksine⁴³, devletlerin en temel endişesinin güç değil güvenlik olduğunu ileri süren neorealist teori, gücün mümkün olduğunda ve gerektiğinde bir araç olarak kullanabileceğini savunmaktadır (Waltz, 1988: 616). Bu yaklaşımdan hareketle, Soğuk Savaş yıllarında, tehdit algılamalarının hız kazanmasıyla, dünyanın geri kalanında

⁴¹ Eriksen ve Nemi, Norveçleştirme (Norwegianization) kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: “Norveçleştirme, devlet kurumlarını kullanarak, kimlik ve azınlık birliği duygusunu azaltmak için denenen asimilasyon politikasıdır.” (akt. Grenersen, 2015: 2). Norveçleştirme, esas olarak Kuzey Kutup Dairesi içerisinde kalan coğrafik alanlarda çok eski tarihlerden beri yaşamakta olan Samilere ve Kvenlere karşı 1800’lü yıllarda izlenmeye başlayan, yani Norveç ulus devleti öncesine dayanan bir politikadır (Steinlien, 1989: 1-14). Kven ve Samilerin ekonomik, sosyal ve kültürel asimilasyonunu sağlamayı amaçlayan Norveç politikası, zamanla Norveçleştirme olarak tutarlı bir hal almaya başlamıştır (Jentoft vd., 2003: 76). Ancak, bu çalışmada Norveçleştirme politikası ile kastedilen, Takımadalari çevresindeki deniz alanlarında Norveç tarafından uygulanan yaptırımlar sonucu söz konusu coğrafik alan üzerinde Norveç’in hâkimiyet kurma veya kâhyalık görevinin ulusal egemenliğe dönüştürülme çabasıdır.

⁴² Erhan, güvenlik kavramını “tehlikeden ve korkudan uzak olma durumu” olarak ifade etmektedir (2011: 79). Bu bağlamda, ulusal güvenlik kavramı da devletlerin güvenliklerini sağlayabilmeleri için tehlikeden ve korkudan uzak olması anlamına gelmektedir.

⁴³ Carr’a göre, devletin hayatında vazgeçilmez bir unsur olan askeri güç devlet bekası için en temel gereksinimlerden biridir (1946: 108). Carr’ın bu yaklaşımı klasik realistlerin savunduğu en önemli argümanlardandır.

olduğu gibi sahip olduğu stratejik önemi nedeniyle Arktika Bölgesi'nde de savunma odaklı silahlanma yarışı başlamıştır. Bu bağlamda, Arktika Okyanusu'nun her iki tarafında ABD ve Sovyetler Birliği tarafından nükleer füzelerin ve stratejik bombardımanların tespit edilmesi amacıyla erken uyarı radarları ve istihbarat istasyonları yerleştirilmiştir (Hilde, 2013: 132).

Soğuk Savaş döneminde, hem sahip olduğu değerli kaynakları hem de coğrafi konumu nedeniyle stratejik önemini arttıran Arktika Bölgesi'nde yeni politik tartışmalar ile birlikte eski anlaşmazlıkların da artacağı, bu bağlamda askeri bir krizin kapıda olduğu öngörülebilirdi. Ancak, bu fikrin Bölge'deki mevcut jeopolitik değişimler göz önüne alındığında, Soğuk Savaş yıllarından sonra, en azından kısa ve orta vadede gerçekleşmesi pek mümkün gözükmemektedir. Bölge'de ulusal güvenliğe yönelik endişeler Soğuk Savaş'ın sona ermesi yani Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte kısmen azalmış ve ekonomik kaynakların paylaşımına yönelik işbirliği girişimleri artmaya bırakmıştır.⁴⁴ Başka bir ifadeyle, Soğuk Savaş'ın sona ermesi ve Doğu Bloğu'nun yıkılması Arktika Bölgesi'nde siyasi bir paradigma değişikliğine yol açmıştır. Heininen, "The end of the post-Cold War in the Arctic" adlı çalışmasında bu paradigma değişikliğini şu şekilde özetlemiştir:

"Soğuk Savaş döneminin sona ermesinden bu yana uluslararası siyasetin bir geçiş sürecine girmesi ile beraber, önemli jeopolitik değişimlerden alınan dersler arasında bölgesel sorunların tanımlanması ve anlaşılması için yeni yaklaşımlar, özellikle olayların 'bir tehdit' olarak değil bir 'itiraz etme/meydan okuma' olarak yorumlanması ön plana çıkmaya başlamıştır" (2011: 32).

Ancak, Arktika Bölgesi'ndeki işbirliği yaklaşımlarının artması Bölge'deki askeri yapılanmanın ortadan kalktığı veya azaldığı anlamına gelmemektedir. Güvenliğin önemini vurgulayan birçok neorealist yazar, güvensizlik ve sürekli güvenlik rekabeti dünyasında yaşadığımızı ve Soğuk Savaş öncesi ve sonrasında güvenlik doğasında önemli bir değişim olmadığını savunmaktadır (Baylis, 2008: 74). Buna göre, 1991 Körfez Savaşı, Eski Yugoslavya ve Sovyetler Birliği'nin dağılması, Ortadoğu'da şiddetin devam etmesi, 11 Eylül Saldırısı, 2003 Irak Savaşı, Soğuk Savaş sonrası dönemde de güvensizlik algılamalarının devam ettiğine örnek teşkil etmektedir (Baylis, 2008: 74).

Bu arka plandan hareketle, Doğu-Batı bloğu arasındaki güvensizlik Soğuk Savaş yıllarından günümüze kadar gelinen süreçte halen daha geçerliliğini korumaktadır. Dolayısıyla, Bölge'de neorealist yaklaşımlardan hareketle bir işbirliği oluşumundan

⁴⁴ Gorbacov'un 1987 yılında Murmansk'ta yaptığı konuşmasında, Arktika Bölgesi'ni "Barış Bölgesi" olarak tanımlaması ve akabinde Sovyetler Birliği'nin dağılması ile Arktika Bölgesi'ndeki diplomatik işbirliğinin önü açılmıştır (Young, 2010: 168).

bahsedilmektedir. Neorealistlerin, işbirliği oluşumlarına yaklaşımlarını şu şekilde özetlemek mümkündür:

“Uluslararası politika, savaşın ortaya çıkmasının, yağmurun yağması gibi her zaman olası olduğu acımasız bir rekabet sürecini içermektedir. Devletlerarasında işbirliğinin olabileceği ve olduğu kabul edilebilir. Fakat işbirliğinin sınırları vardır ve bu sınırlar herhangi bir seviyedeki işbirliğinin yok edemeyeceği hâkim güvenlik rekabeti mantığına dayanır. Uzun dönemli hakiki bir barışın veya devletlerin güç için rekabet etmediği bir dünyanın sağlanması mümkün değildir.” (Baylis, 2008: 72).

Kısaca, neorealistler uluslararası kuruluşların uluslararası politikanın şekillenmesinde minimal bir rol oynadığını savunmaktadır (Powell, 1994: 326).

Dolayısıyla, burada bahsedilen husus Doğu-Batı bloğu arasındaki ayrımın Soğuk Savaş yıllarına kıyasla keskin olmaması ve bu sebeple Bölge’deki herhangi uluslararası bir sorunun sağlıklı bir diyalog ortamı kurularak çözüm ihtimalinin Savaş öncesi dönemle kıyaslandığında daha fazla olmasıdır. Bunun en önemli sebebi, neorealistlerin klasik realist düşünürlerin aksine kazanan tarafın bile aslında yenilgiye uğradığını, sorunlar karşısında öncelikle savaş dışı çözümlerin ele alınması gerektiğini savunmalarıdır (Çıtak, 2014: 54). Buna göre, Arktika Bölgesi’ne kıyıdaş ülkeler arasında anlaşmazlıklar devam etse de, Bölge’ye kıyısı olan ülkeler uzlaşmacı ve enternasyonalist yeni bir dönemin başladığını göz önünde bulundurarak dış politikalarını belirleme yoluna gitmektedirler (Kulander ve Lomako, 2010: 82). Örneğin, günümüzde birçok coğrafyada saldırgan politikalar uygulamaktan çekinmeyen RF’nin, Arktika Bölgesi’nde işbirliği girişimlerine olumlu yaklaştığı ve Bölge’de oluşan çok sayıdaki sosyo-ekonomik problemlerin ve çevre sorunlarının çözümünde istekli olduğu göze çarpmaktadır.

Bu arka plandan hareketle, güneydeki sıcak noktalardan uzakta yer alan Arktika Bölgesi günümüzde dünyanın en sakin bölgelerinden biri olarak ön plana çıkmakta ve Bölge ülkeleri arasındaki mevcut anlaşmazlıklar diplomatik⁴⁵ yollarla halledilmeye çalışılmaktadır (Åtland, 2010: 295). Ulusal düzeyde Bölge’deki kısa, orta ve uzun vadeli stratejik ve ekonomik çıkarlarını korumak için çalışan Arktika Okyanusu’nu çevreleyen ülkeler, bölgesel düzeyde Arktika Konseyi, Barents Avro-Arktik Konseyi gibi işbirliği düzenlemeleri ile bölgesel istikrarı korumaya çalışmaktadırlar (Åtland, 2010: 297).

⁴⁵ De Magalhaes JC “The pure concept of diplomacy” adlı kitabında diplomasiyi şu şekilde tanımlamıştır: “Diplomasi, farklı devletlerin hükümetleri arasında barışçıl temasların kurulması ve geliştirilmesi için kullanılan bir dış politika aracıdır.” (1988: 59).

3.2. Norveç'in Arktika Politikasındaki Paradigma Değişikliği: Rusya Federasyonu Örneği

Çalışmanın bu kısmında, uzun yıllar Barents Denizi çevresinde ulusal çıkarlarını korumak amacıyla birbirleriyle rekabet halinde olan Norveç ve RF'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde Arktika Bölgesi genelindeki ikili ilişkilerinde meydana gelen değişimler ele alınacaktır. Buradaki amaç, şu sorunun cevabına alt yapı oluşturmaktır: “Göreceli işbirliği çerçevesinde Arktika Bölgesi'nin yeniden yapılanma süreci, kendine mahsus bir alan olan Spitsbergen Takımadaları'ndaki Norveç politikalarına ne ölçüde etki etmiştir?”

Daha önce de ifade edildiği gibi RF'nin geçmişten itibaren Arktika Bölgesi'ni sadece doğal kaynaklar hazinesi olarak değil, aynı zamanda Rus gücünü yansıtan bir alan olarak algılaması Bölge'deki ekonomik çıkarların stratejik çıkarlarla iç içe olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. Bu arka plandan hareketle, Norveç, ülke çıkarlarının tehlikeye düştüğünü düşünerek Ruslara karşı Arktika Bölgesi'nde büyük bir korku beslemeye başlamıştır. Østrenge'e göre bu durum, Norveç güvenlik politikasının İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra direkt olarak askeri koşulların geliştirilmesi üzerine karakterize edilmesine zemin hazırlamıştır (1999: 98). Nitekim Norveç, reel politik bir yaklaşımla ulusal çıkarlarını korumak amacıyla NATO'ya üye olarak ABD ve AB ile bağlarını güçlendirme yoluna gitmiştir. Waltz'un öne sürdüğü devletlerin uluslararası sistemde⁴⁶ güç dağılımında eşit olmadığı argümanından hareketle (Serdar, 2015: 17), RF'ye karşı tek başına ayakta duramayacağını düşünen Norveç, ABD ile bağlarını kuvvetlendirerek Bölge'de bir güç dengesi oluşturmaya çalışmıştır. Böylece, Doğu Batı bloğunun yıkıcı sonuçları olacağını düşündüğü Barents Denizi, Soğuk Savaş yılları boyunca askeri bir tiyatroya sahne olmuştur (Borlase, 2010: 103).

1980'li yılların sonuna kadar Sovyetler Birliği'ni Arktika Bölgesi'nde büyük bir tehdit olarak gören Norveç, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle, yani iki kutuplu sistemden tek kutuplu oradan da çok kutuplu bir sisteme geçilmesi ile politikalarında bir dizi değişiklikler yapmıştır. Buna göre, Norveç'in Arktika politikası 1990'lı yıllar boyunca esas olarak RF ile ortak çalışmaya dayalı platformlarda bir araya gelerek Arktika Bölgesi'ndeki sorunlar üzerinde daha çok karşılıklı diyalog üzerine kurulmuştur (Pedersen, 2008a: 915). Bu bağlamda, Bölge'deki işbirliği fikri ilk olarak, Gorbaçov'un 1987 tarihli Murmansk konuşmasından hareketle Norveç Dışişleri Bakanı Thorvald Stoltenberg'in Oslo'daki 1992 tarihli Norveç-Rus toplantısında gündeme gelmiş ve akabinde Barents-Avro Arktik Bölgesi'nde iki ülke arasında işbirliğine yönelik çalışmalar başlamıştır (Jensen ve Hønneland, 2015: 467).

⁴⁶ “Waltz sistemi tanımlayabilmek için Stanley Hoffman' a atıf yapmıştır ona göre uluslararası sistem dünya politikasındaki temel birimler arasındaki ilişkilerin düzenidir.” (Serdar, 2015: 18).

Ocak 1993'te RF ve Norveç arasında imzalanan Kirkenes Deklarasyonu ile Bölge'deki güvenlik, istikrar, refah düzeyinin yükselmesi konularında bir işbirliğinin temelleri atılmıştır. Benzer şekilde 1990'ların başında nükleer güvenliğin yeni öncelik haline gelmesi ile Norveç 1995 yılında RF'nin kuzeybatısında nükleer güvenlik Eylem Planı başlatmış ve üç yıl sonra nükleer güvenlik üzerine ayrı bir Norveç-Rus Komisyonu kurulmuştur (Jensen ve Hønneland, 2015: 468). Bu durum Norveç'in Batı bloğu, yani NATO ile bağlarını azalttığı anlamına gelmemektedir. Önceki Norveç Dışişleri Bakanı Støre'un, NATO'nun Norveç'in temel güvenlik garantisi olduğunu, ancak ticaret, takas ve aktivite ile Bölge üzerinde RF ile artan bir temas olduğunu belirtmesi NATO ile işbirliğinin aynı doğrultuda devam ettiğine bir örnek teşkil etmektedir (Norveç Hükümeti Resmi İnternet Sitesi, 2008). Eriksson, Norveç'in bu girişiminin arkasında güvenliği sağlamanın esas neden olduğu kanısından yola çıkarak, bu işbirliğinin yeni bir kooperatiften ziyade güvenlik stratejisine dayalı olduğunu ileri sürmüştür (1995: 1).⁴⁷ Yani, bir taraftan NATO ile olan bağı diğer taraftan RF ile işbirliği girişimleri göz önünde bulundurulduğunda, Norveç'in potansiyel zorluklar ve karşı karşıya olduğu tehditlerin üstesinden gelebilmek için işbirliğine ve caydırıcılığa dayalı bir savunma politikası takip ettiği söylenebilir.

2000'li yılların başında, bir önceki on yılda sınırlar üzerinden kurulan toplumlararası iletişim gelişmiş, bölgesel işbirliği düzenlemeleri kurulmuş ve nükleer güvenlik ve çevre koruma gibi konular Arktika Bölgesi'ne kıyaslı olan diğer ülkelerdeki gibi RF'nin de gündeminde yer almıştır. Bu noktada, Norveç'in merkezi bir araç olarak Rusya ile maksimum işbirliğini dikkate alan yaklaşımı ekonomi, sosyal refah ve çevre gibi konularda işbirliğinin daha da derinleştirilmesi için uygun bir siyasi arka plan oluşturmuştur (RIAC Resmi İnternet Sitesi, 2012).

Norveç'in Arktika Bölgesi üzerinde uygulamaya çalıştığı bu politikalar 2005 yılından itibaren açık bir şekilde ifade edilmeye başlamıştır. Bu bağlamda, Murray ve Nuttall Norveç politikasının şu üç ögeyi içerdiğini belirtmişlerdir:

1. Yüksek Kuzey büyük güçlerin politikaları için bir alan (Soğuk Savaş'tan kalan miras)
2. RF ile kurumsallaşmış işbirliği için bir alan olarak Yüksek Kuzey (1990'lı yıllardan miras)
3. Ulusal öncelik olarak Yüksek Kuzey (2005 yılından beri) (2014).

2005 yılında Arktika Bölgesi için açık bir şekilde ifade edilmeye başlanan Norveç politikaları, sonraki yıllarda da benzer şekilde devam edilmiştir. 2011 yılının Kasım ayında

⁴⁷ "Güvenlik stratejisine dayalı bir işbirliği oluşumu normalleşme, istikrar ve bölgeselleşme olmak üzere üç temel kavram üzerinde değerlendirilmiştir" (Eriksson, 1995: 12). Buna göre, normalleşme süreci ile uzun yıllar Arktika Bölgesi'ni karakterize eden düşmanca ortamın değişebileceği ve bölgesel işbirliği yoluyla geleneksel güvenlik konularının üstesinden gelinerek bir istikrarın oluşacağı varsayılmıştır (Eriksson, 1995: 12).

Norveç hükümeti “The High North Vision and Strategies” (Yüksek Kuzey- Vizyonlar ve Stratejiler) başlıklı rapor halinde sunulan yeni bir stratejik belgeyi ulusal meclisine onaylatmıştır. Bu rapor ile bir önceki Yüksek Kuzey Stratejisi’nde de belirtildiği gibi, ülke çıkarlarını korumanın yanı sıra işbirliğini de temel alan yaklaşımlar bir kez daha ön plana çıkarılmıştır (MFA, 2011: 9). 2014 yılında Norveç Hükümeti tarafından yayınlanan “Norway’s Arctic Policy for 2014 and Beyond” (2014 ve Sonrası için Norveç’in Arktika Politikası) başlıklı yeni raporunda da sınır ötesi işbirliğinin Arktika Bölgesi’ndeki sürdürülebilir kalkınma için hayati önem taşıdığı ve bu anlamda Norveç-Rus ilişkilerindeki dayanışmanın devam etmesi gerektiği vurgulanmıştır (Norveç Hükümeti Resmi İnternet Sitesi, 2014).

Norveç Arktika Bölgesi genelinde RF ile ikili ilişkilerde işbirliğini esas alan girişimlerde bulunmaktadır. Ancak, bu işbirliği girişimlerinin sebebinin ulusal çıkarların korunması ile birebir alakalı olduğu ve Bölge genelindeki politikaların neorealizm teorisi ışığında oluştuğu unutulmamalıdır. Bunun en önemli sebebi, reel politik bir yaklaşımla hareket eden Norveç’in, RF ile ilişkilerinde güç dağılımındaki eşitsizliğin farkında olması ve neorealist düşüncenin öngördüğü güç dengesi kavramını RF ile ikili işbirliği yoluyla oluşturmaya çalışmasıdır.

3.3. Spitsbergen Takımadaları’nın Norveçleştirilmesi Girişimi ve Spitsbergen Antlaşması’na Taraf Ülkelerin Norveç Uygulamalarına Yaklaşımı

Spitsbergen Takımadaları ve çevresinde, özellikle Norveç ve RF başta olmak üzere Antlaşma’ya taraf ülkeler arasında yaklaşık 40 yıldır devam eden anlaşmazlıklar mevcuttur. Spitsbergen Antlaşması ile hukuki statüsü yasal bir zemine oturtulan Takımadaları, 1925 sonrasındaki birkaç on yıl ‘*laissez faire*’⁴⁸ dönemi olarak karakterize edilmiştir. Ancak, söz konusu antlaşma zaman içerisinde Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında akit tarafların hakları konusunda uluslararası bir tartışmanın kaynağı haline gelmiştir. Pedersen’e göre, bu tartışma Norveç’in kararlılığını ve gücünü kullanarak Takımadaları üzerindeki ve çevresindeki kendine mahsus egemenliğinin kapsamını yıllar içinde değiştirmeye çalışması ile alakalı bir durumdur (2008: 147). Eşitlik ilkesinin esas alınması ve bu amaçla Takımadaları

⁴⁸ Aktan, “Klasik Liberalizm, Neoliberalizm ve Libertarianizm” adlı makalesinde, *laissez-faire* ile ilgili şu bilgilere yer vermiştir: “Ekonominin işleyişinde bir doğal düzen söz konusudur. Dolayısıyla, devlet bu doğal işleyen düzene müdahale etmemeli ya da sınırlı bazı müdahalelerde bulunmalıdır. Doğal düzen anlayışını ilk olarak fizyokratlar “Laissez-faire”, Laissez- passer” (bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler) sloganı ile savunmuşlardır (1995: 4) [...] Laissez-faire liberalizmi, fizyokratların dışında başka düşünürler tarafından da savunulmuştur. Örneğin Fransız düşünür Boisguilbert (1646-1714)’e göre doğal kanunlar ekonomik yaşamı düzenlemekte ve sürdürmekte yeterlidir. Boisguilbert, toplum yaşamında mübadele ve ticaretin doğal kanunlar olduğunu ve bunların tıpkı fizik kanunları gibi kendiliğinden işleyeceğini savunmuştur“ (1995: 4-10)

üzerinde idari bir yönetimin kurulması, bu Antlaşma'ya taraf olan ülkelerin temel niyetidir (Scotcher, 2011: 97). Ancak, Norveç'in Arktika Bölgesi genelinden farklı olarak, ulusal çıkarlarını korumak adına Soğuk Savaş'ın son dönemlerinden itibaren Spitsbergen Takımadaları üzerinde aldığı radikal kararlar ve uygulamalar akit taraflar arasında yeni bir tartışma konusu oluşturmuştur.

Özellikle Arktika Bölgesi'ne kıyısı olan ülkeler için kritik bir role sahip olan Spitsbergen Takımadaları'nda, Soğuk Savaş yıllarının sonlarına doğru siyasi bir paradigma değişikliği yaşanmıştır. Ekonomik aktiviteler ve bilimsel araştırmaların yanı sıra ülkelerin askeri güvenlik politikalarında da rol alması ile tanınan Takımadaları, Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru Norveçleştirme politikalarıyla gündeme gelmiştir. Takımadaları'nda tarihsel bir geçmişe sahip olan ve Spitsbergen Antlaşması ile Takımadaları üzerindeki idari yönetimi devralan Norveç'in Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında hâkimiyet kurma çalışmaları, başka bir ifadeyle Takımadaları üzerindeki Norveçleştirme politikası Soğuk Savaş yıllarının sonlarına doğru kademeli olarak artmaya başlamıştır. Bu bağlamda, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki kota uygulamaları ve yaptırımlar ile kıta sahanlığı üzerinde egemenliğin sağlanmaya çalışılması Norveçleştirme politikalarına örnek teşkil eden uygulamalar arasında yerini almıştır. Takımadaları çevresindeki deniz alanları ve Arktika Bölgesi genelindeki Norveç politikalarının birbirleri ile örtüşmediğini daha iyi analiz etme açısından yukarıda bahsedilen Norveçleştirme politikalarının detaylı olarak incelenmesi gerekli görülmektedir.

3.3.1. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Norveç'in Akit Taraflara Uyguladığı Kota Sınırlandırması

Spitsbergen Antlaşması, imzalandığı tarihten itibaren yaklaşık 50 yıl boyunca sorunsuz bir şekilde uygulanmıştır. Ancak, Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru Balıkçılık Koruma Bölgesi sınırları içinde Norveç'in eşitlik ilkesi temeline aykırı uygulamalarda bulunduğu Antlaşma'ya üye ülkeler tarafından iddia edilmesi Bölge'de hukuki tartışmaların başlamasının yanı sıra politik sorunlar da doğurmuştur.

Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni ilan etmesi iki temel amaç ile açıklanmaktadır. Oslo'nun resmi görüşüne göre bu temel amaçlardan ilki, canlı kaynakların korunmasının ve sağlıklı yönetiminin sağlanmasıdır (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2006: 17). Daha önce de ifade edildiği gibi Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz sahaları balık stokları için Arktika Bölgesi'nin en verimli alanlardan biridir. Amaçlardan ikincisi ise, Bölge'deki olası tartışmaları engelleme isteğidir. Norveç'in 1980'li yıllardaki Dışişleri Bakanı Frydenlund'un konu ile ilgili yaptığı açıklamada; "Norveç ve diğer bazı

devletleri tartışmaya iten unsurlardan kaçınmak için tam ekonomik bölge yerine Balıkçılık Koruma Bölgesi kurmayı tercih ettik” ifadelerine yer vermesi buna bir örnek teşkil etmektedir (Pedersen, 2009: 150).

Norveç, Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin kurulmasından sonraki on yıllarda kendine mahsus egemenlik yetkisinin uygulanması adına çok fazla girişimde bulunmamıştır. Ancak, Soğuk Savaş'ın bitimiyle, 1990'lı yılların başından itibaren Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarını tamamen kontrol altında tutabilmek için yaptırımlar uygulamaya başlamıştır (Dyndal, 2014: 84). Oslo'nun, Norveç Sahil Güvenliği'ne⁴⁹ Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde yapılan yasadışı balıkçılığı engellemek adına güç kullanma yetkisi vermesi bu yaptırımlardan biridir. Böylece, Spitsbergen Antlaşması'na taraf olduğu halde, söz konusu coğrafik alanda balık kotası olan ve olmayan tüm ülkelerin gemileri üzerindeki uygulamalar sertleşmiştir. Bu durum, 1990'lı yılların ortalarından itibaren Bölge'deki mevcut sorunlara bir yenisini daha eklemiş ve özellikle Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında balıkçılık yapan RF, İspanya ve İzlanda tarafından Bölge'deki Norveç düzenlemeleri ve uygulamalarına yönelik eleştiriler artmıştır.

Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde başlayan kota uygulamaları, Bölge'deki balıkçılık aktivitelerinin tarihsel geçmişi esas alınarak oluşturulmuştur. Böylece, geçmişten günümüze Bölge'de balıkçılık ile ilgilenen bazı ülkeler avlanma miktarı konusunda ayrıcalıklar elde etmişlerdir. Bu noktada, Norveç ve RF'den gelen balıkçılar Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki balık kaynaklarında tarihsel olarak ana pay sahibi olmuşlardır. Ancak, 'üçüncü ülkeler'e (AB üye ülkeleri (o tarihlerde Avrupa Topluluğu)⁵⁰ ve Faroe Adaları) morina balığı ve deniz tabanındaki diğer canlı türleri için oldukça sınırlı sayıda kota tahsis edilmiştir (Misund vd., 2016: 1). Bu ülkeler dışında, Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin ise Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde balık avlamalarına yasak getirilmiştir. Norveç'in bu tutumu, uluslararası toplumda her zaman başat güçlerin olduğunu savunan ve bu güçlerin yalnızca kendi çıkarları için çalıştıkları ve bunun sonucu olarak herkesin çıkarlarına olabilecek bir yapının olamayacağını savunan realizm teorisi çerçevesinde oluşmuştur (Kocakenar, 2015: 4).

⁴⁹ Norveç Sahil Güvenlik, Norveç diliyle Kystvakten, Norveç Kraliyet Donanması'nın bir parçasıdır ve Savunma Bakanlığı'nın emri altındadır. Başlıca görevi, Norveç Münhasır Ekonomik Bölgesi'nde ve Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Spitsbergen Antlaşması'na taraf devletlere ait gemilerin balıkçılık faaliyetlerini izlemek ve gerekli gördüğü durumlarda bu gemilere yaptırımlarda bulunmaktır (Gotkowska, 2014: 16-17).

⁵⁰ AB (dönemin Avrupa Topluluğu Komisyonu Balıkçılık Genel Müdürlüğü/ The Directorate-General for Fisheries of the Commission of the European Community) Spitsbergen Antlaşması'na taraf değildir. Ancak, 19 Temmuz 1977'de Antlaşma'ya taraf olan ülkelere tahsis edilen balıkçılık haklarından yararlanmaya başlamıştır (Pedersen, 2008b: 241).

Üçüncü ülkelerin, Barents Denizi'ndeki varlığı Rus ve Norveçli balıkçılara kıyasla oldukça sınırlıdır. Ancak, bu ülkeler içerisinde Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki morina balıkçılığı ile en çok ilgilenen İspanya (Hønneland, 2000: 80), Norveç'in Bölge'deki politikalarını eleştirmekte ve Bölge'de Norveçli olmayan gemiler üzerinde egemenlik yetkisinin olmadığını savunmaktadır (Pedersen, 2008b: 245-252). Başkan Vladimir Putin'in 2006 tarihli İspanya ziyareti sırasında, iki ülke arasında görüşülen konular içerisinde Norveç'in bu uygulamalarına da yer verilmiştir. Buna göre İspanyol yetkilileri, "Norveç, Bölge'deki kaynakların korunması ve yönetimi için normlar belirleyebilmekte ancak, Antlaşma ile açıkça garanti edilmeyen uygulama tedbirlerini alamamaktadır" iddiasında bulunmuştur (Pedersen, 2008b: 251). Bu iddia, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki yasallık tartışmalarının yanı sıra Norveç'in Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi üzerindeki uygulamalarına da tepki niteliği taşımaktadır.

Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi üzerindeki uygulamalarına karşı çıkan bir başka ülke İzlanda'dır. Spitsbergen Antlaşması'na 1994'te dâhil olan İzlanda, Antlaşma'daki eşitlik ilkesi uyarınca Spitsbergen deniz alanı çevresindeki kaynakları kullanma hakkına sahip olmuş ve o tarihten itibaren söz konusu coğrafik alan içinde balıkçılık yapmaya başlamıştır (Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2011: 6). Ancak, Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında tarihsel bir geçmişi olmaması nedeniyle Norveç tarafından tahsis edilmeyen kotalar neticesinde o tarihten itibaren iki ülke arasında tartışma yaşanmaktadır.

Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde var olan problemler yalnızca balıkçılık kotası ile sınırlı değildir. Kota sınırlandırması sonucu, Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin gemilerine yaptırımlarda bulunmaya başlaması, söz konusu ülkeler arasında tartışılan bir başka konudur. Bu bağlamda, bir sonraki alt başlıkta kota sınırlandırması sonucu Norveç tarafından uygulanan yaptırımlara ve Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin bu yaptırımlara bakış açılarına yer verilecektir.

3.3.1.1. Kota Sınırlandırmaları Sonucu Norveçleştirme'nin Yeni Uygulamalarına Eleştiriler

1980'li yılların ortalarından itibaren, Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin gemilerine getirilen kota sınırlandırması Sovyetler Birliği, İzlanda ve İspanya başta olmak üzere bazı ülkelerin bu sınırlandırmaya karşı çıkmasına neden olmuştur. Söz konusu ülkeler bu kota sistemine rağmen bu coğrafik alanda balıkçılık aktivitelerine devam etmektedirler. Bu durum Norveç'in bu ülkelerin gemilerini tutuklama ve onlara para cezası verme yetkisine sahip olduğunu iddia etmesine ve akit taraflara

yaptırımlarda bulunmasına yol açmaktadır. Bu çerçevede, Norveç politikasına yönelik eleştiriler İzlanda, RF ve İspanya örneği üzerinden değerlendirilecektir.

3.3.1.1.1. İzlanda

1990'lı yılların ilk yarısında, ekonomisi balık endüstrisine dayanan İzlanda'nın önemli sayıdaki balıkçıları kendi ülkesinin deniz sınırları dışında kaynak aramaya karar vererek morina balığının yoğun olarak bulunduğu Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında avlanmaya başlamıştır (Perry ve Andersen, 2012: 47). İzlanda'nın bu girişimi, Norveç ulusal çıkarlarına bir tehdit olarak algılanmıştır. Dönemin Norveç Dışişleri Bakanı Bjoern Tore Godal ve Norveç Savunma Bakanı Jorgen Kosmo'nun, İzlandalı balıkçı gemilerinin Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'ne girmesini önlemek için gerekli her türlü önlemler için hazırlıklarda bulduklarını belirterek İzlanda'yı uyarması, bu tehdit algılamalarına bir örnektir (Dunlap, 1997: 81).

Norveç'in İzlanda'ya Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde kota vermemesi ve buna rağmen İzlanda'nın bu sulara erişimi Norveç balıkçılık mevzuatının ihlali olarak yorumlanmıştır (Fløistad, 2007: 39). İzlanda ise, İzlandalı balıkçı gemilerinin Spitsbergen Antlaşması kapsamında Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında balıkçılık haklarına sahip olduklarını iddia etmeye devam etmiştir (Magnússon, 2010: 23).

İzlanda ve Norveç arasındaki Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi ile ilgili politik tartışmalar, 1994 yılında Norveç'in İzlandalı balıkçı teknelerini yasadışı balıkçılık ile suçlaması ve bu sebeple teknelere el koyması ile giderek artmıştır. Norveç, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ne tüm yabancı balıkçı gemilerinin girişini yasaklayarak İzlanda'nın Bölge'deki balıkçılık faaliyetlerini durdurmak için farklı bir yol izlemiş olsa da, aynı yıl İzlandalı balıkçı tekneleri Bölge'ye girmeye devam etmiştir. İzlanda'nın geri adım atmaması sonucunda, Norveç-RF İkili Balıkçılık Komisyonu⁵¹ tarafından belirlenen kurallar ve yönetmeliklere uyması şartıyla İzlanda'ya 1999 yılında balık kotası veren bir antlaşma imzalanmıştır (Howard, 2009: 101). Böylece, Norveç ile İzlanda arasında kota sınırlandırma uygulaması sonucu 1994'te başlayan anlaşmazlığa son verilme istenmiştir.

1999 Antlaşması Bölge'deki gerginliği azaltmış olsa da anlaşmazlıkların giderilmesi konusunda yetersiz kalmıştır. 2000'li yıllarda, İzlanda'nın Spitsbergen deniz alanı çevresindeki Norveç uygulamaları reddetmeye devam etmesi buna örnek teşkil etmektedir (Pedersen, 2006: 347). Benzer şekilde, 2003'te İzlanda Başbakanı David Oddsson'un,

⁵¹ Norveç ve Rusya'nın 1975-1976 yılları arasında balıkçılık ile ilgili antlaşmalara imza atması sonucu, Ortak Rus-Norveç Balıkçılık Komisyonu kurulmuştur. Böylece, bu iki ülke balıkçılık düzenlemelerini, kotalarını ve yakalama sınırlarını belirleyen çalışmalar yapmaya başlamışlardır (The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation Resmi İnternet Sitesi, 2010).

Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde ringa kotaları üzerindeki bir anlaşmazlığa istinaden Norveç Sahil Güvenliği'nin Takımdaları çevresinde ringa balıkçılığı yapan İzlandalı gemileri tutukladığı takdirde Uluslararası Adalet Divanı'na konu ile ilgili dava açacaklarını belirterek Norveç'i tehdit etmesi Norveç uygulamalarının anlaşmazlığın giderilmesi konusunda yetersiz kaldığına başka bir örnek olarak gösterilebilir (Howard, 2009: 209).

3.3.1.1.2. Rusya Federasyonu

Daha önce de ifade edildiği gibi RF, Norveç'in Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi üzerindeki idaresini hiçbir zaman resmi olarak tanımamış ve bu noktada Norveç'i eleştirmekten geri kalmamıştır. Ancak, Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki balık kaynaklarında kendisi gibi ana pay sahibi olan RF'ye ait balıkçı teknelerine yasadışı balıkçılık gerekçesiyle yaptırımlarda bulunmaya başlamasının ardından iki ülke arasındaki gerginlik günümüze kadar artarak devam etmiştir.

İki ülke arasındaki gerilimi tırmandıran ilk olay, Norveç Sahil Güvenliği'nin Rus balıkçı gemisi Novokuybyshevsk'i 1998 yılında tutuklaması ile başlamıştır. Hemen ardından, 2001 yılında, ciddi çevresel problemlerle ve balıkçılık düzenlemelerini ihlal etmekle Chernigov isimli bir başka Rus balıkçı gemisinin Norveç Sahil Güvenliği tarafından tutuklanması iki ülkeyi tekrardan karşı karşıya getirmiştir (Perry ve Andersen, 2012: 57). Bu durum, RF'nin söylemlerindeki soğuk havayı giderek artırmış ve Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki düzenlemelerinin daha fazla tartışılmaya başlanmasına neden olmuştur. RF Balıkçılık Komitesi Başkanı'nın, "Eğer benzer bir durum tekrar yaşanır, Rus Kuzey Filosu'nun Norveç Sahil Güvenliği'ne ait gemilere ateş edilmesi ve onların batırılması" gerektiğini önermesi buna bir örnek teşkil etmektedir (Korppoo vd., 2015: 98).

RF, Spitsbergen üzerindeki çıkarlarının giderek tehlikeye düştüğünü anlamış ve balıkçıların haklarını korumak ve Bölge'deki Norveç tutuklamalarını kontrol edebilmek için 2001 yaz aylarında *Severomorsk* isimli denizaltı savaş gemisini Balıkçılık Koruma Bölgesi sınırları içine devriye amaçlı konuşlandırmıştır (Pedersen ve Henriksen, 2009: 146). Ancak, Norveç ile diplomatik yollarla iletişimin sağlanması konusunda da adımlar atmaya devam etmiştir. Dönemin Norveç Büyükelçisi aracılığıyla balıkçılık ile ilgili ikili işbirliğinin geleceği hakkında Norveç'e endişelerini bildirmesi buna bir örnek teşkil etmektedir (Åtland, 2004: 4-5).

RF'nin kamusal söylemlerindeki öfke ve ulusal çıkarlarını koruma isteği Norveç Hükümeti'ni derin bir endişeye sürüklemiş olsa da, Oslo Uluslararası Deniz Hukuku Sözleşmeleri uyarınca kendisinin Spitsbergen bitişik bölgelerinde egemenlik hakkı olduğunu

iddia ederek Bölge'deki uygulamalarına devam etmekten kaçınmamıştır. Bu durum, Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde iki ülkenin tekrardan karşı karşıya gelmesine zemin hazırlamıştır. 2005 yılında iki Norveçli balıkçı müfettişlerinin yasadışı yollarla balıkçılık yaptığını gerekçe göstererek Elektron isimli Rus balıkçı teknesini durdurması ve kontrol etmek istemesi ile iki ülke arasındaki gerilim devam etmiştir. İki Norveçli müfettiş gemilerinden kaçan Elektron, Rus sularına yönelerek beşinci günün sonunda Murmansk'a ulaşmış ve Norveç tarafından alıkonmaktan kurtulmuştur (Whist, 2008: 3).

Elektron olayı, o tarihlerde Rus-Norveç ilişkisindeki gerilimi arttıran dramatik olaylardan biri olarak görülmüştür. Ancak, iki ülkenin olayın üzerine daha fazla düşmek istememesi nedeniyle, bir yıl gibi kısa bir sürede bu gerilim büyük oranda azalmıştır. Norveç Dışişleri Bakanı Støre'un, Elektron meselesinin mantıklı bir şekilde çözüldüğünü ve bu olayın RF ve Norveç arasındaki çekişmenin bir konusu haline dönüşmediğini belirtmesi buna bir örnektir (Norveç Hükümeti Resmi İnternet Sitesi, 2005). Yine de Elektron olayının mantıklı bir şekilde çözümlenmesi, iki ülkenin konu ile ilgili tüm problemleri ortadan kaldırdığı anlamına gelmemektedir. Perry ve Andersen tarafından kaleme alınan "New Strategy Dynamics in the Arctic Region" (Arktika Bölgesi'ndeki Yeni Stratejik Dinamikler) adlı kitapta, barışçıl yollarla şimdilik çözüme kavuşan bu çıkmazın, devletlerarasında potansiyel olarak ciddi bir diplomatik çatışmanın yaşanmasını kolaylaştırabileceği ifade edilmektedir (2012: 44).

Nitekim, Elektron olayının çözüm ona tatlıya bağlanılmasından kısa bir süre sonra, 2008 yılında, beş Rus balıkçı gemisinin ve Eylül 2011'de başka bir Rus balıkçı gemisi olan *Sapphire II*'nin söz konusu nedenler gerekçe gösterilerek Norveç Sahil Güvenliği tarafından tutuklanması ile iki ülkenin Bölge ile sorunlara bakışı 1990'lı yılların sonu 2000'li yılların başına gerilemiştir (BarentsObserver Resmi İnternet Sitesi, 2011). Bu durum, RF'nin ulusal çıkarlarını korumak adına girişimlerde bulunmasına sebebiyet vermiştir. Buna göre, RF Balıkçılık Komitesi Başkanı "RF, Rus balıkçı gemilerini korumak için etkin tedbirler başlatmak istemektedir" diyerek Norveç denetimlerini kontrol edebilmek adına Bölge'nin yeniden Rus gemileriyle konuşlandırılacağını ifade etmiş (Chrášťanský ve Kříz, 2011: 13) ve akabinde, kendisine ait balıkçı denetim gemisi olan Mikula'yı Barentsburg'a göndermiştir. RF'nin bu hamlesi sonucunda, Norveç Sahil Güvenliği ve polisi Bölge'ye gelerek Rus gemilerinin Norveç sularından çıkması gerektiğini belirtmiştir (Chrášťanský ve Kříz, 2011: 13).

Buradan da anlaşılacağı üzere, Takımadaları çevresindeki sularda önemli çıkarları bulunan iki ülke Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde yapılan balıkçılık konusunda

geri adım atmamaktadır. Norveç, bu yaptırımlar ile Spitsbergen Antlaşması'nın ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerini ihlal ederek, kendisine rakip olarak gördüğü RF'yi Spitsbergen çevresindeki deniz alanından uzaklaştırmak isterken, Ruslar tarihsel bir geçmişe sahip olduğu bu alanda varlıklarını sürdürebilmek için Norveçleştirme politikalarını eleştirmekte ve söz konusu alandaki balıkçılık faaliyetlerine devam ederek bu politikaların önüne set çekmeye çalışmaktadır.

3.3.1.1.3. İspanya

Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde Norveç ile balıkçılık hakları konusunda fikir ayrılığına düşen ülkelerden biri de İspanya'dır. İki ülke arasında meydana gelen bu anlaşmazlık, 1990'lı yılların ortasında ve sonunda Norveç'in İspanyol balıkçılarının eksik beyanlarını gerekçe göstererek, başka bir ifade ile İspanya'nın Norveç düzenlemelerine uyum sağlamadığını ileri sürerek, Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde İspanyollara tahsis edilen kotaları geri çekeceğini belirtmesi ile başlamıştır (Wolf, 2013: 25). 2004 yılında İspanyollara ait olan *Olaberri* ve *Olazar* gemilerinin bu sebeplerle Norveç tarafından el konulması sonucu İspanya, Norveç'in Spitsbergen Antlaşması'nda yer alan ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerinin aksine uygulamalarda bulunduğunu gerekçe göstererek Norveç'e dava açmıştır (Pedersen, 2006: 349; Numminen, 2011: 13; Wolf, 2013: 26; Tiller ve Nyman, 2015: 143).

Bir başka İspanyol balıkçı gemisi olan *Monte Meixueiro*'nun yasadışı yollarla Grönland kalkanı avlaması nedeniyle Norveç Sahil Güvenliği tarafından 2005 yılında Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde tutuklanması İspanya ile Norveç arasındaki bu anlaşmazlığın devam etmesine neden olmuştur (Numminen, 2011: 13). Aynı yıl, 20 Kasım 2005'te, *Garoya Segundo* isimli İspanyol balıkçı gemisi de aynı sebepler ile Balıkçılık Koruma Bölgesi'nde tutuklanmıştır (Numminen, 2011: 13).

İspanya'da tepki ile karşılanan Norveç uygulamaları İspanya Su Ürünleri Bakanlığı tarafından AB Konseyi'nde de gündeme getirilmiştir (Raaen, 2008: 27). Norveç ve İspanya arasındaki bu anlaşmazlık, AB Komisyonu'nun tartışmaya dâhil olması nedeniyle iki ülke sınırlarını aşmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi, Avrupa Birliği Spitsbergen Antlaşması'na taraf değildir. Ancak, Komisyon da İspanya gibi Norveç'in söz konusu coğrafik alandaki uygulamalarına endişeyle yaklaşmakta ve Antlaşma'nın akit taraflara Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarına girişlerini kısıtlamadığını ve Norveç'in yabancı gemilere el koyma gibi bir egemenlik yetkisine sahip olmadığını savunmaktadır (Wolf, 2013: 26).

Bu arka plandan hareketle, Soğuk Savaş'ın sona erdiği yıllardan itibaren Norveç'in Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki uygulamalarını sertleştirmeye başlaması ve ulusal çıkarlar

çerçevesinde Takımadaları çevresindeki deniz alanlarını Norveçleştirmeye çalışması önceki satırlarda bahsedilen ülkelerin, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki hukuki eleştirilerine ek olarak, politik anlamda da Norveç ile karşı karşıya gelmelerine neden olmuştur. Her ne kadar Korppoo ve arkadaşları, Balıkçılık Koruma Bölgesi'ndeki Norveçli balıkçılık denetiminin okyanus alanındaki belirsiz yargı durumuna rağmen nispeten başarılı olduğunu savunsa da (2015: 96), bu denetimlerin akit tarafların tepkisini çekmeye devam etmesi nedeniyle Norveç'in söz konusu alan içinde kısmen de olsa başarılı olduğunu söylemek pek mümkün değildir.

3.3.1.1.4. Finlandiya

Finlandiya 1977 yılında Balıkçılık Koruma Bölgesi'ni resmi olarak destekleyen tek ülke olmuştur. Ancak, Takımadaları üzerindeki Norveç uygulamalarının zamanla sertleşmesi ve bunun bir sonucu olarak Spitsbergen Antlaşması'na taraf diğer ülkelerin Norveç'in Spitsbergen Takımadaları üzerindeki kendine mahsus egemenliğine karşı bakış açılarını değiştirmesi, Finlandiya'nın da konu ile ilgili görüşlerinde farklılıklar yaratmıştır. O tarihten sonra Finlandiya Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin yasallığını destekler nitelikte herhangi bir iddia ortaya atmamıştır (Hønneland, 2012: 56). Aksine, Norveç egemenliğinin hukuki olarak muamele eşitliğini esas alan Spitsbergen Antlaşması'nı ihlal ettiğini dile getirmiştir. Hukuki tartışmalara ek olarak politik konularda da farklı bir tutum içerisine girmiştir. 2005 yılında, Barents Avro-Arktik Konseyi sırasında, Takımadaları çevresindeki deniz alanlarındaki Norveç uygulamalarına verdiği desteği geri çekmesi ve hatta Norveç uygulamalarını Spitsbergen Antlaşması'na aykırı bulan fikirlere karşı açık olduğunu belirtmesi buna bir örnek teşkil etmektedir (Pedersen, 2008b: 251).

3.3.2. Kıta Sahaneliği

Spitsbergen Takımadaları üzerindeki ve Takımadaları çevresindeki Norveçleştirme politikaları, bir dönem Norveç'in bu coğrafik alandaki hukuki uygulamalarını destekleyen başta Birleşik Krallık olmak üzere Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin de geri adım atıp Norveç uygulamalarını eleştirmelerine neden olmuştur. Bu ülkeler, Takımadaları çevresindeki eşitlik ilkesini esas alan uygulamalarda bulunacağını düşündüğü Norveç'i artık Bölge'deki ulusal çıkarlarına bir tehdit olarak algılamaya başlamıştır. Çalışmanın bu kısmında, Norveç'in Spitsbergen kıta sahanlığındaki politikalarına değinilecek ve Antlaşma'ya taraf diğer devletlerin Norveç'in bu politikaları ile ilgili değerlendirmelerine yer verilecektir.

Daha önce de belirtildiği gibi Norveç, ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri temeline oturtulan Spitsbergen Antlaşması'nın kıta sahanlığı için geçerli olmadığını, söz

konusu alan ile ilgili BMDHS'nin esas alınması gerektiğini iddia etmektedir. Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında yer alan zengin petrol ve doğalgaz rezervleri bu iddianın ileri sürülmesindeki en önemli etkidir. Norveç, BMDHS'de yer alan "Sahildar devlet, kıta sahanlığı üzerinde araştırmada bulunmak ve buranın doğal kaynaklarını işletmek amacı ile egemen haklar kullanır" [Madde 77(1)] ifadesi ile özellikle petrol ve doğalgaz çıkarımında ve işletiminde Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerden farklı olarak, yani ayrıcalıklı bir konuma gelerek Spitsbergen çevresindeki deniz alanlarında söz konusu kaynaklardan sadece kendi adına yararlanmak istemektedir.

Bu arka plandan hareketle, Spitsbergen çevresindeki deniz alanında petrol keşfi çalışmaları 1960'lı yılların ilk yarısında başlamıştır (Raaen, 2008: 27). Bu çalışmalar, Norveç'in 1985 yılında Barents Denizinde, Spitsbergen Takımadaları'nın güney sınırında, petrol endüstrisi için yeni bir keşif alanının açıldığını duyurması ile devam etmiştir (Pedersen, 2006: 347). Ticari petrol aktiviteleri için açılan bu alan 74° 30' Kuzey koordinatlarında, yani Spitsbergen Antlaşması'ndaki madde 1'de belirtilen bölge sınırlarının yaklaşık yarım derece içerisinde yer almaktadır (Pedersen, 2006: 347). Norveç'in buradaki amacı, Antlaşma'da belirtilen sınırları göz ardı ederek Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında kendine mahsus bu egemenliğin kapsamını ulusal egemenlik kapsamına doğru genişletmektir.

Norveç'in Spitsbergen karasularının ötesinde yönetim ve kontrolü ele alması Norveç ulusal çıkarları için oldukça önemlidir ve Norveç kimliğinin oluşmasında belirleyici faktörlerden biri olmuştur. Ancak, dönemin Norveç Dışişleri Bakanı Knut Frydenlund bu durumun Norveç ulusal çıkarlarının yanı sıra ABD ve RF gibi iki süper gücün ulusal çıkarlarına da uygun olduğunu belirtmiştir (WikiLeaks, 1974: 2). Böylece, Spitsbergen kıta sahanlığı üzerindeki egemenlik iddiasını ABD ve RF üzerinden uluslararası alana kabul ettirmeyi hedeflemiştir. Ancak, Norveç tarafından öne sürülen bu iddia uluslararası alanda tanınmadığı gibi, Spitsbergen Antlaşması'na taraf olan ülkelerin Norveç'in uygulamaya çalıştığı bu politikaları da eleştirmesine ve Norveç'in Takımadaları üzerindeki kendine mahsus egemenliğinin bir kez daha sorgulanmasına neden olmuştur. Bunun en önemli nedeni, Norveç'in bu coğrafik alanda klasik anlamda ifade edilen ulusal egemenliğe sahip olmadığı halde, sahanlık alanı içindeki petrol sondajı çalışmalarında kendini Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerden ayırması, yani ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerini ihlal etmesidir.

Bu noktada, Spitsbergen Takımadaları'nın kendine ait bir kıta sahanlığı olup olmadığı değil, Antlaşma'ya taraf diğer ülkelere verilen haklara tabi kalınıp kalınmayacağı asıl sorunu oluşturmaktadır (Pedersen, 2011: 125). 1980-1988 yılları arasında Rus anonim şirketi olan MAGE, sismik araştırma yapmak amacıyla Spitsbergen'e ait kıta sahanlığında petrol arama

çalışmaları yapmak istemiştir (Pedersen, 2006: 348). Ancak, Sovyetler Birliği'nin söz konusu coğrafik alanda yaptığı bu araştırmalar Spitsbergen kıta sahanlığı üzerinde yasadışı petrol araması gerekçe gösterilerek kabul edilmemiştir (Pedersen, 2008a: 917). Bu durum, ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkelerinin Sovyetler Birliği tarafından bir kez daha sorgulanmasına neden olmuştur.

Norveç'in özellikle petrol konusundaki araştırma keşiflerinin Barents Denizi'nden Spitsbergen Takımadaları'na doğru uzanmaya başlaması, Birleşik Krallık'ın da Spitsbergen Takımadaları'na ait kıta sahanlığında Norveç uygulamalarına karşı bakış açısını değiştirmiştir (Pedersen, 2008b: 245). Haziran 2006'da İngiliz Dışişleri ve Milletler Topluluğu Ofisi'nin kıta sahanlığı başta olmak üzere Spitsbergen Takımadaları ile ilgili sorunları konuşmak için aralarında RF, İspanya gibi Norveç'in bu coğrafik alandaki politikalarına ve uygulamalarına karşı çıkan Norveç dışında Antlaşma'ya taraf diğer ülkeleri toplantıya çağırması bu değişime bir örnek olarak gösterilebilir (Raaen, 2008: 29).

Spitsbergen Takımadaları çevresindeki potansiyel enerji kaynakları nedeniyle başta Norveç olmak üzere RF ve Birleşik Krallık gibi ülkelerin Takımadaları'na olan ilgisini artırması, ABD'yi de söz konusu coğrafik alan ile ilgili politikalarında değişiklik yapmaya itmiştir. Spitsbergen Takımadaları'nın yasal statüsü ile ilgili konuların ülkeler arasında tartışılmaya başlandığı yıllarda, ABD Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında aktif bir politika izlememiştir. Ancak, daha önce de bahsedildiği gibi son on yıllarda Takımadaları'nın özellikle potansiyel enerji kaynakları ile stratejik açıdan önemini artırmasından sonra, Spitsbergen Arktika Bölgesi'nin önemli noktalarından biri olarak ABD dış politikasında da yer almaya başlamıştır.

Petrol konusundaki tartışmalar birçok devletin tepkisini çektiği için, Norveç 1989 yılında eşitlik ilkesi uyarınca 74° Kuzey enlemini kendi de dâhil olmak üzere Antlaşma'ya taraf tüm ülkeler için araştırmaya veya kullanıma kapatmıştır (Pedersen, 2006: 347). Ne var ki, bu kararın ardından Barents Denizi'nin kuzeyinde, Spitsbergen'e ait kıta sahanlığının doğu kısmında yer alan enerji kaynakları hakkında daha fazla bilgi edinebilmek amacıyla petrol sondajı yapmaya devam etmiştir (Wolf, 2013: 27).

Norveç'in kendine mahsus egemenliğinin kapsamını genişletme çabasına bir başka örnek kıta sahanlığının genişletilmesi girişimidir. Birleşik Krallık'ın 2006 yılında Spitsbergen Takımadaları ile ilgili sorunları görüşmek başta RF ve İspanya gibi Antlaşma'ya bazı ülkeyi Londra'ya çağırması, Norveç ulusal çıkarlarına ters düştüğü için eleştirilmiştir. Buna göre, dönemin Norveç Dışişleri Bakanı Støre “Yakın müttefikimiz olan Birleşik Krallık Kuzey'deki stratejisinde bir koordinasyon sağlamak için ABD, RF, İspanya ve birçok ülkeyi toplantıya

çağırarak sınırı aşıyor” diyerek başta Birleşik Krallık olmak üzere toplantıya katılan ülkelere tepkisini dile getirmiştir (Aftenbladet Resmi İnternet Sitesi, 2007). Hemen ardından, 27 Kasım 2006’da, Spitsbergen kıta sahanlığının kuzey sınırları ile ilgili Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu’na bir başvuru yapmıştır (Elferink, 2007: 376; Pedersen ve Henriksen, 2009: 142; Mcdorman, 2009: 180; Brunet-Jailly, 2015: 812). BMDHS uyarınca yapılan bu başvuruda Spitsbergen kıta sahanlığının kuzeyindeki sınırlarının genişletilmesi, başka bir ifade ile 200 deniz milinin ötesine uzanması talep edilmiştir. 2009 yılında Komisyon kararı ile Spitsbergen Takımadaları’nın kuzey sınırı Kuzey Kutup Noktası’na doğru uzatılmıştır (Heininen ve Zebich-Knos, 2011: 204).

Bu arka plandan hareketle, Norveç’in Spitsbergen Antlaşması’na taraf diğer ülkelerin Spitsbergen kıta sahanlığı konusunda kendisiyle fikir ayrılığına düşmesine rağmen ulusal çıkarları çerçevesinde Takımadaları ve üzerindeki kendine mahsus egemenliğini coğrafik olarak genişletmeye çalıştığı ve politikalarını bu yönde geliştirdiği görülmektedir.

SONUÇ

Arktika Bölgesi'nde yer alan Spitsbergen Takımadaları'nın, Hollandalı denizci Willem Barentsz tarafından 1596'da keşfedilmesinin ardından başta İngiltere Krallığı, Danimarka-Norveç, Rusya Çarlığı ve Hollanda olmak üzere ülkeler, Takımadaları'ndan ekonomik olarak faydalanmak için söz konusu coğrafik alana gitmiştir. 17. yüzyıl ve 19. yüzyıl arasında terra nullius statüsünün hâkim olduğu ve balina, mors ve kürk avcılığından faydalanılan bu coğrafik alanda, ülkeler Takımadaları üzerinde egemenlik iddialarında bulunmaya başlamış ve/veya Takımadaları'nın statüsü ile ilgili yeni iddialar ortaya atmıştır. Ancak, hiçbir iddianın diğer ülkeler tarafından kabul edilmemesi sonucu, Takımadaları'nın hukuki statüsünde herhangi bir değişim olmamış ve uzun yıllar söz konusu toprakların hukuki statüsü terra nullius olarak kalmıştır.

1800'lü yıllarda başlayan bilimsel araştırmalar ve 1900'lü yılların ilk çeyreğinde başlayan kömür madenciliğiyle Takımadaları'nın jeostratejik önemi artmıştır. Bu durum, Takımadaları'nın hukuki statüsü ile ilgili yeni tartışmaların da doğmasına neden olmuştur. Bu bağlamda terra nullius statüsüne sahip olan Takımadaları'nda ve çevresindeki deniz alanlarında yer alan kaynakların etkin yönetimini ve düzenlenmesini sağlamak için yeni bir yasal rejimin gerekliliği ön plana çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı'nın henüz bittiği yıllarda, Savaş'ın getirdiği ağır yıkımlar sonucu barışçıl bir dünya düzeni kurulması yönündeki görüşlerin ön plana çıktığı bir ortamda, Takımadaları'nın kendine mahsus egemenliğinin Büyük Britanya'nın önemli katkılarıyla 1905'te bağımsızlığını kazanan ve o yıllarda politik bağlantısı olmayan bir ülke olarak uluslararası arenada kendine yer bulan Norveç Krallığı'na verilmesi yönünde katılımcılar arasında görüş birliği sağlanmıştır.

1919 Paris Barış Konferansı'nda alınan bir kararla 1920'de Spitsbergen Antlaşması imzalanmış ve Takımadaları Norveç'in idaresi altına girmiştir. Ancak, günümüzde kırk iki ülkenin taraf olduğu Spitsbergen Antlaşması, kendine mahsus bir antlaşma olması sebebiyle Norveç egemenliğine kısıtlamalar getirmiştir. Buna göre, Norveç'in elde ettiği kazancın yanında Antlaşma'ya taraf ülkelerin de, kendi vatandaşları ve firmaları için Takımadaları üzerinde ve çevresindeki deniz alanlarında, yani Antlaşma'nın 'madde 1'de belirttiği bölgelerde' mevcut rejim üzerinden madencilik, balıkçılık faaliyetleri ve ticareti faaliyetler ile bilimsel araştırma yapma gibi bazı kazanımları olmuştur. Bu kazanımlar, çalışmanın en temel unsurlarından biri olan Antlaşma'nın ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri esas alınarak elde edilmiştir.

Antlaşma'da sıklıkla vurgulanan ayrımcılık yasağı ve muamele eşitliği ilkeleri Norveç de dâhil olmak üzere Antlaşma'ya taraf tüm ülkeler için geçerlidir. Bu ilkeler, Spitsbergen Takımadaları'ndaki ve çevresindeki kaynakların ekonomik olarak kullanımı ile sınırlı değildir. Takımadaları üzerinde hiçbir ülkenin asker bulundurmaya yetkisi olmaması da bu ilkelerin kapsadığı konulardan biridir. Buradan da anlaşılacağı üzere Norveç, Spitsbergen Antlaşması ile yalnızca Takımadaları'nın idari kontrolünü üstlenmektedir. Norveç'in elde ettiği bu egemenlik, kapsam olarak ulusal egemenlik kavramı ile benzerlik göstermemektedir. Aksine, Norveç Antlaşma'yı imzalayan ülkeler adına Spitsbergen'in idari kontrolüne üstlenmekte, deyim yerindeyse, Spitsbergen Takımadaları'nın kâhyalığını yapmakla görevlendirilmektedir.

Spitsbergen Antlaşması'nın imzalanmasından sonraki 50 yıllık dönemde akit taraflar arasında Takımadaları'nın mevcut statüsü ile ilgili herhangi bir problem meydana gelmemiştir. Yalnızca, Takımadaları üzerinde Norveç gibi tarihsel bir geçmişe sahip olan RF tarafından Antlaşma'nın imzalandığı tarihten itibaren Norveç'in kendine mahsus egemenliğine eleştiriler yöneltilmiştir. Bunun sebebi, kendisinin de Norveç gibi Takımadaları'nın yönetiminde söz sahibi olmak istemesidir. Yine de, söz konusu iki ülke arasındaki görüş farkları 1970 yılına kadar kayda değer bir anlaşmazlığa dönüşmemiştir. Bu süreçte, Takımadaları güneydeki sıcak noktalardan uzakta yer alan dünyanın en sakin bölgelerinden biri olmuştur.

Ancak, Soğuk Savaş'ın son dönemlerinde Norveç'in Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında *laissez-faire* anlayışını terk etmesi ile Norveç ve akit taraflar arasında hukuki ve politik anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin bu noktada büyük bir payı vardır. Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin, canlı kaynakları korumaktan ziyade akit tarafların Spitsbergen Takımadaları suları çevresindeki ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkelerine dayanan haklarını minimize etmeye çalıştığını söylemek daha doğru olacaktır. Norveç bu uygulama ile ulusal çıkarlarını koruma düşüncesiyle Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarını sözüm ona Norveçleştirme'ye çalışmaktadır. Benzer şekilde, Spitsbergen'in kendine ait bir kıta sahanlığının olmadığı, aksine Spitsbergen'in Norveç anakarasına bağlı olduğunun iddia etmesi de Norveçleştirme politikalarının bir başka ayağıdır ve bu politikalar söz konusu alandaki istikrarın bozulmasına neden olmaktadır.

Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından Arktika Bölgesi genelinde artan göreceli işbirliği girişimleri Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanları üzerinde etkili olmamıştır. Aksine, Takımadaları üzerinde Norveçleştirme politikalarının daha baskın olduğu bir döneme girilmiştir. Norveç, Arktika Bölgesi'nin genelinde artan işbirliği girişimlerinin

aksine siyasi, ekonomik ve hukuki uygulamalar ile Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında tek başına söz sahibi olmaya çalışmaktadır. Norveç'in Soğuk Savaş yıllarından sonra Arktika Bölgesi genelinde işbirliğine önem veren yaklaşımlarının Spitsbergen Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarında geçerlilik göstermemesi nedeniyle, Antlaşma'ya taraf ülkelerin Takımadaları'na yönelik güvenlik endişeleri oluşmaya başlamıştır. Norveç, Spitsbergen Takımadaları üzerindeki kendine mahsus egemenliği ile önceki terra nullius rejimi yerine yeni bir rejim kurarak Takımadaları çevresindeki stratejik çıkarlarını RF başta olmak üzere Antlaşma'ya taraf diğer ülkelere karşı korumaya ve genişletmeye çalışmaktadır. Bu sebeple, Antlaşma'ya taraf ülkelerin Takımadaları'na yönelik güvenlik endişeleri hızla artmaktadır.

Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarına ilgisi olan aktörlerin askeri bir çatışmaya girmekten çekinmesi sebebiyle, söz konusu alanlarda meydana gelen hukuki ve politik anlaşmazlıkların kısa ve orta vadede askeri bir mücadeleye dönüşmesi beklenmemektedir. Ancak, Takımadaları ve çevresindeki deniz alanlarında kısa ve orta vadede devletlerarası diplomatik tartışmaların ulusal çıkarlar çerçevesinde devam etmesi olası görünmektedir.

Bu arka plandan hareketle, Spitsbergen Takımadaları ile ilgili kısa ve orta vadedeki olası tartışmalar Spitsbergen Antlaşması'nın yorumlanması ve lex-prior lex posterior ilkesi ile ilgili olacaktır. Buna göre olası tartışmalar şu iki ana soru üzerinden şekillenmeye devam edecektir;

1. Norveç, BMDHS rejimi altında Spitsbergen karasuları ötesinde yeni deniz alanları kurabilir mi ve/veya kıta sahanlığı hakkının olduğu iddia edebilir mi?
2. Norveç, Spitsbergen karasuları ötesinde BMDHS uyarınca yeni deniz alanları kurduğu ve/veya iddia ettiği takdirde, Antlaşma'nın en temel yapı taşı olan ayrımcılık yasağı ve eşitlik ilkeleri söz konusu alanlarda uygulanabilir mi?

Spitsbergen Antlaşması'na taraf ülkelerin Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında Antlaşma uyarınca sahip olduğu haklardan vazgeçmesi olası görünmemektedir. Norveç anakarasına bağlı bir sahanlık kurulduğu takdirde ve/veya Spitsbergen Balıkçılık Koruma Bölgesi'nin ve seçilmiş bazı ülkelere dönük kota sınırlandırmalarının kabul edilmesi halinde, Antlaşma ile Norveç'e tanınan kendine mahsus bu egemenliğin coğrafi kapsamı genişleyecek ve içeriği değiştirilmiş olacaktır. Aynı şekilde, Antlaşma'ya taraf diğer ülkelerin eşit haklara sahip coğrafi kapsamının da genişletilmesi gerektiği ancak, Norveç'in eşitlik ilkesine aykırı kararlar alması nedeniyle bu coğrafi kapsamın Antlaşma'ya taraf diğer ülkeler lehinde genişletilmeyeceği düşünülmektedir. Bu

durum, Antlaşma'ya taraf olan birçok ülkenin Antlaşma'ya olan bağlılıklarını kuvvetlendirmektedir. Dolayısıyla da, lex-prior lex posterior ilkesi uyarınca Antlaşma'nın geçerli olması gerekliliği ön plana çıkmaktadır. Antlaşma hükümlerinin geçerli olması halinde, Antlaşma'nın imzalandığı yıllarda kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge gibi sınırları tanımlanmamış bazı deniz alanlarının Norveç tarafından uygulamaya konulması mümkün olmayacaktır.

Norveç, Arktika Bölgesi genelindeki işbirliği girişimlerinin aksine, Takımadaları çevresindeki deniz alanlarının kontrolünü sağlamayı ve oradaki ekonomik aktiviteleri tek başına yürütmeyi hedeflemiştir. Hatta bu noktada yalnızca RF'yi değil Antlaşma'ya taraf diğer ülkeleri de karşısına almıştır. Bu bilgiler ışığında, Arktika Bölgesi genelindeki göreceli işbirliği çerçevesinde oluşan yeniden yapılanma sürecinin Takımadaları çevresindeki deniz alanlarındaki sorunların çözümüne yönelik bir etkisi olmadığı söylenebilir.⁵²

Norveç'in Takımadaları çevresindeki uygulamalarına tamamen karşı çıkan ülkelerin yanı sıra, bu uygulamaları şartlı onaylayan ülkelerin de zamanla fikirlerini değiştirerek Bölge'deki Norveçleştirme politikalarını eleştirmeye başlaması önemli bir husustur. Akit taraflar kendi ulusal çıkarlarını korumak için, Norveç'in bu uygulamalar ile egemenlik alanını genişletme çabalarını engellemeye ve Antlaşma'nın imzalandığı yıllardaki gibi Takımadaları çevresindeki sularda ekonomik faaliyetlerine sorunsuz bir şekilde devam etmeye çalışmaktadır. Bu nedenle, Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında oluşan hukuki ve politik tartışmaların, Norveç'in uygun gördüğü BMDHS rejimi ile değil Antlaşma'nın yeniden gözden geçirilip ilgili kavramlar ışığında revize edilmesi ile çözüme kavuşabileceği öngörülmektedir.

⁵² Spitsbergen Takımadaları çevresindeki deniz alanlarında işbirliği konusunda kayda değer tek gelişme 2010 tarihinde Rusya ve Norveç arasında Murmansk'ta imzalanan antlaşmadır. Bu antlaşma ile Barents Denizi ve Arktika Okyanusu'ndaki tartışmalı alanların sınırlandırmaları hususunda iki ülke arasında bir antlaşma sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Aftenbladet Resmi İnternet Sitesi, “Upassende Svalbard-møte “. <http://www.aftenbladet.no/nyheter/innenriks/---Upassende-Svalbard-mote-2237915.html>. (erişim tarihi: 19.04.2016).
- Aktan, C. C. (1995). “Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertanizm”. Amme İdaresi Dergisi, 28(1): 3-32.
- Akten, N. (2004). “Türk Boğazları ve Gemilerin Geçiş Rejimi”. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 24(1-2): 33-40.
- Albrethsen, S. E., Arlov, T. B. (1988). The Discovery of Svalbard – A Problem Reconsidered, Fennoscandia Archaeologica V. Helsinki.
- Anderson, D. H. (2009). “The Status Under International Law of the Maritime Areas Around Svalbard”. *Ocean Development & International Law*, 40: 373–384.
- Arab Times Resmi İnternet Sitesi, “Syrian war spurs withdrawal from ‘doomsday’ Arctic vault”. <http://www.arabtimesonline.com/wp-content/uploads/pdf/2015/sep/23/08.pdf>. (erişim tarihi: 29.12.2015).
- ARCUS. (2000). *Opportunities for Collaboration Between the United States and Norway in Arctic Research: A Workshop Report*. ARCUS. ABD.
- Arı, T. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Büyük Tartışmalar ve Post-Modern Teoriler”. T, Arı (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Teorileri 2*. Dora Basımevi. Bursa. s. 1-47.
- Arlov, T. B. (2005). “The Discovery and Early Exploitation of Svalbard. Some Historiographical Notes”. *Acta Borealia*, 22(1): 3-19.
- Åtland, K. (2004). “Svalbard og russisk”. *FFI-FOKUS*, s. 1-4.
- Åtland, K. (2010). “Russia and its Neighbors: Military Power, Security Politics, and Interstate Relations in the Post-Cold War Arctic”. *Arctic Review on Law and Politics*, 1(2): 279-298.
- Åtland, K. ve Pedersen, T. (2008). “The Svalbard Archipelago in Russian Security Policy: Overcoming the Legacy of Fear – or Reproducing It?”. *European Security*, 17(2-3): 227-251.
- Avango, D. ve Martin, P. (2006). “Introduction and Background”. *Industrial Heritage in the Arctic: Research and Trainings in Svalbard, August 2004*. Svalbard Archaeology Resmi İnternet Sitesi. http://www.svalbardarchaeology.org/reports/Sval_Report_2004_web.pdf. (erişim tarihi: 11.10.2015).
- Avango, D., Hacquebord, L., Aalders, Y., De Haas, H., Gustafsson, U. ve Kruse, F. (2011). “Between markets and geo-politics: natural resource exploitation on Spitsbergen from 1600 to the present day”. *Polar Record*, 47(240): 29-39.

- BarentsObserver Resmi İnternet Sitesi, “Russia loses the Arctic?”. <http://barentsobserver.com/en/opinion/2014/01/russia-loses-arctic-06-01>. (erişim tarihi: 25.04.2016).
- Baylis, J. (2008). “Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı”, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18): 69-85.
- Birdişi, F. (2011). “Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel Ve Düşünsel Temelleri”. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31: 149-169.
- BM Resmi İnternet Sitesi, “Chronological lists of ratifications of, accessions and successions to the Convention and the related Agreements as at 02 January 2015”. http://www.un.org/depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm. (erişim tarihi: 11.05.2016).
- Bore, R. R., Andreassen, I., Kristiansen, J. E. ve Modig, I. (2012). *This Is Svalbard. What the Figures Say*. Statistics Norway. Norveç.
- Borlase, H. (2010). Consistencies and Inconsistencies in the National Strategies of the Arctic Littoral States Harry Borlase. Yüksek Lisans Tezi. University of Akureyri, Department of Law Faculty of Humanities and Social Sciences. İzlanda.
- Bozkurt, E. (2006). “Uluslararası Hukuk Bakımından Münhasır Ekonomik Bölge Kavramının Ortaya Çıkışı”. *Uluslararası Hukuk ve Politika*, 2(5): 50-74.
- Breen, S. D. (2015) “Saving seeds: The Svalbard Global Seed Vault, Native American seed savers, and problems of property”. *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development*, 5(2): 39–52.
- Brown, R. N. R. (1920). Spitsbergen an Account of Exploration, Hunting, the Mineral Riches and Future Potentialities of an Arctic Archipelago. *J.B. Lippincott Company*. Londra.
- Brunet-Jailly E. (Ed.). (2015). *Border a Global Encyclopedia Disputes*. Abc-Clio. ABD.
- Caracciolo, I. (2010). International Conference on Disputed Territory & Maritime Space. Durham University.
- Carr, E. H. (1946). The Twenty Year’s Crisis 1919-1939 an Introduction to the Study of International Relations. MacMillan Press. Londra.
- Carr, E. H. (1946). *The Twenty Years' Crisis 1919-1939 an Introduction to the Study of International Relations*. MACMILLAN & CO. LTD. Londra. 2. Baskı.
- Chakalall, B. (1992). *Report and Proceedings of the Meeting on Fisheries Exploitation within the Exclusive Economic Zones of English-Speaking Caribbean Countries*. FAO. ABD.
- Chrášřanský, F. ve Kříz, Z. (2011). “Perception of the Situation in the Arctic by Key Actors and the Possibility of Conflict Escalation”. *Obrana a Strategie / Defence & Strategy*, 1: 5-21.
- Churchill R. ve Ulfstein G. (2005). *Marine Management in Disputed Areas: The Case of the Barents Sea*. Taylor & Francis e-Library. USA.

- Churchill, R. ve Ulfstein, G. (1992). *Marine Management in Disputed Areas The Case of Barents Sea*. Routledge. New York.
- Churchill, R. ve Ulfstein, G. (2010). “ The Disputes Maritime Zones Around Svalbard”, M. H., Nordquist, T. H., Heidar ve J. N., Moore (Ed.). *Changes in the Arctic Environment and the Law of the Sea*. Martinus Nijhoff Publishers. Boston. s. 551-593.
- Cin, T. (2006). “ Devletlerarası Hukukta Balıkçılık”. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(1): 21-45.
- Crop Trust Resmi internet Sitesi, <https://www.croptrust.org/what-we-do/svalbard-global-seed-vault/>. (erişim tarihi: 11.02.2016).
- Czarny, R. M. (2015). *The High North Between Geography and Politics*. Springer. İsviçre.
- Çıtak, E. (2014). “Uluslararası İlişkilerde Gerçekçilik”, Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar. M., Şahin ve O., Şen (Ed.). Kripto Basım Evi. Ankara. s. 29-63.
- Daily Development. (2015). “Exploring global development and the people behind it”. http://www.dailydevelopment.org/dailydevelopment_book.pdf. (erişim tarihi: 11.01.2016).
- Dias, J. (2015). “Plant Breeding for Harmony between Modern Agriculture Production and the Environment”. *Agricultural Sciences*, 6: 87-116.
- Doğru, H. (1999). "Yeniçağ'da Avrupa Devletlerinin Bütün dünya ile İlişki Kurması: Büyük Coğrafi Keşifler ve Sonuçları". H, Doğru (Ed.). *Çağdaş Dünya Tarihi*. Eskişehir. s. 29-50.
- Dunlap, W. V. (1997). “Straddling Stocks in the Barents Sea Loophole”. *IBRU*, 79-91.
- Dyndal, G. L. (2014). “The Political Challenge to Petroleum Activity around Svalbard”. *The RUSI Journal*, 159(2): 82-88.
- Ece, J. N, “Münhasır Ekonomik Bölge”. <http://www.kaptanhaber.com/kose-yazisi/100628/munhasir-ekonomik-bolge.html>. (erişim tarihi: 02.03.2016).
- Educapoles Resmi İnternet Sitesi, “People in the Polar Region”. http://www.educapoles.org/education_material/teaching_dossier_detail/people_in_the_polar_regions. (erişim tarihi: 13.11.2015).
- Elferink, A. G. O. (2007). “Maritime Delimitation Between Denmark/Greenland and Norway”. *Ocean Development & International Law*, 38: 375–380.
- Engdahl, F. W. (2015). “Doomsday Seed Vault in the Arctic”. <http://www.globalresearch.ca/doomsday-seed-vault-in-the-arctic-2/23503>. (erişim tarihi: 13.05.2016).
- Erhan, Ç. (2011). “ABD'nin Ulusal Güvenlik Anlayışı”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 56(4): 77-93.
- Eriksen, K. E., ve Niemi, E. (1981). *Den finske fare. Sikkerhetsproblemer og minoritetspolitikk i nord 1860–1940*. Oslo-Bergen-Tromsø: Universitetsforlaget. Akt. Grenersen, G. (2015). “The Role of the Libraries in the Norwegianization Policy 1880-1905”. *Proceedings from the Document Academy Volume: 2, Article 11*.s. 1-11.

- Eriksson, J. (1995). "Security in the Barents Region: Interpretations and Implications of the Norwegian Barents Initiative". Working Paper No. 5: Centre for Regional Science. Umeå University. İsveç.
- FAO. (1996). "Report on the State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture". *FAO*. Almanya.
- FAO. (2010). "The Second Report on the State of the World's Plant Genetic Resources for Food and Agriculture". *FAO*. Roma.
- FAO. (2011): "Introduction to the International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture". *FAO*. Roma.
- Feldbæk, O. (2001). "Denmark in the Napoleonic Wars: A Foreign Policy Survey". *Scandinavian Journal of History*, 26(2): 89-101.
- Fleischer, C. A. (2007). "The New International Law of the Sea and Svalbard". The Norwegian Academy of Science and Letters 150th Anniversary Symposium. <http://www.dnva.no/binfil/download.php?tid=27095>. (erişim tarihi: 11.10.2015).
- Flesch, H. ve Kelly, C. (2015). "Fact Sheet: Arctic Warming What It Means for the Region and the Planet". Center for American Progress. <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2015/08/17132651/ArcticWarming-factsheet.pdf>. (erişim tarihi: 14.03.2016).
- Fløistad, B. (2007). "Controversy over the Legal Regime outside Svalbard's Territorial Waters". <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/21363/67953.pdf?sequence=1>. (erişim tarihi: 12.01.2016).
- Fløistad, B. (2008). "Controversy over the Legal Regime outside Svalbard's Territorial Waters". The Norwegian Atlantic Committee. <http://www.atlanterhavskomiteen.no/files/atlanterhavskomiteen.no/Publikasjoner/Fokus%20Nord/FN%206-2008.pdf>. (erişim tarihi: 13.03.2016).
- Fowler, C. (2008). "The Svalbard Global Seed Vault: Securing the Future of Agriculture. Global Crop Diversity Trust". *FAO*. İtalya.
- Fowler, C. (2014). "A 'Doomsday' Seed Vault to Protect the World's Diversity". *Journal of International Affairs*, 67(2): 141-146.
- Füleky, G. (2009). "Cultivated Plants, Primarily as Food Sources". *Encyclopedia of Life Support Systems*, 1: 1-47.
- Georgescu, I. (2010). "Arctic Geopolitics-Time for a New Regime". Yüksek Lisans Tezi. *Institut Europeen Des Hautes Etudes Internationales*. Nice.
- Gewin, V., "Protecting Ag's Future: Are Seed Banks in Trouble". <http://www.climatecentral.org/news/gene-banks-preserve-agriculture-19068>. (erişim tarihi: 12.08.2015).

- Goldenberg, S., ” The Doomsday Vault: the seeds that could save a post- apocalyptic world”.
<https://www.theguardian.com/science/2015/may/20/the-doomsday-vault-seeds-save-post-apocalyptic-world>. (erişim tarihi: 26.07.2015).
- Gotkowska, J. (2014). *Norway and the Bear Norwegian defence policy – lessons for the Baltic Sea region*. Ośrodek Studiów Wschodnich im. Marka Karpia Centre for Eastern Studies. Polonya.
- Governor of Svalbard Resmi İnternet Sitesi, “Spitsbergen Treaty”.
http://sysselmannen.no/Documents/Sysselmannen_dok/English/Legacy/The_Svalbard_Treaty_9ssFy.pdf. (erişim tarihi: 15.11.2015).
- Grotius, H. (1916). *The Freedom of the Sea*. Oxford University Press. ABD.
- Grydehøj, A. (2012). ” The Globalization of the Arctic: Negotiating Sovereignty and Building Communities in Svalbard, Norway”. *Island Studies Journal*, 7(1): 99-118.
- Grydehøj, A. (2013). “ Informal Diplomacy in Norway’s Svalbard Policy: The Intersection of Local Community Development and Arctic International Relations”. *Global Change, Peace & Security*, 26(1).
- Grydehøj, A. (2014). “ Informal Diplomacy in Norway’s Svalbard Policy: The Intersection of Local Community Development and Arctic International Relations”. *Global Change, Peace and Security*, 26(1): 41-54.
- Grydehøj, A., Grydehøj, A. ve Ackrén, M. (2012). “The Globalization of the Arctic: Negotiating Sovereignty and Building Communities in Svalbard, Norway”. *Island Studies Journal*, 7(1): 99-118.
- Gulliksen, B., Hop, H. ve Nilsen, M. (2009). “Benthic Life”. E, Sakshaug, G. H., Johnsen ve K. M. Kovacs (Ed.). *Ecosystem Barents Sea*. Tapir Academic Press. Trondheim. s. 339-373.
- Hacquebord, L. (1999). “The hunting of the Greenland right whale in Svalbard, interaction with climate and its impact on the marine ecosystem”. *Polar Research*, 18(2): 375-382.
- Heininen, L. (2011). “The end of the post-Cold War in the Arctic”. *Nordia Geographical Publications*, 40(4): 31-42.
- Heininen, L. ve Zebich-Knos, M. (2011). “Polar Region- Comparing Arctic and Antarctic Border Debates”. D., Walter (Ed.). *The Ashgate Research Companion to Border Studies*. Ashgate. İsviçre.
- Hisdal, V. (1998). *Svalbard Nature and History*. Norwegian Polar Institute. Oslo.
- Holst, J. J. (1981). “Norway’s Search for Nordpolitik”. *Foreign Affairs*, 60(1): 63-86.
- Holstmark, S. G. (2009). “Towards cooperation or confrontation? Security in the High North”. *NATO Defense College*, 45: 1-12.
- Hønneland, G. (2010). “Enforcement Co-operation between Norway and Russia in the Barents Sea Fisheries”. *Ocean Development & International Law*, 31(3): 249-267.

- Howard, R. (2009). *The Arctic Gold Rush the New Race for Tomorrow's Natural Resources*. Continuum. Birleşik Krallık.
- Humlum, O., Instanes, A., Sollid, J. L. (2003). "Permafrost in Svalbard: A Review of Research History, Climatic Background and Engineering Challenges". *Polar Research*, 22(2): 191-215.
- IBPGR. (1991). *Annual Report 1990*. IBPGR. Roma.
- ILC. (1956). "Articles concerning the Law of the Sea with commentaries". http://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/english/ilc_1956_v2.pdf. (erişim tarihi: 21.12.2015).
- International Court of Justice. (1973). "Fisheries Jurisdiction **Case** (Federal Republic of Germany V. Iceland) Jurisdiction of the Court". <http://www.icj-cij.org/docket/files/56/10713.pdf>. (erişim tarihi: 10.05.2016).
- İpek, A. (2008). "Ulus Egemenliği ve Halk Egemenliği Karşılaştırması ve Yeni Anayasa İçin Halk Egemenliği Önerisi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20: 221-236.
- Jacklin, G. S. ve Holmén, J. (2005). *Polar Bears in Svalbard*. The Norwegian Polar Institute. Norveç.
- Jakobsen, J., "Neorealism in International Relations – Kenneth Waltz". <http://www.popularsocialscience.com/2013/11/06/neorealism-in-international-relations-kenneth-waltz/>. (erişim tarihi: 13.12.2015).
- Jensen, L. C. ve Hønneland, G. (2015). "Norway's Approach to the Arctic: Policies and Discourse". L. C., Jensen ve G., Hønneland (Ed.). *Handbook of the Politics of the Arctic*. Edward Elgar Publishing. ABD.
- Jensen, Ø. ve Rottem, S. V. (2010). "The politics of security and international law in Norway's Arctic waters". *Polar Record*, 46(236): 75–83.
- Jentoft, S., Minde, H. ve Nilsen, R. (2003). *Indigenous Peoples: Resource Management and Global Rights*. Eburon Academic Publishers. Hollanda.
- Johnson C. E. (1972). "The Impact of the Soviet Military Presence in the Arctic Region on Norwegian Security Policies", Yüksek Lisans Tezi. Faculty of the U.S. Army Command and General Staff College. Kansas.
- Kaczmarska, M., Priamikov, S., Glowacki, P., Rønneberg R., Shin, H. C. ve Vitale V. (2012). Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System (SIOS). *Arctic and Antarctic Research Institute*. Rusya.
- Kocakenar, M. (2015). "Amerikan Dış Politikasında İdealizm Realizm İlişkisi: Çatışma mı İşbirliği mi?". http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/19550/amerikan_dis_politikasinda_idealizm_ve_realizm_iliskisi_catisma_mi_isbirligi_mi. (erişim tarihi: 11.04.2016).
- Kolasi, K. (2013). "Soğuk Savaş'ın Barışçıl Olarak Sona Ermesi ve Uluslararası İlişkiler Teorileri". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 68(2): 149-179.

- Konyshv, V., Sergunin, A. (2014). "Russia's Policies on the Territorial Disputes in the Arctic", *Journal of International Relations and Foreign Policy*, 2(1): 55-83.
- Korppoo, A., Tynkkynen, N. ve Hønneland, G. (2015). *Russia and the Politics of International Environmental Regimes: Environmental Encounters or Foreign Policy?*. Edward Elgar.
- Kovalev, A. A. (2003). *Contemporary Issues of the Law of the Sea: Modern Russian Approaches*. Eleven International Publishing. Hollanda.
- Kulander, C. ve Lomako, S. (2010). "The Arctic: Past the Last Frontier". *The Northern Mariner/le marin du nord*, 20(1): 71-83.
- Kuran, S. (2009). *Uluslararası Deniz Hukuku*. Türkmen Kitabevi. İstanbul. 2009.
- Laruelle, M. (2015). *Russia's Arctic Strategies and the Future of the Far North*. Routledge. ABD.
- Lüdecke, C. (2011). "Parallel Precedents for the Antarctic Treaty". P. A, Berkman, M, Lang, D. W., Walton ve O. R., Young (Ed.). *Science Diplomacy Antarctica, Science, and the Governance of International Spaces*. Smithsonian Institution Scholarly Press. ABD. s. 253-265.
- Machowski, J. (1995). "Scientific activities on Spitsbergen in the light of the international legal status of the archipelago". *Polish Polar Research*, 16(1-2): 13-35.
- Magalhaes, J. C. (1988). *The Pure Concept of Diplomacy*. (Çev. F, Pereira). Greenwood Press. Londra.
- Magnússon, B. M. (2010). *The Loophole Dispute From an Icelandic Perspective*. Working Paper 1-2010. Centre For Small State Studies Publication Series University of Iceland. İzlanda.
- Mathisen, T. (1954). *Svalbard in International Politics 1871-1925 the Solution of a Unique International Problem*. Nor. Polarinst. Oslo.
- McDorman, T. L. (2007). "The Continental Shelf Beyond 200 Nm: Law And Politics in the Arctic Ocean". *J. Of Transnational Law & Policy*, 18(2): 155-194.
- Meray, S. L. (1958). "Kıta Sahanelığı Hakkında Cenevre Sözleşmesi". *SBF Dergisi*, 13(4): 80-94.
- MFA. (2011). "The High North Visions and Strategies". https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/ud/vedlegg/nordomradene/ud_nordomrodene_en_web.pdf. (erişim tarihi: 05.04.2016).
- Mills, W. J. (2003). *Exploring Polar Frontiers A Historical Encyclopedia*. Abc-Clio. Oxford.
- Misund, O. A., Heggland, K., Skogseth, R., Falck, E., Gjøsæter, H., Sundet, J., Watne, J. ve Lønne, O. J. (2016). "Norwegian fisheries in the Svalbard zone since 1980. Regulations, profitability and warming waters affect landings". *Polar Science*, 30: 1-11.
- Mitchell, R., Forbes, N., Beazley, C. R. ve Shakmatov, A. A. (1970). *The Chronicle of Novgorod, 1016- 1471*. AMS Press. ABD.
- Murray, R. W. ve Nuttall, A. D. (Ed.). (2014). *International Relations and the Arctic Understanding Policy and Governance*. Cambria Press. ABD.

- Nakrem, H. A. (2008). "Fossil Bryozoa from Svalbard (Arctic Norway) – a research history". W, Jackson ve M. E. S., Jones (Ed.). *Annals of Bryozoology* 2. International Bryozoology Association. Dublin. s. 71-87.
- Nakrem, H. A., Erikstad, L. ve Hurum, J.H. (2011). "Geotourism in the Arctic – Svalbard as an example.". 10th European Geoparks Conference September 2011.Oslo. s. 24.
- NGU. (2014). Mineral Resource in Norway 2013. http://www.ngu.no/upload/publikasjoner/rapporter/2014/Mineral%20Resources2013_screen.pdf?fileId=560. (erişim tarihi: 29.01.2016).
- Norberg, A. (2014). "The Arctic: A strategic hotspot The High North in a military/strategic perspective". <http://frednu.se/wp-content/uploads/2014/11/arctic-hotspot-2014.pdf>. (erişim tarihi: 16.03.2016).
- Norveç Hükümeti Resmi internet Sitesi, "Climate, Oceans and Policies Challenges for the 21st Century". <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/climate-oceans-and-policies-challenges-f/id273152/>. (erişim tarihi: 25.04.2016).
- Norveç Hükümeti Resmi İnternet Sitesi, "Foreign Policy Speech on Relations Between Norway and Russia". <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/foreign-policy-speech-on-relations-betwe/id517424/>. (erişim tarihi: 12.03.2016).
- Norwegian Ministry of Foreign Affairs. (2006). The Norwegian Government's High North Strategy. <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/UD/Vedlegg/strategien.pdf>. (erişim tarihi: 03.01.2016).
- Norwegian Polar Insitute (2015). *Norwegian Pilot 7*. Norwegian Polar Insitute. Norveç.
- Norwegian Polar Institute Resmi İnternet Sitesi, "Svalbard History". <http://cruise-handbook.npolar.no/en/svalbard/history.html>. (erişim tarihi: 21.01.2016).
- Norwegian Supreme Court. (2015). *The Non-Discrimination Requirement and Geographical Application of the Svalbard Treaty*. The University of Bergen. Norveç.
- Noyes, J. E. (2012). "Interpreting the 1982 Law of the Sea Convention and Defining its Terms". K, Walker (Ed.). *Definitions for the Law of the Sea*. Martinus Nijhoff Publishers. Boston.
- NPD Resmi İnternet Sitesi, "New shallow drilling activities in the Barents Sea North". <http://www.npd.no/en/news/News/2005/New-shallow-drilling-activities-in-the-Barents-Sea-north-/>. (erişim tarihi: 27.02.2016).
- Numminen, L. (2011). "A History and Functioning of the Spitsbergen Treaty", D, Wallis ve S, Arnold. (Ed.). *The Spitsbergen Treaty Multilateral Governance in the Arctic*. s. 7-20.
- Nuttall, M. (2005). *Encyclopedia of the Arctic Volume 1,2,3 A-Z*. Routledge. Birleşik Krallık.
- OLA. (2004). *Law of the Sea Bulletin No. 54*. United Nations.
- Olenicoff, S. M. (1972). *Territorial Waters in the Arctic: The Soviet Position*. Advanced Research Project Agency. ABD.

- Oreshenkov, A. (2009). "Arctic Diplomacy History Lessons for Settling Disputes on Litigious Territories". *Russia in Global Affairs*, 7(4): 121-132.
- Østreng, W. (1984). "Soviet-Norwegian relations in the Arctic". *International Journal*, 39: 865-887.
- Østreng, W. (Ed.). (1999). *National Security and International Environmental Cooperation in the Arctic- the Case of the Northern Sea Route*. Kluwer Academic Publishers. Hollanda.
- Pazarıcı, H. (2009). *Uluslararası Hukuk*. Turhan Kitabevi. Ankara. 8.Baskı.
- Pedersen, T. (2006). "The Svalbard Continental Shelf Controversy: Legal Disputes and Political Rivalries". *Ocean Development & International Law*, 37: 229-258.
- Pedersen, T. (2008a). "The constrained politics of the Svalbard offshore area". *Marine Policy*, 32: 913-919.
- Pedersen, T. (2008b). "The Dynamics of Svalbard". *Diplomacy and Statecraft*, 19: 236-262.
- Pedersen, T. (2008c). *Conflict and Order in Svalbard Waters*. Department of Political Science Faculty of Social Sciences University of Tromsø. Norveç.
- Pedersen, T. (2009). "Denmark's Policies Toward the Svalbard Area", *Ocean Development & International Law*, 40:319-332.
- Pedersen, T. (2011). "International Law and Politics in U.S. Policymaking: The United States and the Svalbard Dispute". *Ocean Development & International Law*, 42: 120-135.
- Pedersen, T. ve Henriksen, T. (2009). "Svalbard's Maritime Zones: The End of Legal Uncertainty?". *The International Journal of Marine and Coastal Law*, 24: 141-161.
- Perry, C. M. ve Andersen, B. (2012). *New Strategic Dynamics in the Arctic Region Implication for National Security and International Collobration*. The Institute for Foreign Policy Analysis. ABD.
- Powell, R. (1994). "Anarchy in international relations theory: the neorealist-neoliberal debate". *Interational Organization*, 48(2): 313-344.
- Pyzhova, A. (2011). "Identity and Regional Culture: The Case of the Pomor People in Arkhangel'sk Region, Russia". Yüksek Lisans Tezi. *Faculty of Humanities, Social Sciences and Education*. Tromso.
- Raaen, H. F. (2008). "Hydrocarbons and Jurisdictional Disputes in the High North Explaining the Rationale of Norway's High North Policy", Yüksek Lisans Tezi. *Fridtjof Nansen Institute*. Norveç.
- Relations in the Post-Cold War Arctic". *Arctic Review on Law and Politics*, 1(2): 279-298.
- RIAC Resmi İnternet Sitesi, "Russia and Norway in the Arctic". http://russiancouncil.ru/en/inner/?id_4=436#top-content. (erişim tarihi: 13.04.2016).
- Riste, O. (2012). "Britain and Norway From War to Cold War,1944-1951". *Scandinavian Journal of History*, 37(2): 164-170.
- Roberts, D. (2003). *Four Against the Arctic*. Simon & Schuster. ABD.

- Rothwell, D. R. (1996). *The Polar Regions and the Development of International Law*. Cambridge University Press. Birleşik Krallık.
- Rottem, S. V. (2013). “The Political Architecture of Security in the Arctic – the Case of Norway”. *Arctic Review on Law and Politics*, 4(2): 234-254.
- Scotcher, N. (2011). “The Sovereignty Dilemma”. D., Wallis (Ed.). *The Spitsbergen Treaty Multilateral Governance in the Arctic*. s. 21-34.
- Serdar, I. (2015). “ Neorealizm, Neoliberalizm, Konstruktivizm Ve İngiliz Okulu Modellerinde Uluslararası Sistemsel Değişikliklere Bakış”. *The Journal Of Europe - Middle East Social Science Studies*, 1(1): 14-38.
- Spitsbergen Antlaşması. (1920). <http://app.uio.no/ub/ujur/oversatte-lover/data/lov-19250717-011-eng.pdf>. (erişim tarihi: 06.12.2015).
- Spohr, A. P., Höring, J., Cerioli, L. G., Lersch, B. ve Soares, J. G. A. (2013). “ The Militarization of the Arctic: Political, Economic and Climate Challenges”. *UFRGS Model United Nations Journal*, 1: 11-70.
- Statistics Norway Resmi İnternet Sitesi, “Population of Svalbard”. <https://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/befsvvalbard/halvaar/2015-04-09>. (erişim tarihi: 14.12.2015).
- Statistics Norway, “Population of Svalbard”. <https://www.ssb.no/en/befolkning/statistikker/befsvvalbard/halvaar/2015-04-09>. (erişim tarihi: 13.02.2016).
- Statistics Norway. (2012). *This is Svalbard. What the figures say*. Statistics Norway. Norveç.
- Statistics Norway. (2015). *This is Norway 2015. What the Figure Say*. Statistics Norway. Norveç.
- Statsbygg. (2008). “Svalbard Global Seed Vault”. http://www.statsbygg.no/files/publikasjoner/ferdigmeldinger/671_SvalbardFrohvelv.pdf. (erişim tarihi: 12.02.2016).
- Steinlien, O. (1989). “The Sami Law: A Change of Norwegian Government Policy Toward the Sami Minority?”. <http://www3.brandonu.ca/library/CJNS/9.1/Steinlien.pdf>. (erişim tarihi: 30.03.2016).
- Şen, O. (2014). “Uluslararası İlişkiler Disiplininin Gelişimi”. M, Şahin ve O, Şen (Ed.). *Uluslararası İlişkiler Teorileri Temel Kavramlar*. Kripto Basım Evi. Ankara. s. 13-27.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). Meslekî Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi. Ankara.
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation Resmi İnternet Sitesi, “Russian MFA Spokesman Andrei Nesterenko Response to Media Question Regarding Russian-Norwegian Agreement on Maritime Delimitation in the Barents Sea and the Arctic Ocean”. http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/253366/pop_up?_101_INSTANCE_cKNonkJE

- 02Bw_viewMode=print&_101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw_qrIndex=0. (erişim tarihi: 22.02.2016).
- The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation Resmi İnternet Sitesi, http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/253366/pop_up?_101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw_viewMode=print&_101_INSTANCE_cKNonkJE02Bw_qrIndex=0. (erişim tarihi: 23.04.2016).
- The *European Commission's Directorate General for Maritime Affairs and Fisheries*. (2010). *Legal Aspects of Arctic Shipping*. Publications Office of the European Union. Lüksemburg.
- Thessismun. (2010). “The Militarization of the Arctic”. http://www.thessismun.org/2010/documentation/study_guides/1st-SG1.pdf. (erişim tarihi: 22.02.2016).
- Thomassen, I. C. (2013). “The Continental Shelf of Svalbard: Its Legal Status and the Legal Implications of the Application of the Svalbard Treaty Regarding Exploitation of Non-Living Resources”. Yüksek Lisans Tezi. Master of Law in the Law of the Sea UiT The Arctic University of Norway. Norveç.
- Tiller, R. (2011). “Institutionalizing the High North: Will the harvest of redfeet be a critical juncture for the solidification of the Svalbard Fisheries Protection Zone?”. *Ocean & Coastal Management*, 54: 374-380.
- Tiller, R. ve Nyman, E. (2015). “Having the cake and eating it too: To manage or own the Svalbard Fisheries Protection Zone”. *Marine Policy*, 60: 141-148.
- Topdemir, H. G. (2013). “Coğrafi Keşifler”. *Bilim ve Teknik*. s. 90-93.
- Topsoy, F. (2012). “1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi Kapsamında “Barışçıl Amaçlar” Teriminin Anlamı”. *AUHFD*, 61(1): 383-414.
- Truman Bildirisi. (1945). Proclamation 2667 - Policy of the United States With Respect to the Natural Resources of the Subsoil and Sea Bed of the Continental Shelf. http://www.gc.noaa.gov/documents/gcil_proc_2667.pdf. (erişim tarihi: 09.04.2016).
- Trust Arktikugol Resmi İnternet Sitesi, <http://www.arcticugol.ru/index.php/o-shpitsbergene/dobychauglya>. (erişim tarihi: 22.02.2016).
- Ulfstein, G. (1995). *The Svalbard Treaty: from terra nullius to Norwegian sovereignty*. Aschehoug AS. Norveç.
- Umbreit, A. (2009). *Spitsbergen*. Globe Pequot Press. ABD.
- United Nations-Treaty Series. (1964). Convention on the Continental Shelf. Done at Geneva, on 29 April 1958. No.7302: 312-320. <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20499/volume-499-I-7302-English.pdf>. (erişim tarihi: 18.01.2016).

- Upadhyaya, H. D., Govda, C. L. L. ve Sastry, D. (2008). "Management Of Germplasm Collections and Enhancing Their Use by Mini Core and Molecul Arapproache". *ICRISAT*. s. 35-70.
- USGS. (2008), "Circum-Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle". <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/>. (erişim tarihi: 14.03.2016).
- Vasanth. (2015). "Discovery of Spitsbergen by Willem Barents - June 17, 1596". *Discovery*, 32(141): 1.
- Vayrynen, R. (1995). "Bipolarity, Multipolarity, and Domestic Political Systems". *Journal of Peace Research*, 32(3): 361-371.
- Vylegjanin, A. N. (2007). "Future Problems of International Law in the High North: Review of the Russian Legal Literature". <http://www.dnva.no/binfil/download.php?tid=27149>. (erişim tarihi: 18.11.2015).
- Vylegzhanin, A. N. ve Zilanov, V. K. (2007). Spitsbergen: Legal Regime of Adjacent Marine Areas. Eleven International Publishing. Rusya.
- Waltz, K. N. (1988). The Origin of War in Neorealist Theory. *Journal of Interdisciplinary History*, 18(4): 615-628.
- Whist, B. S. (2008). "Norway and Russia in the High North: Clash of perceptions". *The Norwegian Atlantic Committee*, Security Brief 1: 1-4.
- WikiLeaks. (1974). Oslo, 1974 U.S. Embassy in Oslo, "Soviet-Norwegian Relations," cable to U.S. Secretary of State [Oslo 00512]. https://wikileaks.org/plusd/cables/1974OSLO00512_b.html. (erişim tarihi: 20.04.2016).
- Wilder, R. J. (1998). *Listening to the Sea the Politics of Improving Environmental Protection*. University of Pittsburg Press. ABD.
- Wolf, S. (2013). *Svalbard's Maritime Zones, their Status under International Law and Current and Future Disputes Scenarios*. German Institute for International and Security Affairs. Berlin.
- Wråkberg, U. (2015). "The Politics of Place Names: a summation". P. J., Capelotti (Ed.). *Proceedings of a Workshop on the Historic Place Names of Franz Josef Land*. Department of Anthropology, Penn State University, ABD. s. 69-93.
- Yadav, S., Yadav S. K. ve Kumar, M. (2016). "Svalbard Global Seed Vault: Global central seed bank". *International Journal of Applied and Pure Science and Agriculture*, 2(4): 31-37.
- Young, O. R. (2010). "Arctic Governance - Pathways to the Future". *Arctic Review on Law and Politics*, 1: 164-185.
- Zeeberg, J. (2002). *Climate and Glacial History of the Novaya Zemlya Archipelago*, Russian Arctic. Purdue University Press. ABD.

EK 1- SPİTSBERGEN ANTLAŞMASI'NIN TARAFLARI⁵³

Taraf	Yürürlük
ABD	14.08.1925
Afganistan	23.11.1925
Almanya	16.11.1925
Arjantin	06.05.1927
Arnavutluk	29.04.1930
Avustralya	14.08.1925
Avusturya	12.03.1930
Belçika	14.08.1925
Birleşik Krallık	14.08.1925
Bulgaristan	20.10.1925
Çek Cumhuriyeti	01.01.1993
Çin	14.08.1925
Danimarka	14.08.1925
Dominik Cumhuriyeti	03.02.1927
Estonya	07.04.1930
Finlandiya	14.08.1925
Fransa	14.08.1925
Güney Afrika	14.08.1925
Hindistan	14.08.1925
Hollanda	14.08.1925
İspanya	12.11.1925
İsveç	14.08.1925
İsviçre	14.08.1925
İtalya	14.08.1925
İzlanda	31.05.1994
Japonya	14.08.1925
Kanada	14.08.1925
Macaristan	29.10.1927
Mısır	13.09.1925

⁵³ Norwegian Ministry of Foreign Affairs, *Traktatsregisteret* <<http://www.lovdato.no/traktater/>> accessed 18 February 2008.

Monako	14.08.1925
Norveç	14.08.1925
Polonya	02.09.1931
Portekiz	24.10.1927
Romanya	14.08.1925
Rusya Federasyonu	07.05.1935
Suudi Arabistan	14.08.1925
Şili	17.12.1928
Venezuela	08.02.1928
Yeni Zelanda	14.08.1925
Yunanistan	21.10.1925

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI : Güneş ERSOY
Doğum Tarihi ve Yeri :21.05.1991-Antalya

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise :Atatürk Anadolu Lisesi, Antalya, 2009

Lisans Diploması :Akdeniz Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Antalya, 2014

Yüksek Lisans Diploması :Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Antalya, 2016

Tez Konusu :Uluslararası İlişkilerde Spitsbergen Takımadaları:
Balıkçılık Koruma Bölgesi ve Kıta Sahaneliği Üzerindeki
Hukuki ve Politik Anlaşmazlıklar

Yabancı Dil :İngilizce

E-Posta :gunesersoy@windowslive.com